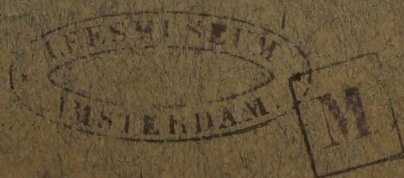

Thesis AMSTERDAM 1915

4980

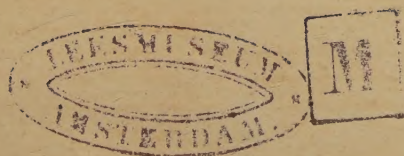
HET BEROEPSGEHEIM VAN DEN GENEESHEER

A. C. M. BEUKERS

4900

Het Beroepsgeheim van den Geneesheer.

„Et semel emissum volat irrevocabile verbum”.

HORATIUS, Epistolae, lib. I, epist. 18 ; 1.

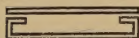
HET BEROEPSGEHEIM VAN DEN GENEESHEER

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT
TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD
VAN DOCTOR IN DE GENEESKUNDE
AAN DE UNIVERSITEIT VAN
AMSTERDAM

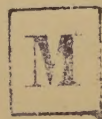
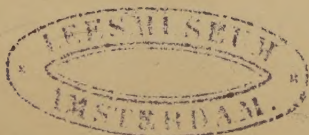
OP GEZAG VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS
Dr. A. BRUINING, HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT
DER GODGELEERDHEID, IN HET OPENBAAR TE
VERDEDIGEN IN DE AULA DER UNIVERSITEIT, OP
MAANDAG 22 FEBRUARI 1915, DES NAMIDDAGS
TEN VIER URE

DOOR

ADRIANUS CAROLUS MARIA BEUKERS
ARTS TE 'S-GRAVENHAGE
GEBOREN TE SCHIEDAM

DRUKKERIJ TEN HAGEN TE 'S-GRAVENHAGE.

AAN MIJNE OUDERS.

Nu ik mijne universitaire opleiding voltooiën ga, past het mij op deze plaats aan velen openlijk dank te brengen.

Dank aan U, Hoogleraren, Lectoren en Privaatdocenten van de medische en natuurphilosophische faculteiten voor al hetgeen ik als onvervreemdbaar eigendom door Uwe zorgvolle leiding, door Uw zakelijk onderricht van U heb ontvangen.

Dank aan U, hooggeleerde Treub voor Uw initiatief, Uwe wenken en raadgevingen, Uwe stuwende kracht bij het samenstellen van dit proefschrift.

Dank aan U, medici, theologen, juristen, te veel om op te noemen, met wie ik het onderwerp breedvoerig besprak, en die mij behalve Uwe belangstelling, Uwen zoo gewaardeerden steun niet hebt onthouden.

Eindelijk ook dank ik U allen, die mij steeds hebt voorgehouden, dat dit onderwerp door een arts niet mag besproken worden: Uwe objecties hebben mij tot nadenken aangezet en tot volhouden geprikkeld.

INHOUD.

EERSTE HOOFDSTUK.

Blz.

GEHEIM — BEROEPSGEHEIM	1
----------------------------------	---

TWEEDE HOOFDSTUK.

DE EED	12
------------------	----

DERDE HOOFDSTUK.

DE GRENZEN VAN HET BEROEPSGEHEIM	29
--	----

VIERDE HOOFDSTUK.

DE GEHEIMHOUDING TEGENOVER HET PUBLIEK.	42
Geheimhouding tegenover huisgenooten	43
Geheimhouding tegenover bruid of bruidegom	48
Geheimhouding tegenover man of vrouw	53
Geheimhouding tegenover geneesheeren onderling	54
Geheimhouding tegenover maatschappijen van levensverzekering	55
Geheimhouding tegenover andere verzekering-maatschappijen	81
Geheimhouding van spoorweg-artsen	82
Geheimhouding tegenover politie en justitie	84
Kan de patient zijn dokter van het geheim ontslaan?	91

VIJFDE HOOFDSTUK.

DE GEHEIMHOUDING IN VERBAND MET WETSBEPALINGEN.	94
Aangifte van besmettelijke ziekten	94
Aangifte van doodsoorzaken	103
Artt. 12, 41 en 11 Strv.	104
Artt. 134, 135 en 136 Sw.	106
Art. 21 Arbeidswet 1911	107

ZESDE HOOFDSTUK.

Blz.

DE GEHEIMHOUDING TEGENOVER DEN RECHTER	110
Advokaten en dokters mogen gedagvaard worden	133
Advokaten en dokters moeten op de dagvaarding verschijnen	134
Advokaten en dokters moeten den eed afleggen	134
Wanneer moeten advokaten, dokters zich op het verschooningsrecht beroepen?	135
Waaromtrent mag de geneesheer zich verschoonen van het geven van getuigenis?	137
Kan het verschooningsrecht te loor gaan?	139
Mag de dokter zijn getuigenis ook dan weigeren, wanneer zij niet direct voor zijn patient, maar wel voor derden nadeelig zou zijn?	139
Mag men op het verschooningsrecht terugkomen?	140
Mag de rechter de gronden der weigering onderzoeken?	141
Gaat het verschooningsrecht te niet door dispensatie van den patient?	144
BESLUIT	147
BIJLAGE	149

EERSTE HOOFDSTUK.

Geheim - Beroepsgeheim.

Er zijn in de samenleving beroepen, die met elkaar gemeen hebben, dat hun beoefenaren een bepaald vertrouwen moeten genieten van degenen, die bij hen om raad en bijstand komen vragen; beroepen, aan wier beoefenaren men, op de basis van dit vertrouwen en onder het zegel van geheim, dingen uit de diepste intimiteit van het leven, die men voor goede vrienden zelfs verborgen houdt, vrijelijk mededeelt en omstandig verhaalt; beroepen, waaraan men van oudsher dit vertrouwen heeft moeten schenken, daar men wel inzag, dat men er anders de juiste hulp niet van mocht verwachten.

Dit vertrouwen en zijn noodzakelijkheid is steeds opgevat als een keur voor de beoefenaren, als een onderscheiding voor het beroep.

Vier standen in de maatschappij genieten dit door wetten en gewoonten gewaarborgde vertrouwen; het zijn de geestelijken ¹⁾, de geneesheeren, de advokaten en de notarissen. *en de ap-tele*

De dokter vooral is vertrouwenspersoon. Aan hem worden de intimiteiten verteld en opgebiecht; hij wordt bij tij en ontij gaarne in huis toegelaten, omdat men redding van hem verwacht; hij is in de noodzakelijkheid zijn patiënten te bezoeken bij ziekte, naderenden dood en jong leven, bij

¹⁾ Het biechtgeheim van Roomsche-Katholieke geestelijken valt hier buiten.

vreugde, voorspoed en tegenslag; hij ziet en kent familiegeheimen en familieomstandigheden, die voor een vriend des huizes verborgen zijn.

Maar uit dit geschonken vertrouwen vloeit voor den dokter noodzakelijk de plicht voort, zich dit vertrouwen waardig te maken en er aan te beantwoorden; hij dient met de wetenschap, in zijn beroep opgedaan, conscientieus om te gaan en de geheimen getrouwelijk te bewaren.

Hierin zagen de geneesheeren dan ook te allen tijde niet alleen een eer, maar ook een plicht, een recht.

Nam HIPPOCRATES (460—377 v. CHR.), de groote geneesheer van Cos, de geheimhouding niet onder de met name genoemde plichten op in den eed, dien ieder moest zweren, vóór hij opgenomen werd in de corporatie der Asklepiaden?

Terwijl een ieder gedwongen kon worden voor den rechter te getuigen, had de geneesheer reeds in de middeleeuwen het recht zich van het geven van getuigenis te verschoonen, over wat hij in zijn beroep ervaarde. DESIDERIUS HERALDUS ¹⁾ (1575—1649) zegt van dit recht: „Reipublicae quidem interest crimina impunita non esse, sed Reipublicae quoque interest pietatis et necessitudinis officia sarta tecta conservari sine quibus nihil haberi sanctum potest, nec in-violatum.”

JOAN AZORIUS ²⁾ zegt: „Medicos & chirurgos, interrogatos a Judice, sive per denunciationem, aut inquisitionem procedat non obligari ad testificandum de secretis, quae secreta ipsis detexerint aegroti, consilium petentes. Majus enim est vinculum juris naturalis, servare secretum, quam parere judici interroganti”.

Steeds waakte uitsluitend de corporatie der geneesheeren

¹⁾ Citaat uit: Iets over Schending van Geheimen door Mr. L. H. J. LAMBERTS HURRELBRINCK. Leiden 1880. blz. 3.

²⁾ Instit. moral. Part. III. lib. III, cap. XXIX. dubit. II. Dit vind ik bij JOHANNES HENRICUS MEIBOMIUS: Hippocratis Magni Orkos sive Jusjurandum. Lugduni Batavorum A^o. Di. 1643.

over het richtig naleven van den plicht tot geheimhouding, totdat pas in den nieuweren tijd er een strafwet-artikel verschijnt, dat deze geheimschennis bedreigt. Volgens Mr. LAMBERTS HURRELBRINCK ¹⁾ heeft de Code Pénal ²⁾ hier de primeur van — in 1804 werd tevens voor Frankrijk de eed der geneeskundigen afgeschaft.

Vele redenen tot strafrechterlijke bescherming van het beroepsgeheim worden aangegeven ³⁾. Van individualistisch standpunt ziet men in geheimschennis een „Vergehen gegen die Sicherheit rein persönlicher Angelegenheiten und des Verkehrs von Person zu Person”. Van sociaal standpunt zegt men: De Staat, die belang heeft bij gezondheid en ziekte van zijn leden, heeft een goede uitoefening van het beroep van dokter noodig; deze is niet mogelijk zonder dat patiënten in vertrouwen ook hun geheimen den dokter kunnen openbaren; de Staat handelt dus uit eigenbelang, als hij het vertrouwen sanctionneert door het geheim hoog te houden en het schenden er van te straffen.

Tevens: de Staat laat alleen aan wettelijk geëxamineerden en aan geen anderen ⁴⁾ de uitoefening der dokterspraktijk toe; de staat dwingt dus zijn leden vertrouwen te stellen in door hem aangewezen personen en is dientengevolge wel verplicht, dat vertrouwen hoog te houden, door

¹⁾ L. c. pag. 2.

²⁾ Code Pénal art. 378: „Les médecins, chirurgiens et autres officiers de santé, ainsi que les pharmaciens, les sages-femmes et toutes autres personnes dépositaires, par état ou profession, des secrets qu'on leur confie, qui, hors le cas où la loi les oblige à se porter dénonciateurs, auront révélé ces secrets, seront punis d'un emprisonnement d'un mois à six mois, et d'une amende de cent francs à cinq cents francs.”

³⁾ Vergelijk hierover: Der strafrechtliche Schutz des Berufsgeheimnisses. Dr. HANS WOLFF. Breslau 1908. Gekrönte Preisschrift der Heidelberger Juristenfakultät. S. 12.

⁴⁾ Art. 436. Wetb. v. Strafr. 1ste lid: Hij die, niet toegelaten tot de uitoefening van een beroep waartoe de wet eene toelating vordert, buiten noodzaak dat beroep uitoefent, wordt gestraft met geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

het bekendmaken van aldus ontvangen geheimen te straffen.

Bij het verschil van inzicht, dat er bestaat over geheim, beroepsgeheim en dokterseed zal ik trachten de verwarde begrippen te ordenen; en om geen noodelooze complicaties te scheppen, zal ik mij zooveel mogelijk houden aan het beroepsgeheim van den dokter — het eenige trouwens, waar ik als medicus tenminste eenigszins over oordeelen mag. — Het beroepsgeheim van den militairen dokter zal ik niet bespreken, aangezien daartoe noodig is een grondige kennis van de wetten en regelen der krijgstucht; zelts Mr. J. N. J. E. THUSSEN besprak in zijn proefschrift ¹⁾ ter verkrijging van den graad van doctor in de rechtswetenschap, om deze reden dit onderwerp slechts even.

Vele malen heeft men getracht eene definitie te geven van „geheim”, zoowel in verband met de strafwet alsook met de formule van den eed, welken de arts gehouden is af te leggen na goed volbracht examen, en vóór hij tot de uitoefening van het beroep wordt toegelaten.

Art. 272 Strafwetboek bepaalt; „Hij die opzettelijk eenig geheim hetwelk hij, uit hoofde van zijn hetzij tegenwoordig hetzij vroeger ambt of beroep, verplicht is te bewaren, bekend maakt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste zeshonderd gulden.

Indien dit misdrijf tegen een bepaald persoon gepleegd is, wordt het slechts vervolgd op diens klachte.”

In de eedsformule staan de woorden: „Ik zweer (beloof), ... dat ik aan niemand zal openbaren, wat in die uitoefening als geheim mij is toevertrouwd of ter mijner kennis is gekomen, tenzij , ...”

Dr. A. ALETRINO in zijn: „Eenige beschouwingen over den beroepseed der artsen” ²⁾ en Mr. THUSSEN in: „Het

¹⁾ Het Geheim van den Medicus. Leiden 1890. blz. 61.

²⁾ Dissertatie. Amsterdam 1889. blz. 18 enz.

geheim van den medicus" ¹⁾ citeeren hier de meening van het „Reichsgericht", welk citaat Mr. M. C. DE VRIES VAN HEIJST ²⁾ nog uitgebreider aanhaalt. Mr. JOSUA BRUIJN ³⁾ geeft van dezelfde „Entscheidungen" nog meer, zoodat men alles bijeen genomen, een citaat krijgt, waarin men volgens hun meening niet duidelijker had kunnen weergeven, wat men onder het begrip „geheim" verstaat.

„Zu erwähnen ist, dasz mit den Worten des § 155 des pr. Strafgesetzbuches „Medicinalpersonen etc. welche unbefugter Weise Privatgeheimnisse offenbaren, die ihnen kraft ihres Amtes, Standes oder Gewerbes anvertraut sind," gesagt werden sollte, dasz nur solchen Geheimnissen die Rede sei, an deren Bewahrung Privatpersonen ein Interesse haben, und dasz das Geheimnis der Medicinalperson etc. bei der Ausübung oder zum Zwecke der Ausübung ihres Amtes, Standes oder Gewerbes anvertraut sein müsse....

Erheblich in rechtlicher Beziehung ist dagegen das Interesse an der Geheimhaltung für die Bestimmung des Begriffes „Geheimnis". Soviel den Arzt und dasjenige angeht, was dieser geheim zu halten hat, so folgt bereits aus dem Vorstehenden, dasz es sich nur um solche Dinge handelt, die er bei der Ausübung seines Amtes, Standes oder Gewerbes als Arzt erfahren hat. Dahin können nicht bloz die Krankheiten selbst, die er heilen sollte, sondern noch andere Dinge gehören, die er bei der Untersuchung oder bei der Behandlung des Kranken oder über die Ursachen der Krankheit kennen gelernt hat, überhaupt solche, dessen Kenntnissnahme in das Gebiet der Ausübung des Berufes des Arztes

¹⁾ L. c. pag. 22. etc. Zie ook zijn: „Naschrift op mijn academisch proefschrift". Tijdschrift v. Strafrecht, deel V, blz. 363.

²⁾ Mr. M. C. DE VRIES VAN HEIJST: Nog iets over het geneeskundig geheim, meer in 't bijzonder in verband met de levensverzekering. Dissertatie, Leiden 1891, blz. 10 enz.

³⁾ Het beroepsgeheim en de verplichting tot afleggen van getuigenis in het Burgerlijk geding. Dissertatie, Amsterdam 1892. blz. 50 enz.

als solchen fällt und die er in seiner Eigenschaft als Arzt wahrgenommen hat.

Gleichwohl lässt sich nicht behaupten, datz die Offenbarung *jeder* derartigen Wahrnehmung ohne weiteres durch den § 300 a. a. O. mit Strafe haben bedroht werden sollen. Ist dem Arzte als solchem eine Mitteilung mit der ausdrücklichen Auflage gemacht worden, sie geheim zu halten, so hat man allerdings dieselbe als ein Geheimnis der in dem Paragraphen bezeichneten Art schon wegen dieser Auflage anzusehen. Eine derartige Anforderung kann sich aber auch aus den Umständen ergeben und dies wird der Fall sein, wenn ein Interesse derjenigen Personen, mit denen der Arzt als solcher zu thun hat, an der Geheimhaltung erkennbar ist. Ebendeshalb wurde, wie erwähnt, bei den Beratungen des preuszischen Strafgesetzbuches geltend gemacht, es handle sich um Geheimnisse, an deren Bewahrung Privatpersonen interessiert seien, und sowohl dort als auch im jetzigen Strafgesetzbuche der Ausdruck „Privatgeheimnis“ gewählt, um dies zum Ausdrucke zu bringen. Ein solches Interesse kann sehr mannigfaltiger Art sein; es kann zweifellos auch aus der Rücksicht auf Anstand und Sitte entspringen und ein Interesse dieser Art an der Geheimhaltung wird regelmäszig bei Geschlechtskrankheiten vorliegen.”¹⁾

Mr. A. TAK definieert het in zijn praeadvies voor de Nederlandsche Juristenvereeniging²⁾ aldus: „ Wat dus

¹⁾ SIEGENBEEK VAN HEUKELOM meent in: „De Huisdoctor en de levensverzekering” van dit citaat: „Als het Duitsche Reichsgericht zooveel woorden noodig heeft als 66 regels druks in Mr. DE VRIES VAN HEIJST's dissertatie beslaan, om in een vonnis zich uit te laten over den omvang van het medisch geheim, kunnen wij dat stellig niet alleen toeschrijven aan de zucht tot grondigheid onzer oostelijke naburen, doch daaruit m. i. de conclusie trekken, dat het niet te omschrijven is.” (N. Tijdsch. v. Gen. Jaarg. 1891, II. blz. 346.)

²⁾ Handelingen der Nederlandsche Juristenvereeniging 35ste Jaargang 1905. I. 1ste stuk. Is nadere regeling van het ambts- en beroepsgeheim wenschelijk? Praeadvies van Mr. A. TAK., Substituut-officier van Justitie te 's-Hertogenbosch. blz. 27.

onder een geheim in juridieken zin moet worden verstaan, laat zich niet gemakkelijk onder woorden brengen. Wij geven deze definitie in overweging. Onder geheim moet datgene worden verstaan, wat van belang is voor hem wien het betreft en waarvan de mededeeling aan een ander voor altoos, voor bepaalden tijd, in het algemeen, of onder bepaalde omstandigheden ongewenscht is."

Dr. C. J. WIJNAENDTS FRANCKEN ¹⁾ zegt: „..... Bijgevolg is onder „geheim” te verstaan niet slechts datgene wat den geneesheer als zoodanig werd toevertrouwd, maar ook al datgene wat hij krachtens zijn meerdere kennis in zijn functie heeft waargenomen, doorzien en begrepen. Daarenboven kan een ziekte of verwonding gepaard gaan met eene volledige of gedeeltelijke bewusteloosheid, die den patient ten eenenmale belet eenig verzoek van geheimhouding tot den arts te richten. En eindelijk kan het geheim gelegen zijn niet in de ziekteverschijnselen *zelve*, maar in de aanleiding ervan."

Mr. TH. I. K. M. HILTERMANN ²⁾ gaat na de begrippen „geheim”, „beroep” en „beroepsgeheim”. Hij zegt: „Nutteloos zou het zijn te zoeken naar de kenteekens van het verschijnsel, dat men een „geheim” noemt; het begrip geheim is een geheel willekeurige samenvatting van een menigte kenteekens.” En verder: „Geheim is een negatief begrip, geheim is, wat niet iedereen, niet een onbepaalde kring van personen weet, maar „geheim” is, wat slechts één of enkele personen weten. VAN DALE (Woordenboek der Nederlandsche taal) noemt een geheim: „iets dat slechts aan één persoon of aan weinigen bekend is, iets dat verborgen is.” Ik [Mr. HILTERMANN] zou hieraan willen toevoegen „en dat verborgen gehouden moet worden.” Juridisch zou derhalve het begrip „geheim” op de

¹⁾ Het medisch beroepsgeheim. Haarlem 1906. blz. 11.

²⁾ Het beroepsgeheim van den Journalist. Dissertatie. Amsterdam 1910, blz. 2 enz.

volgende wijze zijn weer te geven: Geheim is een feit, dat slechts aan één of aan weinige personen bekend is, aan welks verborgenhouding de persoon, dien het aangaat, belang heeft, in zooverre, dat de openbaring ervan voor hem altijd, gedurende een bepaalden tijd, in het algemeen of onder bepaalde omstandigheden ongewenscht is." Na eene beschouwing over „beroep" komt hij tot de volgende slotsom: „Een beroepsgeheim nu is het geheim, dat den-gene, die het bepaalde beroep uitoefent, in en om de uit-oefening van dat beroep is medegedeeld, of het geheim, dat hij ter gelegenheid van die uitoefening is te weten gekomen."

HANS WOLFF ¹⁾ komt er toe het woord beroepsgeheim „ein logischer Nonsens" te noemen, omdat hier onder „Geheimnis die begriffliche Einheit gewisser geheim zu haltender Tatsachen zu verstehen ist." En zegt: „Geheimnis ist im weitesten Sinne das der Wahrnehmung durch die Sinne Entzogene, das Verborgene, das Unbekannte. Seit jeher hat man mit dem Worte „Geheimnis" die tiefsten und letzten durch den Intellekt oder die anderen Sinne nicht mehr wahrnehmbaren physischen und metaphysischen Erscheinungen und Vorstellungen ausgedrückt. Aus dieser ursprünglichen umfassenden Bedeutung des Geheimnisses haben sich zwei engere Bedeutungen entwickelt. Man versteht jetzt unter „Geheimnis" ein Mal das, was man nicht kennt, weil man es nicht weisz resp. nicht wissen kann, — das andere Mal das, was man nicht kennen soll. Mit dem Momente des Nicht-Kennen-Sollens ist durch den Sprachgebrauch in den Begriff des Geheimnisses ein Merkmal hinein getragen, das dem ursprünglichen Wesen des Geheimnisses direkt widerspricht. Das Geheimnis ist absolut oder es ist keins. Ein Drittes gibt es nicht."

Onder het hoofdstuk: De Arts en het Strafrecht, zegt

¹⁾ L. c. pag. 43.

Mr. O. B. W. DE KAT ¹⁾ bij art. 272: „Het antwoord op de vraag: *wat is geheim?* moeten we zoeken in het formulier van bovenbedoelden eed. Dit formulier spreekt van hetgeen in de uitoefening van het beroep als geheim aan den geneeskundige is toevertrouwd, of te zijner kennis gekomen.”

Men ziet, dat het woord „beroepsgeheim” een struikelblok is voor ieder, en zoo men al niet tot de uitspraak komt, dat het „logischer Nonsens” is deze twee woorden tot één te smelten, dan toch worden verward de grenzen van het beroepsgeheim en de omschrijving ervan. Ook doet men niet uitkomen, dat, als men spreekt van iets geheim houden, een definitie van geheim niet direct noodzakelijk is, en men ook spreken kan van iets verborgen houden, over iets zwijgen.

De beteekenis van het woord geheim heeft meer discussie uitgelokt. Ons artikel 272 wetb. v. strafrecht ressorteert onder titel XVII met het opschrift: „Schending van geheimen.” Bij Mr. H. J. SMIDT ²⁾ lezen we — en Mr. C. B. DE LA FAILLE ³⁾ en Mr. A. TAK ⁴⁾ maken er met instemming melding van. — dat schending van geheimen staat voor: „Schending van vertrouwen door openbaring van geheimen.” „Want”, zoo redeneert men, „iets is een geheim of is het niet, doch men kan geen geheimen schenden.” M. a. w. er bestaat geen geschonden geheim. Deze uitdrukking, die toch in het spraakgebruik gangbaar is, krijgt hier dus een soortgelijk etiket als WOLFF geeft aan beroepsgeheim, n.l. „logischer Nonsens”.

Maar hoe dan uit te leggen, wanneer er van den advocaat of den dokter beweerd wordt, dat hij onder geheim staat?

Mag men dan niet meer spreken van beroepsgeheim?

¹⁾ Arts en Wet door Dr. H. H. VAN EIJK. Met een hoofdstuk: De Arts en het strafrecht door Mr. O. B. W. DE KAT, Haarlem 1910, blz. 503.

²⁾ Geschiedenis van het wetboek v. strafrecht II. pag. 424 Haarlem 1891.

³⁾ Strafbare schending van geheimen. Dissertatie. Groningen 1884. blz. 77.

⁴⁾ Praeadvies. blz. 24.

van het schenden van geheim? van iets onder geheim mededeelen?

Zeer zeker zijn deze termen met recht en reden gangbaar; doch hij die tot de conclusie komt, dat ze als onlogisch moeten worden verworpen, ziet ééne beteekenis van het woord geheim over 't hoofd.

Onder geheim wordt verstaan òf iets dat verborgen (dus aan niemand bekend) is, òf iets dat (aan een of aan weinigen) bekend is en dat verborgen moet gehouden worden, òf de verplichting om iets verborgen te houden.¹⁾

In deze laatste beteekenis staan dokters, advokaten, geestelijken „onder geheim”; zóó kan men iets „onder geheim” mededeelen; ook „beroepsgeheim” is nu te verklaren; en ligt er in „geheim” het begrip van „plicht”, dan kan men spreken van „schending van geheim”.

De Commissie van rapporteurs²⁾ uit de Tweede Kamer merkte op dat „schending van geheimen” geen juiste uitdrukking was; ik kan dat hier niet toegeven, omdat er gesproken wordt van beroepsgeheim, fabrieksgeheim e. a. maar in 't algemeen kan men geen geheimen, maar wel het geheim schenden.

Laat ik tevens opmerken, dat schending van geheim niet elliptisch kan staan voor „schending van vertrouwen door openbaring van geheimen”, want door openbaring van geheimen behoeft niet noodzakelijk het vertrouwen te worden geschonden; maar wel wordt een verplichting geschonden, welke plicht zijn basis en fundament heeft in het vertrouwen.

Wat beteekent nu „geheim” in de samenstelling „beroepsgeheim”? Men verstaat er klaarblijkelijk niet onder de algemeene beteekenis van „iets dat verborgen is.” Iemand die „beroepsgeheim” zou willen gebruiken in de beteekenis

¹⁾ NOLDIN. *Summa theologiae moralis*. II. p. 653. *Secretum dicitur tum res occulta, tum res cognita, quae occulta servari debet, tum obligatio rem occultam servandi.*

²⁾ Mr. H. J. SMIDT. I. c.

van „iets dat verborgen is, dat wij niet weten, in verband met het beroep”, zou zeer duidelijk zijn bedoeling moeten doen blijken, wil hij niet misverstaan worden.

„Iets dat verborgen moet gehouden worden”, verstaat men er wel onder, en men laat den geneesheer dan spreken van de verschillende beroepsgeheimen, die hij van een patient bewaren moet, als van verschillende feiten, toestanden, die hij verborgen moet houden in verband met zijn beroep.

„De plicht om iets verborgen te houden” is echter de beteekenis, waaraan men gewoonlijk niet denkt.

Het beroepsgeheim is dan geen conglomeraat van de zoo juist vermelde beroepsgeheimen, maar het is de plicht — in verband met het beroep — om iets verborgen te houden. Deze plicht wordt opgelegd door het beroep en steunt op het wederzijds geschonken vertrouwen.

Als een patient zich onder behandeling van een dokter stelt, geeft hij daarmede stilzwijgend te kennen, dat hij vertrouwt, dat deze zijn geheimen niet zal openbaar maken.

Maar men bedenke wel, dat er vele feiten zijn, die zeker buiten het beroepsgeheim vallen, doch die uit anderen hoofde moeten verborgen gehouden worden; dat de plicht om iets geheim te houden niet altijd, zooals hier, op het wederzijds geschonken vertrouwen berust. Behalve het secretum commissum is er nog een secretum naturale en een secretum promissum. Wanneer men bij toeval een geheim van een ander weet, dan is men volgens natuurlijk recht verplicht, dit geheim te bewaren (s. naturale); evenals hij, die na het vernemen van eenig geheim, belooft het te zullen bewaren, verplicht is het verborgen te houden (s. promissum) ¹⁾.

¹⁾ J. AERTNIJS. Nederlandsche Katholieke Stemmen 1906. blz. 370.

TWEEDE HOOFDSTUK.

De eed.

Het beroep van dokter is te allen tijde achtenswaardig geweest te midden der vrije beroepen.

Is het wonder, dat de leek, die 's dokters raad vroeg onder ernstige omstandigheden van ziekte en naderenden dood, die van diens raad en daad zijn lijden zag afhangen, hem hoogschatte? Is het wonder, dat de geneesheer, die de moeilijkheid van zijn beroep, nú zijn groote verantwoordelijkheid, dàn zijn beperkte macht inziet, nú de zoo vluchtige gelegenheid en dàn de onmogelijkheid om op den eenmaal ingeslagen weg terug te keeren, zich die hoogschatting trachtte waardig te maken door een nauwgezette plichtsbetrachting?

Niet van jongen datum is dan ook het gebruik, dat de geneesheer, vóór hij gaat praktizeeren, plechtig een eed zweert, alle plichten van zijn staat stiptelijk na te komen.

Reeds HIPPOCRATES schreef zijn volgelingen voor, dat zij hunne loopbaan onder de schutse van een eed zouden beginnen; een eed niet alleen belangrijk uit medisch-historisch oogpunt, maar ook hier ter zake dienstig als verwijderde oorsprong van onze tegenwoordige formule.

Ik vind bij LITTRÉ: ¹⁾

“Ομνυμι Ἀπόλλωνα ἰατρὸν, καὶ Ἀσκληπιὸν, καὶ Ὑγίαν, καὶ Πανάκειαν, καὶ θεοὺς πάντας τε καὶ πάσας, ἱστορας ποιεύμενος, ἐπιτελέα ποιήσσειν κατὰ δύναμιν καὶ κρίσιν ἐμὴν ὅρκον τόνδε καὶ ξυγγραφὴν τήνδε· ἡγήσασθαι μὲν τὸν

¹⁾ Oeuvres complètes d'Hippocrate, par E. LITTRÉ. Tome 4ième. Paris 1844.

διδάξαντά με τὴν τέχνην ταύτην ἴσα γενέτησιν ἐμοῖσι, καὶ βίου κοινωνήσασθαι, καὶ χρῶν χρητίζοντι μετάδοσιν ποιήσασθαι, καὶ γένος τὸ ἐξ αὐτέου ἀδελφοῖς ἴσων ἐπικρινέειν ἄρρεσι, καὶ διδάξειν τὴν τέχνην ταύτην, ἣν χρητίζωσι μανθάνειν, ἄνδρῳ μισθοῦ καὶ ξυγγραφῆς, παραγγελίης τε καὶ ἀκροήσιος καὶ τῆς λοιπῆς ἀπάσης μαθήσιος μετάδοσιν ποιήσασθαι υἱοῖσί τε ἐμοῖσι, καὶ τοῖσι τοῦ ἐμὲ διδάξαντος, καὶ μαθηταῖσι συγγεγραμμένοις τε καὶ ὠρτισμένοις νόμῳ ἡθρικοῦ, ἄλλῳ δὲ οὐδενί. Δικαιτήμασί τε χρήσθαι ἐπ' ὠφελείῃ καμνόντων κατὰ δύναμιν καὶ κρίσιν ἐμήν, ἐπὶ δηλήσει δὲ καὶ ἀδικίῃ εἶρξεν. Οὐ δώσω δὲ οὐδὲ φάρμακον οὐδενὶ αἰτηθεὶς θανάσιμον, οὐδὲ ὑψηγήσομαι ξυμβουλίην τοιήνδε· ὁμοίως δὲ οὐδὲ γυναικὶ πεσσοῦν φθόριον δώσω. Ἀγνώς δὲ καὶ ὅσιος διατηρήσω βίον τὸν ἐμὸν καὶ τέχνην τὴν ἐμήν. Οὐ τεμέω δὲ οὐδὲ μὴν λιθιῶντας, ἐκχωρήσω δὲ ἐργάτησιν ἀνδράσι πρήξις τῆσδε. Ἐς οἰκίας δὲ ὀκώσας ἄν ἐσίω, ἐπαλεύσομαι ἐπ' ὠφελείῃ καμνόντων, ἐκτὸς ἑὼν πάσης ἀδικίης ἐκουσίης καὶ φθορίης, τῆς τε ἄλλης καὶ ἀφροδισίων ἔργων ἐπὶ τε γυναικείων σωματῶν καὶ ἀνδρώων, ἐλευθέρων τε καὶ δούλων. Ἄ δ' ἂν ἐν θεραπείῃ ἢ ἰδῶ, ἢ ἀκούσω, ἢ καὶ ἄνεν θεραπευτῆς κατὰ βίον ἀνθρώπων, ἃ μὴ χρή ποτε ἐκλαέεσθαι ἔξω, σιγήσομαι, ἄρρητα ἡγεύμενος εἶναι τᾶ τοιαῦτα. Ὅρκον μὲν οὖν μοι τόνδε ἐπιτελέα ποιεόντι, καὶ μὴ ξυγχέοντι, εἴη ἐπαύρασθαι καὶ βίου καὶ τέχνης δοξαζομένῳ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐς τον αἰεὶ χρόνον· παραβαίνοντι δὲ καὶ ἐπιρκοῦντι, τάναντία τουτέων.

En hij vertaalt: „Je jure par Apollon, médecin, par Esculape, par Hygie et Panacée, par tous les dieux et toutes les déesses, les prenant à témoin que je remplirai, suivant mes forces et ma capacité, le serment et l'engagement suivants:

Je mettrai mon maître de médecine au même rang que les auteurs de mes jours, je partagerai avec lui mon avoir, et, le cas échéant, je pourvoirai à ses besoins; je tiendrai ses enfants pour des frères, et, s'ils désirent apprendre la médecine, je la leur enseignerai sans salaire ni engagement. Je ferai part des préceptes, des leçons orales et du reste de l'enseignement à mes fils, à ceux de mon maître, et aux disciples liés par un engagement et un serment suivant la loi médicale, mais à nul autre. Je dirigerai le régime des malades à leur avantage, suivant mes forces et mon juge-

ment, et je m'abstiendrai de tout mal et de toute injustice. Je ne remettrai à personne du poison, si on m'en demande, ni ne prendrai l'initiative d'une pareille suggestion ; semblablement, je ne remettrai à aucune femme un pessaire abortif. Je passerai ma vie et j'exercerai mon art dans l'innocence et la pureté. Je ne pratiquerai pas l'opération de la taille, je la laisserai aux gens qui s'en occupent. Dans quelque maisons que j'entre, j'y entrerai pour l'utilité des malades, me préservant de tout méfait volontaire et corrupteur, et surtout de la séduction des femmes et des garçons, libres ou esclaves. Quoi que je voie ou entende dans la société pendant l'exercice ou même hors de l'exercice de ma profession, je tairai ce qui n'a jamais besoin d'être divulgué, regardant la discrétion comme un devoir en pareil cas. Si je remplis ce serment sans l'enfreindre, qu'il me soit donné de jouir heureusement de la vie et de ma profession, honoré à jamais parmi les hommes ; si je le viole et que je me parjure, puissé-je avoir un sort contraire !”

Wij zien dat deze schoone eerbiedwaardige eedsformule, evenals een ambtseed, is bedoeld als sanctie op het geheele beroep, om ons zwakke menschen zoo mogelijk een dieper besef van onze plichten te geven ¹⁾, en dat zij niet is opgesteld om alleen de geheimhouding, maar wel degelijk om ook de andere plichten naar voren te brengen en te bekrachtigen.

In het geschrift van MEIBOMIUS ²⁾, die, toen hij in 1629 eerste geneesheer van Lubeck werd, aan consuls en senatoren van Lubeck zijn „Hippocratis magni orkos sive jusjurandum” opdroeg, vinden wij vele voorbeelden, bijzonderheden en historische gegevens, om te bewijzen, dat de plicht tot geheimhouding te allen tijde een der voornaamste plichten van den arts was. Aanbaden niet reeds de oude Egyptenaren

¹⁾ W. J. L. VAN ES. Het eedsvraagstuk. Dissertatie, Leiden 1911.

²⁾ L. c. Deze J. H. MEIBOMIUS, wiens eigenlijke naam MAYBAUM was, is de vader van den ontdekker der Meiboomsche klieren.

in de tempels van Isis en Sarapis — hun patronen der geneeskunde — tevens ook god Harpocrates, die als god van het stilzwijgen afgebeeld werd met den vinger op den mond? Maar ook beriep men zich volgens dit geschrift, op den eed als het andere plichten gold: als men geen abortivum, geen doodelijken drank mocht geven.

Die enkele plicht tot geheimhouding werd te veel naar voren geschoven, zoodat zelfs de formule van den eed, die thans in handen van den voorzitter der examencommissie na goed geslaagd artsexamen moet worden afgelegd, in 1865 wettelijk werd vastgesteld, omdat, volgens de memorie van toelichting, „het niet aan de subjectieve meening van den medicus mocht worden overgelaten te beoordeelen, wat geheim is en wat niet.” Deze poging om in een eeds-formulier een plicht of de grenzen van dien plicht te definieeren, doet zien, dat men den eed als *hét* radicaal der verplichting beschouwt: dit is niet juist.

De eed is uit zijn aard altijd iets bijkomstigs.

De eed is het aanroepen van Gods naam, ter bevestiging van de waarheid. Dat een vooraf-afgelegde eed den rechter reden geeft om een andere strafmaat te gebruiken, doet aan de definitie niets af.

De waarheid, die onder eede bevestigd wordt, kan een bewering zijn — ik heb niet gestolen, ik spreek de waarheid, enz. — maar zij kan ook een belofte zijn — ik zal dit ambt getrouw vervullen, ik zal de mij toevertrouwde geheimen bewaren, enz. — Deze belovende eed is de bezegeling van een belofte, vergezelt een belofte, en zonder het afleggen van den eed is men uit anderen hoofde toch gebonden (n.l. door de belofte); maar men heeft door den eed een tweede verbintenis, die door den eed geschapen is, er bij genomen. Een belofte geeft een enkelvoudige verplichting, een bezworen belofte een dubbele verplichting. De arts nu neemt, bij het aanvaarden van zijn beroep, op plechtige wijze, door vormelijke belofte, de verplichtingen

op zich, die zijn beroep medebrengen, en deze plechtige belofte bezegelt hij met een eed.

Men zou natuurlijk één plicht naar voren kunnen brengen, en de belofte dien éénen plicht na te komen met een eed kunnen bekrachtigen; dit is echter niet de bedoeling van den Hippocratischen eed, en onze tegenwoordige formule heeft trouwens ook een algemeene strekking door haar aanvang. Zij luidt:

„Ik zweer (beloof), dat ik de genees-, heel- en verlos- (tandheel-, artsenijsbereid-, verlos-) kunst volgens de daarop wettelijk vastgestelde bepalingen naar mijn beste weten en vermogen zal uitoefenen en dat ik aan niemand zal openbaren, wat in die uitoefening als geheim mij is toevertrouwd of ter mijner kennis is gekomen, tenzij mijne verklaring als getuige of deskundige in regten gevorderd of ik anderszinds tot het geven van mededeeling door de Wet verplicht worde. Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig! (Dat be-loof ik!)” ¹⁾

Veel is er over deze formule te doen geweest; grammaticaal en juridisch heeft men haar uitgeplozen; men heeft in den breede gediscussieerd, of „bekend maken” hier niet beter is dan „openbaren”, of „als geheim” ook behoort bij „ter mijner kennis gekomen”, of het zelfs wel *mogelijk* is dat „iets als geheim ter mijner kennis komt”; diepzinnige conclusies zijn getrokken uit het vermeende feit, dat „mij” vóór „geheim” zou staan; over het woord „toevertrouwd” is, vooral in verband met het Duitsche anvertraut ²⁾, literatuur ontstaan; voor „vorderen” wilde men „vragen” of „verzoeken”; men

¹⁾ Art. 21 der Wet van 25 Dec. 1878, Stbl. n°. 222.

²⁾ § 300 Deutsches Strafgesetzbuch: „Rechtsanwälte, Advocaten, Notare, Verteidiger in Strafsachen, Aerzte, Wundärzte, Hebammen, Apotheker sowie die Gehilfen dieser Personen werden, wenn sie unbefugt Privat-geheimnisse offenbaren, die ihnen kraft ihres Amtes, Standes oder Gewerbes anvertraut sind mit Geldstrafe bis zu eintausend fünfhundert Mark oder mit Gefängnis bis zu drei Monaten bestraft. Die Verfolgung tritt nur auf Antrag ein.” Geciteerd uit Dr. H. WOLFF.

zocht overeenstemming, verband en tegenspraak tusschen de woorden van het eedsformulier en van artikelen uit verschillende wetboeken en trachtte dan leemten aan te vullen, het overbodige te verwijderen, het duistere te verhelderen, om ten slotte tot de conclusie te komen, dat men beter doet het geheele formulier te schrappen als onuitputtelijke bron van veel verwarring.

Dr. A. ALETRINO ¹⁾, die, volgens zijne voorrede, bij het bewerken van zijn proefschrift door Prof. G. A. VAN HAMEL speciaal werd bijgestaan, zegt over den eed, op verschillende plaatsen: „De eed van onzen tijd past niet voor onzen tijd. Hij staat geheel op zich zelf, zonder band met een der wetten, theoretisch en practisch onbruikbaar.” „Dat de eed, zooals hij nu is geredigeerd, van nul of geen waarde is, dat de redactie daarom veranderd dient te worden en dat de eed, zooals hij nu gezworen wordt, den medicus in verschillende moeilijkheden kan brengen en kan maken, dat hij telkens twifelen moet, hoe hij in dit, hoe hij in dat geval moet handelen, zal in den loop van dit schrijven duidelijk worden.” „Aan de eene zijde is de eed te absoluut, aan de andere zijde is hij, wijl de wetgever dat schijnt ingezien te hebben, door bijgevoegde en aangeplakte bepalingen zóó geworden, dat hij dikwijls in de toepassing een verkeerde uitwerking heeft. De eed deugt niet, of liever het eedsformulier moet veranderd worden.” „De medicus, die zich stipt aan zijn eed houdt, doet verkeerd.” „De eed moet blijven! De handhaving van het eedsprincipe is van te veel nut voor de geheele maatschappij, voor de geheele menschheid. Doch de eed moet veranderd worden.”

Mr. J. N. J. E. THYSEN, die in zijn praeadvies aan de Nederlandsche Juristenvereeniging over de vraag: „Is nadere regeling van het ambts- en beroepsgeheim wenschelijk?”

¹⁾ L. c. pag. 11, 15, 31, 35, 36.

in 1905 gelegenheid had zijn ideeën over „het geheim van den medicus”, nog eens nader uit te werken, wil, volgens zijn VIIIste conclusie, den eed behouden, wanneer vervalt het slot van af het woord „tenzij”. Hij staat op het standpunt van het absolute geheim, zwerend bij het woord van Brouardel: „le secret sera absolu, ou il ne sera pas;” en zegt dan ook in zijn proefschrift: „Zoo zien we dus, dat in verloop van tijd de eed der geneesheeren meer en meer streng geformuleerd is, en dat gezaghebbende juristen en medici van onzen tijd hem nog meer besnoeien willen, opdat het geheim, dat hij waarborgt, een absoluut geheim wordt zonder exceptie” ¹⁾. „Zooals de eed thans luidt”, zoo zegt hij in zijn praeadvies, „geeft hij aanleiding tot de meening bij de medici, dat hun ambtsgeheim verre van absoluut is, bij den wetgever, dat hij van de wetenschap door medici, in particuliere praktijk opgedaan, ten allen tijde gebruik kan maken ten „algemeenen nutte” ²⁾.

Mr. M. C. DE VRIES VAN HEYST ³⁾ vindt de woorden der wet (eedsformulier) volkomen duidelijk. Toch zegt hij ook: „In tweeërlei zin meen ik, dat verbetering in het eedsformulier zou zijn aan te brengen. Zoo zou in de eerste plaats de weglating der woorden „mij is toevertrouwd (of)” niet anders dan heilzaam kunnen werken... En in de tweede plaats zou, gelijk ik reeds zeide, aanvulling wenschelijk zijn, opdat het ook uit de woorden van het eedsformulier voor ieder duidelijk zij, dat de wetgever bedoelde, den geneesheer slechts zoolang met geheimhouding te belasten, als deze ook werkelijk door zijn patient gewild wordt.” Ook is zijns inziens het schrappen van de woorden „tenzij mijne verklaring als getuige of deskundige in regten gevorderd” een verbetering in onze wetgeving.

Prof. SIEGENBEEK VAN HEUKELOM geeft in het Nederlandsch

¹⁾ Dissertatie blz. 24.

²⁾ Praeadvies blz. 56.

³⁾ L. c. pag. 3, 39, 65.

Tijdschrift van Geneeskunde 1891¹⁾ een enthousiast gesteld artikel onder den titel „waarom zweren wij een eed?” en zegt o. a.: „Ieder mijner lezers voelt waarheen mijn conclusie na dit alles gaat. Een eed, die wettelijk niet noodig is, die thans alleen dient om ons casu quo in de netten van Art. 272 Wetb. v. Strafrecht te voeren, wat zeer gemakkelijk op andere wijze te bereiken is; een eed, die literarisch onzinnig is, die door zijn slechte redactie den consciëntieusen medicus geen steun maar puzzle brengt; een eed, die ethisch alleen waarde heeft voor wien ze niet noodig heeft; een eed, eindelijk zonder waardigheid, waaraan de Wet, die hem oplegt, tevens alle ernst en plechtigheid ontnemt, die eed moet weg, hoe spoediger hoe beter.” „Onze eed is niet de traditioneele voortzetting van den Hippocratischen eed; hij is een ondergeschoven, onecht kind, verborgen in enkele afgedragen lommen van den eerwaardigen oude. Zelfs hetgeen er schijnbaar van overbleef, het beroepsgeheim, is minder te beschouwen als een traditioneel direct overgebracht stuk van den eed.” „Zeer juist heeft men in Frankrijk reeds in 1804 bij de invoering van den Code Pénal den afgeleefden, onnut geworden grijsaard van dubieuse familie ten grave gebracht, en ik herhaal het, hoe eerder men dit bij ons zal doen, hoe beter.”

Dr. A. J. VAN DER WEIJDE geeft in het Nederlandsch Tijdschrift van Geneeskunde²⁾ een opstel: „Het medisch geheim” en begint met te zeggen: „Daarom³⁾ mag ik mij gelukkig achten, dat Prof. SIMONS mijn opstel van te voren heeft nagezien en behoudens enkele opmerkingen, waarvan ik dankbaar gebruik heb gemaakt, zich in hooftzaak met

1) Jaargang XXVII. I. n°. 24 van 13 Juni.

2) 14 Maart 1903, n°. 11. blz. 549.

3) Het bestuur der afdeeling Utrecht en O. had het medisch geheim aan de orde gesteld, en meende het onderwerp te moeten splitsen in een juridisch en medisch gedeelte. Prof. Mr. D. SIMONS werd uitgenoodigd en verklaarde zich welwillend bereid, de juridische vraagstukken te behandelen.

den inhoud kan vereenigen." Hij eindigt: „De oorzaak (van deze verwarring) is echter niet te zoeken in den medischen eed, want in landen als Duitschland en Frankrijk, waar de eed reeds lang is afgeschaft, bestaat de verwarring evenzeer, doch uitsluitend in verschil van opvatting omtrent het woord geheim . . . Afschaffing (van den eed) is moeilijk omdat de eed een integreerend bestanddeel vormt van onze wetgeving. Overigens geef ik gaarne toe, dat meer vóór dan tegen het afschaffen te zeggen valt.”

Dr. CATHARINA VAN TUSSENBROEK haalt na hare ervaringen met de justitie, die in het 6de Hoofdstuk uitgebreid ter sprake komen, met instemming de boven geciteerde woorden van Prof. SIEGENBEEK VAN HEUKELOM aan.

Mr. A. TAK zegt over den eed in zijn praeadvies ¹⁾:

„En inderdaad het moet erkend worden, dat de eed een doolhof blijkt, waarvan de uitgang moeilijk te vinden is, omdat ieder zijner woorden even zooveel spiegels zijn, die verlokken en verleiden, terwijl het beeld ten slotte eenvoudig reflectie blijkt. Onzerzijds zullen wij niet trachten de verwarring te vermeerderen, want we onderschrijven ten volle VAN HEUKELOM's woorden, waar hij den eed een puzzle noemt.” „Wij hebben tegen dien eed, dien wij in extenso opnamen, talrijke bezwaren. Voor het geval hij inderdaad noodig mocht zijn tot versterking van den band tusschen patient en heelmeester, dan zij hij bovenal in zijn bewoordingen helder en duidelijk en zij hij een richtsnoer voor hem, die hem aflegde. Daaraan nu voldoet de redactie van den eed zelfs niet in de kleinste mate. Hij is een raadsel voor jurist en medicus en zijn taal is die van een diplomaat. Hij doet dienst als toovermiddel, waarvan niemand de samenstelling kent en wordt gebruikt, om eene uitlegging te vinden, die met ieders wenschen strookt.” „Over den kerkelijken eed zij gezwegen. De overheden zelve zullen

¹⁾ Blz. 39, 56, 58.

het best weten, of zij dien al of niet moeten handhaven. Maar de medische eed worde hoe eer hoe liever op den rommelzolder opgeborgen of in een museum geplaatst, als eene herinnering aan juridisch gepeuter en medische kortzichtigheid."

Ook Dr. C. J. WIJNAENDTS FRANCKEN ¹⁾ dringt op afschaffen van den eed aan.

In het Leerboek der gerechtelijke verloskunde ²⁾ staat : „Afgezien toch van den eed, . . . die geen houvast biedt en daarom terecht veroordeeld wordt, bestaat er voor den medicus een moreele plicht tot geheimhouding, die, enz."

Vrij algemeen stelde men het zich dus voor, dat door den eed als zoodanig, en door den eed alleen, de plicht tot geheim wordt geschapen. Dat dit onjuist moet zijn, en de eed iets bijkomstigs is, werd reeds uiteengezet.

Tevens ziet de aandachtige lezer een hopelooze verwarring tusschen eed en eedsformulier. Bijna allen zijn het er over eens, dat het *formulier* slecht is, maar uit dit feit mag men niet besluiten, dat de *eed* moet afgeschaft worden; daartoe zou men moeten bewijzen, dat het onmogelijk is een goed eedsformulier op te stellen.

De formule van onzen tegenwoordigen eed is slecht, maar men heeft ook het idee, dat er oorspronkelijk aan ten grondslag lag, trachten te veranderen.

De oorspronkelijke eed was een corporatie-*eed*, buiten de burgerlijke wet om, afgelegd in handen van de corporatie, waarbij het profanum vulgus werd geweerd; nú is er geen officiële corporatie, „geen verschil tusschen Asclepiaden en profanum vulgus", nú legt de wet de verplichting tot eedsaflegging op. Oorspronkelijk is de eed een sanctie op het

¹⁾ L. c. pag. 8.

²⁾ Door Dr. HECTOR TREUB, Hoogleeraar aan de Universteit van Amsterdam en Mr. A. TAK, Advocaat-Generaal bij het Gerechtshof te 's-Hertogenbosch. 1908, blz. 182.

beroep, waardoor geen beroepsplichten geschapen worden, maar waarin de voornaamste zijn opgesomd, als aanwijzing hoe men zich de richtige uitoefening van het beroep behoort voor te stellen; nú heeft men er blijkens de memorie van toelichting voornamelijk van *willen* maken een uitlegging, een omschrijving van één bijzonderen, weliswaar voornamen plicht: de geheimhouding.

Wanneer vroeger een geneesheer zijn eed schond — of hij het geheim openbaar maakte, of „l'opération de la taille”¹⁾ verrichtte — werd hij door de corporatie gestraft, terwijl tegenwoordig bij geheimschennis de rechter straft.

Toch breekt zich tegenwoordig de wetenschap wel baan, dat evenals zoovele andere beroepsplichten, die in den eed niet vermeld staan, ook de geheimhouding als ongeschreven wet gegeven wordt door het beroep en niet door den eed.

Prof. SIMONS²⁾ zegt: „Voor den geneeskundige wordt de verplichting tot geheimhouding ondersteld bij den eed, welke hij vóór de toelating als zoodanig heeft af te leggen.” De plicht tot geheim wordt *ondersteld* bij den eed, wordt dus geacht er te zijn als de eed wordt afgelegd.

Laat ik ten overvloede de woorden aanhalen van Mr. J. BRUIJN³⁾: „Hoewel den geneeskundige een eed wordt opgelegd, dat hij aan niemand zal openbaren, wat in de uitoefening van zijn beroep, als geheim hem is toevertrouwd, of ter zijner kennis is gekomen, zoo zou ook zonder dat, de noodzakelijkheid van geheimhouding door den medicus niet behoeven te worden aangetoond.” Van ditzelfde gevoelen zijn bijvoorbeeld Dr. A. J. v. d. WEIJDE⁴⁾, Prof.

¹⁾ Bedoeld wordt de périneale blaassteenextractie. (LITTRÉ.)

²⁾ Leerboek van het Nederlandsche Strafrecht. Prof. Mr. D. SIMONS, Hoogleraar te Utrecht. 2de druk. Groningen 1912. Onder: „Schending van geheimen”.

³⁾ L. c. pag. 45.

⁴⁾ Ned. Tijdschr. v. Geneeskunde. 14 Maart 1903.

SIEGENBEEK VAN HEUKELOM ¹⁾, Mr. TAK ²⁾, Mr. THIJSSSEN ³⁾, Dr. CATHARINA VAN TUSSENbroek ⁴⁾ Mr. Th. J. B. HILTMANN ⁵⁾. In Frankrijk is het geheim *niet* vervallen, toen bij de invoering van de Code Pénal in 1804, de eed werd afgeschaft.

Onbegrijpelijk is het, dat nog op 14 Juni 1913 „Moleschott” een hoofdartikel kon opnemen, getiteld: „Het beroepsgeheim van den geneeskundige”, waarin de eed als eenige grondslag wordt beschouwd van het geheim.

Tóch hebben hoogstaande mannen met klinkende namen in 1904 het eedsformulier willen veranderen op instigatie van levensverzekering-maatschappijen, in de meening, dat zij aldus artsen van hun plicht tot geheimhouding konden ontslaan en in de hoop, dat dezen voortaan de oorzaken van den dood hunner patienten onvoorwaardelijk aan de levensverzekering-maatschappijen zouden overbrieven.

Tóch zegt de minister, bij de wijziging van de arbeidswet nog in 1911 in zijn memorie van toelichting, over bedrijfsziekten sprekend: „Trouwens stuit elke poging om vrijwillige opgaven van de zijde der medici te krijgen, op het formulier van den artsen-ede, dat mededeelingen omtrent de patienten in het algemeen verbiedt, tenzij bij wijze van getuigenis in rechten of wanneer eenige wet tot het doen van mededeeling verplicht.” Alsof nog nimmer aangetoond ware, dat het beroepsgeheim staat buiten den eed, alsof de plicht van geheimhouding veranderen zou door verandering van de eedsformule! Neen, al zou men de tirade over het

¹⁾ Ned. Tijdschr. v. Geneeskunde, 13 Juni 1891.

²⁾ Praeadvies.

³⁾ Praeadvies. In zijn proefschrift staat Mr. THIJSSSEN op het standpunt, dat den medicus geheimhouding is opgelegd door de wet (den eed); in zijn praeadvies doet hij duidelijk uitkomen, dat het medisch geheim steunt op het beroep.

⁴⁾ Ned. Tijdschrift van Geneeskunde, 20 Aug. 1904.

⁵⁾ De advocaat als raadsman, verdediger en getuige in het strafproces. Dissertatie. Amsterdam 1885.

geheim uit het formulier lichten, het geheim blijft als beroepsplicht.

Staat het beroepsgeheim van den advocaat niet zonder eed? ¹⁾ Mr. L. J. KONIGSWARTER ²⁾ zeide: „Laatstgenoemden — d. z. advokaten en procureurs — vallen onder art. 378 Code Pénal (dit wil hier zeggen: staan onder geheim), omdat hun beroep een onbepaald vertrouwen eischt, welk vertrouwen een noodwendig middel is om hen in zaken in te lichten; omdat zij als Rechtsvoorspraken en Verdedigers een noodzakelijke en nauwkeurige kennis moeten hebben van al wat op de verdediging van hun cliënt betrekking heeft, waardoor zij noodwendige bewaarders worden van de belangrijkste geheimen; en eindelijk om reden, dat zonder een onbepaald vertrouwen zoodanig beroep volstrekt niet bestaanbaar is.”

Mr. L. LAMBERTS HURRELBRINCK zegt op blz. 24: „De wet derhalve, die niet alleen toelaat, maar zelfs voorschrijft, dat den aangeklaagde gelegenheid wordt gegeven zijn vol vertrouwen aan zijn verdediger te kunnen schenken, hoe zou diezelfde wet kunnen eischen, dat de advocaat zijne cliënten verrade? Nimmer zal de wet dezen in getuige veranderen en hem alsdan dwingen te openbaren de geheimen, die hem slechts in hoedanigheid als verdediger zijn toevertrouwd. Een zoodanig stelsel zou de wet in tegenspraak met zich zelve brengen, en zoude ongerijmd, onbillijk en zedeloos zijn, daar op die wijze het vrije en edele beroep van advocaat tot dat van een lagen en huichelachtigen spion zoude veranderd worden.”

Ook Mr. C. B. DE LA FAILLE stelt in zijn proefschrift

¹⁾ Volgens Reglement III art. 5, luidt de eed van een advocaat voor de balie: „Ik zwere (belove) getrouwheid aan den Koning, gehoorzaamheid aan de Grondwet, eerbied voor de Regterlijke autoriteiten, en dat ik geene zaak zal aanraden of verdedigen, die ik in gemoede niet geloove rechtvaardig te zijn.” Deze eed zegt dus niets over geheimhouding.

²⁾ Bijdragen tot Rechtsgeleerdheid en Wetgeving. Deel XII 1838.

het beroepsgeheim van den advokaat hoog, maar zuiverder zegt het Mr. TH. I. B. HILTERMANN¹⁾: „Dat nu de advocaat als heilig en onschendbaar geheim moet bewaren, alles wat tusschen hem en zijn cliënt verhandeld wordt over de hem toevertrouwde zaken, en dat zonder dit zelfs geene advocatie denkbaar is, dat is een beginsel even oud als de balie Zonder strenge verplichting van den advocaat tot geheimbewaring is geen vertrouwen van den cliënt in hem denkbaar; zonder vertrouwen geen verdediging. Ziedaar waarom de wetgevingen, de oudste tot de nieuwste, in overeenstemming met de rechtsgeleerde schrijvers en de rechtspraak, schending der ambtsgeheimen door een advocaat als eene schandelijke strafbare daad brandmerken, als eene daad schier ondenkbaar bij de uitoefening van een beroep, omtrent welks schoone taak CICERO zegt: „Quid tam porro regium, tam liberale, tam munificum, quam opem ferre suplicibus, excitare afflictos, dare salutem, liberare periculis”.

Hoor ook de getuigenis van Mr. G. A. VAN HAMEL die volgens het verslag op de juristenvergadering²⁾ van 1905 o. a. zeide: „Er zijn hier reeds verschillende soorten van beroepsgeheimen in discussie gebracht: het journalisten-, het notarissen-, het postgeheim, en wanneer wij hier juristen-medici hadden gehad, zou zeker over het medisch geheim ook zijn gehandeld. Het advocaten-geheim is niet nader besproken, waarschijnlijk omdat dit er een is, dat onder juristen niet wordt betwist”. En als hij het over het verschooningsrecht heeft, gaat hij verder³⁾: „Zal een beroepsgeheim rechtens erkend worden tegenover andere rechten en plichten, dan moet het gefundeerd zijn op het algemeene belang. Dat algemeen belang wordt erkend door ieder onzer voor het advocaten-geheim. Niemand hier, die niet zegt:

¹⁾ L. c. pag. 6.

²⁾ Handelingen der Nederlandsche Juristen-Vereeniging, 1905. blz. 139.

³⁾ Ibidem. pag. 143.

een advocaat moet weten te bewaren en niet behoeven te spreken over datgene, wat hem als geheim is medegedeeld. De waarde van dat geheim voelt ieder van ons, omdat wij advocaten zijn of geweest zijn."

De plicht tot geheimhouden van den advocaat berust dus enkel en alleen op den aard van het beroep¹⁾, dat noodzakelijkerwijze vertrouwen veronderstelt in zijne beoefenaren; maar als dit bij hem zoo is, hoeveel te meer zal dit dan gelden voor den geneesheer — van wien Mr. TAK met recht op blz. 54 van zijn meergemeld praeadvies zegt, dat hij is de vertrouwenspersoon bij uitnemendheid — ook al zou de geneesheer evenmin als de advocaat een eed van geheimhouding zweren. Of wordt soms de waarde van des dokters geheim door wetgever en rechter niet gevoeld, omdat zij geen medici zijn noch geweest zijn, maar juristen? Dat zij dan te rade gaan bij hen, die trachten dit geheim op de juiste waarde te schatten!

Vatten we nu samen wat er over den eed te zeggen valt.

De instelling van den verplichten beroepseed voor den geneesheer stamt uit den tijd, toen er een corporatie van geneeskundigen was, waar alle dokters mede verbonden waren en waar alleen dokters lid van waren. Zij konden hun toekomstigen collega verplichten in hun handen den eed af te leggen in eer en geweten, naar zijn beste kunnen de praktijk uit te oefenen. Toen eenmaal de wetgever bepaalde, dat alleen zij de praktijk van arts mochten uitoefenen, die voldaan hadden aan een door de wet gesteld examen, toen was er evenveel of even weinig reden om van een arts, als van een onderwijzer, als van een ingenieur te eischen, dat zij zouden zweren hun vrij beroep naar eer

¹⁾ Dit is ook de meening van den Hoogen Raad (welke in het VI^{de} hoofdstuk uitgebreider zal behandeld worden), waar hij in zijn arrest van 21 April 1913 zegt: „dat de verplichting tot geheimhouding, voor die onderscheiden categorieën (dit zijn o. a. advocaten en geneesheeren) berust op dezelfde gronden, zijnde voor elk harer de eigenaardige eischen van het uitgeoefend beroep" (W. v. R. n°. 9484.)

en geweten en de regelen der kunst uit te oefenen. Toen ter tijd had de wetgever reden gehad dezen eed af te schaffen.

De meening, dat de plicht van den dokter tot geheimhouding, zou vallen of staan met een eed op dien plicht, is in dit hoofdstuk voldoende — meen ik — te niet gedaan. Men zou er door tot de consequentie komen, dat een buitenlandsch geneesheer tot professor der medische faculteit aan een Nederlandsche universiteit benoemd (waarvoor hij arts-examen noch eed behoeft af te leggen) niet aan dezen plicht tot geheimhouden zou zijn gebonden. Het geheim heeft dus op afschaffen of behouden van den eed geen invloed. De eed is niet noodig om den geneesheer, die geheimen heeft geopenbaard, in de netten van art. 272 strafwet te voeren; Mr. TAK zegt dit uitdrukkelijk in zijn meergemeld praeadvies. Ook dit kan dus geen reden zijn om den eed af te schaffen, noch om hem te behouden.

Maar het formulier is slecht en geeft aanleiding tot veel misverstand: als men den eed dus wil behouden moet de formule veranderd worden. Men kan dan een algemeene term stellen, of ook een bepaalden voornamen beroepsplicht — de geheimhouding — speciaal naar voren halen, bijv.:

„Ik zweer, dat ik bij de uitoefening der genees-, heel- en verloskunst naar mijn beste weten en vermogen zal handelen, en mijne beroepsplichten, waaronder die van geheimhouding, trouw zal nakomen.”

Het plechtig afleggen van een eed kan er toe bijdragen den band tusschen geneesheer en patient inniger en hechter te maken; noodzakelijk is het er niet voor. Is sinds het afschaffen van den eed in Frankrijk het vertrouwen van patienten in hun dokters verminderd, is er sinds dien verwijdering tusschen deze twee categorieën gekomen? Neen. Maar toch kan het voor ons een uitkomst zijn, als wij hem, die ons aanspoort, het met onze beroepsplichten niet al te nauw te nemen, kunnen zeggen, dat wij onder eede staan; en

op 't punt van geheimhouding is dit meestal het eenige argument waar lastige ondervragers voor zwichten.

Wij moeten ook wèl bedenken, dat er zijn, die in den eed niet enkel een wettelijke formule zien, maar er hoogere beteekenis aan hechten, die den eed zien als sanctie op hun beroep, en wien de eed in moeilijkheden een prikkel kan worden hun plichten juist en getrouw na te komen; voor hen is afschaffen van den eed een verlies.

Een gehandhaafde, goed geformuleerde eed brengt dus soms en aan sommigen voordeel, nadeel echter aan niemand.

Het afschaffen van een goed geformuleerden eed levert verlies op voor eenigen, voordeel voor niemand.

Maar beter is natuurlijk geen eed, dan een eed, die door zijn slechte formule tot misverstand aanleiding geeft.

DERDE HOOFDSTUK.

De grenzen van het beroepsgeheim.

De positie van den geneesheer in de maatschappij, zijn maatschappelijke verhouding ten opzichte van zijn medeburgers is te allen tijde wel eigenaardig geweest, maar in den nieuweren tijd toch sterk veranderd.

Eertijds was het aantal dokters betrekkelijk gering, en door de lastige communicatie was er slechts tijd voor extra noodige visites. Op menige plaats zelfs, waar geen geneesheer was, werd zijn komst op gezette tijden aangekondigd. Vergelijk daarbij den tegenwoordigen fondsdokter, die voor elk wisse-wasje wordt gehaald, omdat men nu toch eenmaal van het fonds een dokter krijgen kan.

De wetenschap was niet zoo uitgebreid, of de geneesheer kon haar wel omvatten: men kwam dan ook met alle ziekten en kwalen bij denzelfden dokter. Nu het specialiseeren door de enorme uitbreiding van ons kunnen noodzakelijk, en door het groot aantal artsen mogelijk is geworden, gaat men — vooral in steden — voor elk zelf waargenomen symptoom naar den bepaalden specialist, en schakelt daarbij vaak ten onrechte den vertrouwden huisdokter uit, hoewel het diens taak toch is de patienten op den goeden tijd naar den specialist te verwijzen, indien hij de overtuiging krijgt, dat specialistische hulp vereischt is.

Bijna uitsluitend waren vroegere geneesheeren aangewezen op interne middelen, medicijnen, waarvan zij dikwijls zelf

de grondstoffen in hun tuin verbouwden, en die zij zelf bereidden. Voor de gewone dagelijks voorkomende ongemakken had menig burger of diens buurman een apotheek van huismiddeltjes, waarvan gebruik werd gemaakt, totdat de dokter zijn kunst kwam toepassen; op dit veld was er voor den conscientieuzen medicus gemakkelijk „een lauwer te oogsten”, waarmee hij zijn prestige verhoogde en het vertrouwen in hem deed toenemen. Een chirurgisch ingrijpen, dat direct spreekt tot den patient, was met goed succes bijna onmogelijk, was volgens den Hippocratischen eed zelfs verboden. Vergelijk daarmee nu eens onzen tijd, waarin iedereen in zijn naaste omgeving iemand kent, wien minstens de breuk is gesneden, of de worm weggenomen.

Door krant en geschrift heeft de tegenwoordige leek veel juiste en onjuiste kennis gekregen van oorzaak, verschijnselen en verloop van ziekten, en is nu niet meer tevreden met vage aanduidingen en een prognose, maar zou 't liefst bij elk ziektegeval een populair-wetenschappelijke verhandeling van den dokter willen hooren.

De bacteriologie met hare moderne uitrusting doet zien, dat veelal de kleinste organismen den mensch zijn ziekte en kwalen bezorgen: aller strijd wordt dus gericht op het infectie-gevaar. De geneesheer tracht de bron van infectie te stoppen, zijn patienten voor infectie te vrijwaren, en waakt er voor, dat geïnfecteerde patienten niet door zijn nalatigheid anderen besmetten. Zoo krijgt hij ook zorg over anderen dan zijn patienten. De leek, die tegenwoordig wel weet welk gevaar hem kan bedreigen, wil de ziekte kennen van zijn buur, niet uit nieuwsgierigheid, niet uit belangstelling, maar voor eigen veiligheid en eigen gezondheid.

De Staat heeft zich wel altijd eenigszins gesteld tusschen dokter en patient; dwong niet bijvoorbeeld de burgerlijke overheid de melaatschen buiten de stadspoorten te vertoeven? Maar hier gold het dan alleen ziekten, die op het

eerste zien ook door den leek als contagieus konden worden herkend.

MEIBOOM haalt hier VALLERIOLA ¹⁾ aan, die het „impietas” vindt, dat de geneesheer den lijder zou aangeven, bij wien hij in het geheim een contagieuze ziekte heeft ontdekt, daar hij hem aldus „voor ballingschap zou aanklagen, van zijn goeden naam berooven en voor iedereen verachtelijk maken.” Tegenwoordig stelt de Staat, wien de gezondheid zijner burgers ter harte gaat, zich, gerugsteund door zijn macht, hoe langer hoe meer tusschen dokter en patient, om zoo mogelijk door wijze hygiënische maatregelen ziekteoorzaken weg te nemen, ziekten uit te roeien, epidemieën te voorkomen.

Deze geheel veranderde positie van den dokter in de maatschappij hebben wij in 't oog te houden, als wij nagaan de grenzen van het beroepsgeheim, d. w. z. wat alzoo de geneesheer moet verzwijgen van al hetgeen hij in zijn beroep ziet, hoort, ondervindt.

HIPPOCRATES zeide, (vertaling LITTRÉ): „Quoi que je voie ou entende dans la société pendant l'exercice ou même hors de l'exercice de ma profession, je tairai ce qui n'a jamais besoin d'être divulgué, regardant la discrétion comme un devoir en pareil cas.”

In den tijd, dat de genees-, heel- en verloskunde nog gescheiden waren, legden de doctoren in de geneeskunde een eed af, waarin de woorden: „Audita vel visa inter curandum nisi Reipublicae ea afferri intersit, silentio suppressurum.”

De medische faculteit in Parijs had de formule: „Aegrorum arcana visa, audita, intellecta eliminet nemo”; terwijl op heden het volk meent, dat het beroepsgeheim van een dokter zich bepaalt tot zoogenaamde geheime ziekten: syphilis, gonorrhoe en ziekten aan de genitalia.

¹⁾ Franc. Valleriola, Enarr. Medic. : Lib. VI. Enarr. V.

Onze eed en art. 272 Strafwet zeggen respectievelijk: „en dat ik aan niemand zal openbaren wat in die uitoefening als geheim mij is toevertrouwd of ter mijner kennis is gekomen” en „hij die opzettelijk eenig geheim hetwelk hij, uithoofde van zijn hetzij tegenwoordig hetzij vroeger ambt of beroep, verplicht is te bewaren, bekend maakt, wordt gestraft enz.”

Mr. L. H. J. LAMBERTS HURRELBRINCK ¹⁾ schrijft in betrekking tot art. 378 Code Pénal (terwijl hij bij de bespreking van het toen ter tijd ²⁾ juist aangenomen art. 272 strafwet niet over „geheim” rept): „Het is duidelijk, wat hier in art. 378 C.P. onder het woord *secret* te verstaan is; het is natuurlijk dat niet alles, wat ter kennis is gekomen van hem, die in art. 378 C.P. genoemd of bedoeld wordt, onder de rubriek van geheimen valt. Men ziet door den samenhang met de vorige artikelen, dat de wetgever zich bezig hield met de benadeeling, die aan iemands goeden naam kan worden toegebracht, hetzij door lastertaal, hetzij door andere beleedigende uitdrukkingen. De schending van geheimen is dus eenigszins door den wetgever opgevat als eene zuster van laster en belediging. Dit art. kan dus van geene toepassing zijn, wanneer het geschonden geheim niet van dien aard is, dat het nadeel kan toebrengen aan den naam van hem, wiens geheim geopenbaard is.” (Zie Dalloz. Rép. in Voce Révélations des secrets § 3.)

Hoever Dr. ALETRINO de grenzen van het beroepsgeheim trekt, moge blijken uit de volgende aanhalingen ³⁾: „Wij kunnen de korte, heldere, duidelijke uitspraak neerschrijven van BROUARDEL (Dr. P. Br. Le secret médical. 1887): „Le secret est pour le médecin tout ce qu'il a appris à l'occa-

¹⁾ L. c. pag. 3.

²⁾ De promotie van Mr. L. H. was op 27 Nov. 1880, terwijl in de Zitting van 4 Nov. 1880 door de Tweede Kamer art. 272 strafwet goedgekeurd was en aangenomen.

³⁾ L. c. pag. 19, 28, 37, 20.

sion de ses fonctions, ce qu'il a vu, entendu ou compris" „De dingen, die hij mocht vernemen, die buiten den patient om zijn, in één woord alles wat hij verneemt in de uitoefening van zijn beroep, dat niet direct betrekking heeft op den patient, maar in diens omgeving gebeurt zonder met de behandeling of de gezondheidstoestand van zijn patient te maken te hebben, die dingen behoeft hij niet geheim te houden.” „Zoolang er echter geen verandering is gekomen en het tegenwoordige eedsformulier van kracht is, neme de medicus, wil hij zich vrijwaren voor conflicten met zich zelven en zijn geweten, den regel aan: le secret est absolu, ou il n'est pas.” „De medicus, die van een patient vertelt, dat hij een bedorven maag heeft, is strikt genomen even strafbaar wegens schending van ambtsgeheim als hij, die een druiper of een andere geslachtsziekte openbaart.”

Mr. THIJSEN leidt uit verschillende wetsartikelen af, dat de wetgever het „secret absolu” heeft gewild, en het doet hem leed, dat desondanks de wetgever een exceptie heeft toegelaten, doordat de medicus voor den rechter mag getuigen. De eed, ontdaan van de uitzonderingen, bevat volgens hem de zuivere definitie van het beroepsgeheim. „Maar de eed zegt hem [den geneesheer], dat hij heeft te zwijgen over hetgeen hem als geheim is toevertrouwd, of als geheim tot zijne kennis kwam. Wat daartoe behoort, moet zijn verstand, zijne opvoeding en ontwikkeling en boven alles de kennis van zijn vak hem leeren. Dat blijft aan zijn oordeel overgelaten”¹⁾).

Hoever Mr. TAK²⁾ zich denkt, dat het beroepsgeheim reikt, ziet men eensdeels uit zijne reeds gegeven definitie van geheim; hij zegt dienaangaande nog verder: „Wat als geheim moet worden aangemerkt en hoelang de geheimhouding moet duren, laat zich niet met zekerheid be-

¹⁾ Praeadvies blz. 68.

²⁾ Praeadvies blz. 40, 41.

palen Alles toch hangt af van den persoon en de omstandigheden, of ook wel van beiden, zoodat het individu een overheerschend karakter in de materie heeft, en veel van het gezond verstand en het zedelijk pjl der geneesheeren wordt gevergd."

"Als toetssteen dient deze maatstaf te worden gebruikt. Welk belang dient het medisch geheim? Dient het uitsluitend den stand, dan is het natuurlijk veroordeeld en onbruikbaar, maar dient het het algemeen belang, dan zal de weegschaal moeten worden geheven in ieder geval, waarin het algemeen belang de onthulling van het geheim vordert . . . Geen protectie dus van een bepaalden stand vordert eene bestendiging van het geheim, doch alleen het algemeen welzijn."

Dr. C. J. WIJNAENDTS FRANCKEN ¹⁾ zegt onder: Aard en omvang van het medisch geheim: „Het medisch ambtsgeheim, dat niet nauwkeurig en afdoende in woorden valt te omschrijven, is alleen cum grano salis op te vatten; en het wordt dan ook algemeen in de niet-letterlijke beteekenis des woords toegepast." Verder vindt men zijn meening in de reeds geciteerde definitie van „geheim".

In Weekblad van het Recht no. 8800 wordt met ingenomenheid gesproken over een opstel van „den bekenden gezaghebbenden Berlijnschen hoogleeraar WILHELM KAHL", die in „Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft" o. a. bespreekt de grenzen van het beroepsgeheim van den arts. Volgens hem is, in aansluiting met § 300 van de Duitsche strafwet, de arts bevoegd te openbaren, wanneer openbaarmaking geschiedt: 1°. met toestemming of volgens opdracht van patient, 2°. volgens voorschrift van de wet, 3°. ten gevolge van getuigenisplicht. Maar buiten deze zouden er nog andere gevallen zijn, waarin de arts een geheim mag bekend maken. De waarneming van rechtmatige be-

¹⁾ L. c. pag. 10.

langen kan hem daartoe het recht geven. Hij mag de ouders der bruid er mede in kennis brengen, dat de bruijom een candidaat voor tering is. Hier handelt de arts niet onbevoegd: „nein, und abermals nein.” „Hoogere plicht gaat voor lagere, 't belang van het individu staat achter bij dat van een familie of grooteren maatschappelijken kring . . . De waardeverhouding der tegenover elkaar staande belangen moet beslissen. De Wetgever heeft slechts doellooze inbreuken op het geschonken vertrouwen willen keeren.”

Ik lees bij Mr. T. J. NOYON¹⁾ — en Prof. Mr. D. SIMONS²⁾ verwijst er naar — : „7. Wat als geheim is toevertrouwd is hetgeen onder geheimhouding is medegedeeld; in hoeverre dat geheim belangrijk is doet niet ter zake: de medicus heeft het te bewaren. Onder geheimhouding mededeelen is mededeelen na vooraf opgelegde geheimhouding: een later verzoek tot geheimhouding kan niet afdoen. Wat valt onder hetgeen als geheim overigens ter kennis van den medicus is gekomen, is moeilijk te definieeren; er is m. i. geene nadere bepaling van te geven, dan al datgene wat men verwachten kan, dat de patient niet dan onder geheimhouding zou hebben medegedeeld, indien hij er zelf mededeeling van zou hebben gedaan. Dit alles geldt slechts hetgeen de medicus te weten gekomen is bij de behandeling van ziektegevallen, waartoe hij geroepen is.”

De Hooge Raad is volgens zijn voormeld arrest W. v. R. 9484 van meening, dat alles moet geheim blijven, wat de geneesheer bij de behandeling van zijn patient, omtrent zijn patient te weten komt, door mededeelingen van den zieke zelf, of te zijnen behoefte gedaan, of door eigen onderzoek — al hetwelk geacht moet worden den geneesheer als zoodanig te zijn toevertrouwd.

1) Het Wetboek van Strafrecht verklaard door Mr. T. J. NOYON. 2de druk, Arnhem 1904. 3de deel, ad. art. 272.

2) T. a. p. Hoofdstuk XI. Schending van geheimen. Deel II. blz. 58.

Wat te doen in dezen warwinkel van uiteenlopende meeningen? Onder het opschrift „geheime ziekten” een lijst aanleggen? Deze maatregel is niet afdoende: ten langen laatste kwamen alle ziekten er in voor, daar toch gemakkelijk het geval denkbaar is, dat ook de meest vulgaire ziekte om de een of andere reden onder de geheimhouding moet vallen. Tevens zijn er ook lieden, die in ’t geheel geen schande zien in ziekten, die toch bovenaan op de lijst zouden voorkomen en die aan ieder, die het weten wil, vertellen in welk stadium hun gonorrhoe is en hoeveel zij er hadden.

Is het absolute geheim dan de oplossing, zooals Mr. THUISSEN het principieel zou willen doorvoeren? Alles geheim zonder uitzondering? De geneesheer weet toch niet of de bedorven maag misschien is opgelopen in een bordeel, of gedurende een geboden vastendag! Het beroep van arts zou er een ondragelijke last door worden: aan vrienden en verwanten, die belangstellend naar den toestand van den zieke komen informeerden, moeten ontwijkende antwoorden worden gegeven. Theoretisch is het absolute geheim misschien mooi te verdedigen, maar practisch is het ondoorvoerbaar¹⁾.

Moeten we dan tot maatstaf nemen de juridische definitie, waaraan ten grondslag ligt de wettelijke strafbaarheid van geheimschennis? Dit moge sommigen rationeel lijken, doch wie stelt zich bij zijn doen en laten slechts de grenzen van de wettelijke strafbaarheid? De plicht begint gemeenlijk eerder dan het strafrecht.

Verder straft het artikel in zijn algemeenheid hem, die bepaalde geheimen bekend maakt; het doelt daarmede niet alleen op den geneeskundige maar ook op andere categorieën van burgers.

¹⁾ Mr. H. J. HUBER verdedigde in 1912 te Groningen o. a. de stelling: (XX) „Het beginsel van het „secret absolu” van den medicus, is in zijn consequenties onhoudbaar.”

Wij hebben weinig kans in zulk een algemeen strafrecht-artikel den plicht tot geheimhouding identiek terug te vinden, dien het beroep juist aan een dokter oplegt. In hoeverre de geneeskundige, die zijn beroepspligten in deze niet nakomt, door den rechter dient gestraft te worden, staat niet aan mij ter beoordeeling.

Ik meen echter, dat de grenzen, waardoor het beroepsgeheim wordt omsloten, in groote trekken aldus zijn te stellen:

„Van wat hij in zijn beroep ervaart, is het plicht van den dokter geheim te houden alles, wat hij redelijkerwijs veronderstellen kan, dat de patient als geheim wil opgevat zien.”

„In zijn beroep”. Wil iets vallen onder het beroepsgeheim, dus onder den plicht om iets geheim te houden, die door het beroep geboren wordt, dan moet dat feit of die toestand ook gezien, gehoord, begrepen zijn in het beroep, d. w. z. in de uitoefening van het beroep. Want deze plicht is er, zoodra kan geacht worden, dat het vertrouwen er is; en dat iemand zich onder behandeling van een geneesheer stelt, is bewijs genoeg, dat voldoende vertrouwen, noodig om dezen plicht te formeeren, aanwezig is. Zoodra de geneesheer het huis binnengaat, waar hij geroepen is, is hij in zijn beroep; daarom kunnen onder zijn beroepsgeheim ook vallen huiselijke omstandigheden, feiten en toestanden, die met de medische wetenschap en de gezondheid van den patient niets te maken hebben.

Wat de dokter geheel buiten zijn beroep om over zijn patienten verneemt, daarmede moet hij als ieder ander mensch in gelijke omstandigheden handelen, het tot de geheimen rekenen, ja of neen; maar onder zijn beroepsgeheim valt het niet.¹⁾ Hij kan natuurlijk uit anderen hoofde den plicht hebben hierover te zwijgen, of moeten zwijgen uit louter taktische redenen.

¹⁾ HIPPOCRATES zegt wel: (Littre): „pendant l'exercice ou même hors de l'exercice de ma profession,”

„*Ervaren*” heb ik gebruikt in analogie met den ouden term „zeer ervaren heer”, als aanspraak voor geneesheer; om het „audita vel visa”, het „audita, visa, intellecta”, het „toevertrouwd en ter kennis gekomen” te omzeilen; en omdat het, mijns inziens, voldoende ruimte laat, om op te nemen wat noodig is. Dat wil dus zeggen niet alleen alles, wat den dokter ter oore komt door mededeelingen van den patient en diens ouders, kinderen, broers, zusters, omstanders, maar ook de conclusies, die hij als dokter daar uit trekt; alles wat hij met zijn onderzoekingen vindt en veronderstellen kan; ook de huiselijke omstandigheden en verhoudingen, welke hij op ’t spoor komt.

„*Het is plicht*”, hangt samen met de definitie van geheim: de verplichting om iets verborgen te houden.

Dit is een moreele, een ethische plicht, staande geheel onafhankelijk van een tirade uit een eedsformulier, onafhankelijk van wetsartikelen; een plicht die voortspruit alleen uit den aard van het beroep en gebaseerd is op het vertrouwen, bij den dokter juist, zoo uitgesproken. Die plicht blijft, ook al valt het verzuim er van niet onder de strafwet, zooals bijvoorbeeld na den dood van den patient, wanneer art. 272 niet meer van toepassing is, omdat dit een klachtdelict behelst.

„*Van den dokter*”. Medicus wordt wel gebruikt als groote verzamelnaam, waaronder vallen kunnen niet alleen de artsen, maar ook apothekers, vroedvrouwen, tandmeesters, e.a.

Voor dit geschrift is mij een beperking tot het geheim van den dokter wenschelijk gebleken, daar, indien dit zoo principieel mogelijk is uiteengezet, men wellicht tot het geheim van anderen kan concludeeren. Tevens moet er voor medicus een goed Nederlandsch woord te maken zijn.

Arts is evenmin het juiste woord in deze materie: het is de titel, door de wet gegeven aan allen, die een bepaald examen gunstig hebben afgelegd; het is als het stempel van den rijkskeurmeester om tegen bedrog te waken, maar

het zegt absoluut niets van het vertrouwen, dat er dient te bestaan tusschen dokter en patient.

Daar geneeskunde veelal gebruikt wordt naast en in tegenstelling met heel- en verloskunde, lijkt mij dokter beter dan geneesheer, vooral ook omdat dit aanduidt een ontwikkeld, bestudeerd mensch en tevens het vertrouwen op den voorgrond stelt: de fundeering waarop het geheele beroepsgeheim is opgetrokken.

„*Geheim te houden*”: dit in de meest uitgebreide beteekenis van het woord; niet alleen er over zwijgen, maar evenmin in periodieken en geschriften er over schrijven, of in besloten vergaderingen, in den Kring er over spreken: dus er voor zorgen, dat het niet door zijn toedoen bekend worde aan iemand: want het geheim bestaat alleen tusschen dokter en patient.

Het geheim is hier voorgesteld als het eigendom van den patient, dat hij aan zijn dokter geeft, opdat deze hem ermede voordeel zal kunnen doen. De dokter mag er dus geen willekeurig gebruik van maken; hij mag het bijvoorbeeld niet mededeelen aan iemand, die belooft het niet verder te zullen vertellen; hij mag het niet mededeelen aan zijn collega's, omdat dezen ook onder geheim staan. Als hij het mededeelen móet, dan zal hij er op een of andere wijze de goedkeuring van patient voor moeten hebben; hierover zal in volgende hoofdstukken meer gesproken worden.

Men bedenke echter, dat feiten en toestanden gemeenlijk pas geheimen worden, als zij te betrekken zijn op bepaalde personen. Het publiceeren van ziekte-geschiedenissen kan dus geheel buiten het beroepsgeheim vallen, als het persoonlijk element maar vermeden wordt. Maar voor 't voorstellen van patienten op dokters-vergaderingen is dus de toestemming van patient, over wat dient geheim te blijven, noodig.

„*Wat hij redelijkerwijs veronderstellen kan*”; „hij” is hier de dokter; de dokter is in deze materie de arbiter, omdat in het gewone geval *hij* en niet de patient met kennis van

zaken oordeelen kan. Patient heeft gewoonlijk geen begrip van den samenhang van symptomen en van den ziekte-toestand, en kan ze niet apprecieeren; hij zal geen geheim zien in zijn schietende zenuwpijnen en het gordelgevoel op tabetischen bodem, maar de dokter zal zich tot geheimhouding verplicht rekenen.

„*Redelijkerwijs*”, omdat de dokter, die oordeelen moet, niet altijd zekerheid kan hebben. Wil de patient iets, wat gewoonlijk niet als geheim beschouwd wordt, als geheim opgevat zien, en er is niets, waaruit den geneesheer deze bedoeling blijkt, dan gaat de dokter vrij uit, indien door zijn toedoen bekend wordt, wat geheim had dienen te blijven. Dit euvel wordt echter tot een minimum, een te verwaarloozen grootheid gereduceerd, door het „veronderstellen”. Zoodra hij den wil tot geheim bij den patient dus maar *veronderstellen kan*, moet hij zwijgen. Het spreekt van-zelf, dat hij onder geheim staat, zoodra hem bekend is, dat de patient iets als geheim wil opgevat zien, ook al kan hij in de verste verte niet vermoeden, wat zijn patient daartoe bewegen kan. Er zijn nu eenmaal patienten die hun kleinste kwalen verzwegen willen zien; maar laten zij dit hun geneesheer dan doen blijken!

„*Dat de patient als geheim wil opgevat zien*”. De dokter en niet de patient is de arbiter, maar hij is niet geheel eigenmachtig; de patient behoort ook een stem in 't kapittel te hebben, daar hij toch de bezitter is van het geheim, dat hij zijn geneesheer mededeelt. De dokter, die den samenhang der symptomen weet, en tevens zijn patient kent, moet zich als het ware stellen in de plaats van den patient en met eigen kennis oordeelen, naar de bedoeling en de inzichten van den patient.

Er staat hier *de* patient, niet *een* patient, ten tekenen dat men rekening dient te houden met alle patienten. Wanneer ik de ziekte van patient A bekend maak, ook al valt zij volgens hem niet onder 't geheim, en er is kans, dat men

daardoor iets van patient B op 't spoor komt, dat ik weet, maar waarover ik uit beroepsgeheim moet zwijgen, dan moet ik de ziekte van A ook onder 't geheim brengen. Of: van nog geen mijner patienten zal de causa mortis onder het beroepsgeheim vallen; toch mag ik niet aan een belangstellenden overbuur geregeld de doodsoorzaken mijner patienten opgeven. Niet alleen omdat hij er niets mede te maken heeft, maar tevens omdat misschien na negentien gevallen, waar geen stilzwijgendheid geboden is, een twintigste komt, waarbij geheimhouding plicht is. Mij hier op 't geheim beroepen kan welsprekend zwijgen worden, en mijn overbuur gerechtvaardigden argwaan geven; door zwijgen zou ik hier zelfs een geheim bekend kunnen maken. Daarom zal tegenover den weetgierigen overbuur de causa mortis van al mijn patienten onder 't beroepsgeheim kunnen vallen.

Dat de patient zijn dokter van 't geheim ten zijnen opzichte kan ontslaan, en of de dood van den patient een reden hiertoe is, wordt op 't einde van het volgend hoofdstuk vermeld.

Misschien zou iemand meenen, dat er bij de gegeven formule nog een aanvulling behoort aldus:.... wat hij redelijkerwijs veronderstellen kan, dat de patient als geheim wil opgevat zien, „*indien deze ter zake kundig ware.*” Maar neen; de geneesheer moet ook rekening houden met de onkunde van patient en geheim houden, ook al weet hij, dat diens onkunde en onjuiste begrippen de reden is, waarom *hij* — de dokter — 't een of ander verborgen moet houden.

Komt er dus een patient met overladen maag, dan zal men de acute gastritis niet altijd, maar slechts dan onder het beroepsgeheim doen vallen, wanneer redelijkerwijs te veronderstellen is, dat de patient hier geheimhouding wil.

Late men echter steeds bedenken en voor oogen houden, dat één woord van den dokter meer gewicht legt in de schaal, dan tien van den patient, dan twintig van den omstander.

VIERDE HOOFDSTUK.

De geheimhouding tegenover het publiek.

In het vorige hoofdstuk zagen we, hoe de geneesheer zich telkens dient af te vragen: „behoort dit feit onder het beroepsgeheim?” en hoe hij van de beantwoording dezer vraag, zijn plicht tot zwijgen dient te laten afhangen. Ressorteert iets *niet* onder het beroepsgeheim, dan mag hij het daarom nog niet aan Jan en alleman mededeelen; en zelfs bij zaken voor openbaarmaking geschikt, moet hij bedenken, dat het woord van den dokter zwaar weegt. Ressorteert iets *wel* onder het beroepsgeheim, dan moet hij dit houden.

Nu kan misschien door het verborgen houden van feiten ongemak, nadeel, schade aan derden worden berokkend. Dan bedenke men wel, dat de dokter dit niet lijdelijk heeft aan te zien, maar dat hij buiten het beroepsgeheim om, middelen heeft het kwaad te verhoeden. Deze zal ik trachten aan te toonen door het stellen van verscheidene voorbeelden met verschillende strekking; en daardoor zal ik tevens een denkbeeld trachten te geven, hoe ik mij de grenzen denk van het beroepsgeheim, getrokken zooals hiervoor is aangegeven. Het spreekt vanzelf, dat ik niet bij machte zal zijn het onderwerp geheel uit te putten, en dat het voor mijn doel niet eens noodzakelijk is alle variaties van alle casus-positiones, te behandelen.

GEHEIMHOUDING TEGENOVER HUISGENOOTEN.

De paterfamilias heeft een pneumonie. Er is geen reden voor den dokter dit voor de verplegende huisgenooten te verzwijgen, daar hij hen tevens in 't belang van een goede verzorging over het ziektegeval moet inlichten. En al heeft de lijder zijn ziekte opgelopen in een tochtigen hoek, dien hij gaarne voor ieder verborgen hield, toch kan de geneesheer met weglating van de aetiologie wel over de ziekte spreken.

Mevrouw wil voor niemand weten, dat ze haemorrhoiden heeft — ze doet het den dokter blijken; hij zal dit onder het geheim brengen.

Een jongeman komt met urethritis gonorrhoeica en acute pijnlijke epididymitis; bedrust is aangewezen, maar hij zou er mede willen blijven doorloopen, omdat anders misschien zijn vader zijn ziekte verdacht zou gaan vinden. De dokter mag niet om wille van het welzijn en de betere genezing van den zoon, zonder diens toestemming den vader inlichten, of op aanvraag inlichtingen verstrekken; maar wel mag en moet hij den patient wijzen op de gevolgen van zijn ziekte en doen uitkomen, hoe allernoodzakelijkst een goede behandeling is voor hem zelf en zijn latere vrouw. De dokter kan zich aanbieden als vriend en tusschenpersoon, om, op verlangen en in 't belang van patient, den vader het geval te gaan mededeelen.

Onder dit opzicht is de gonorrhoeelidder, welke zich totaal niet stoort aan eenig menschelijk opzicht en van zijn gonorrhoe voor niemand een geheim maakt, een gemakkelijker patient.

Ik kan de zienswijze van een collega niet goedpraten, die tot zijn patiente ongevraagd zeide: „leg uw broer toch wat aan den band, hij gaat veel te veel uit en loopt in slecht gezelschap rare ziekten op; hij was voor eenige dagen nog bij mij.”

Een ongehuwd meisje komt met vage menstruatie-klachten

met het doel zich te laten onderzoeken of de graviditeit, die ze vreest, zeker is. De dokter, die zwangerschap van vijf maanden constateert, zal dit zoo maar niet zonder meer, aan de moeder gaan vertellen, zelfs niet als ze er naar komt informeerden; maar hij zal patiente wijzen op de gevolgen van haar toestand, haar overreden, om tenminste iemand uit het huishouden in 't geheim te nemen, en hij zal zich weer aanbieden, om zoo noodig zelf, op de meest geschikte manier, de desbetreffende personen in te lichten.

Komt echter de moeder met haar ongehuwde dochter om haar door den dokter te laten onderzoeken op gevreesde graviditeit, dan zal hij dat onderzoek gerust kunnen doen in 't bijzijn der moeder en het resultaat aan beiden mededeelen. Hetzelfde geldt voor den vader, die met zijn gonorrhoeischen zoon komt om hem te laten onderzoeken. De dokter zal hier tusschen beide partijen verstandig, verzoenend en kalmeerend kunnen optreden.

Ingeval echter de zoon, uit vrees voor de familie, zijn gonorrhoe niet laat behandelen moet hij evenals het ongehuwde zwangere meisje, dat van niets weten wil, zelf de gevolgen dragen van dit meer dan onverstandig handelen. Uit vrees voor die gevolgen mag de dokter, die alleen in 't geheim is, het in hem gestelde vertrouwen niet beschaamd maken. En men stelt nog vertrouwen in hem; hiervoor diene het volgende feit ter illustratie:

Drie dagen te voren is met den dokter de partus besproken; voor dien tijd had zij haar zwangerschap voor ieder verborgen kunnen houden. Als de dokter binnenkomt, vindt hij vader, moeder en broer hevig en handtastelijk met haar bezig, om te weten te komen, wie de vader is van den te verwachten kleine; want de behoeftige menschen hopen van hem eenige ondersteuning te krijgen; zij echter laat niets los. De dokter wil de ouders wel ter wille zijn, door de jonge moeder tot betere gedachten te brengen, maar hoort, terwijl hij haar, alleen, onderzoekt; „dokter, mag

ik het aan u zeggen? maar verraadt me niet, want anders slaat hij me dood. Het is van mijn broer." Na drie dagen werd bij normaal verloop een voldragen en welgeschapen kind geboren.

Evenals van ouders en kinderen, moet het geheim ook van dienstboden bewaard blijven; en zij trekken de grenzen misschien wijder, omdat bekendmaking haar heure betrekking kan kosten. Laten we hier even stilstaan bij het in deze materie zeer veel gebruikte voorbeeld van het luetische kindermeisje. Dit voorbeeld wijkt grootelijks af van de vorige: hier toch komt het belang van derden in het spel, terwijl in de vorige voorbeelden de slechte gevolgen van onverstandigheid de lijdens zelve raakten.

Er zijn collega's van meening, dat, zoo de dokter contagieuze lues bij een kindermeisje ontdekt, hij dit oogenblikkelijk aan mevrouw moet mededeelen, opdat zij haar ontslaan kan. Laat ik echter tot beter begrip de casus zóó stellen, dat het dienstverband tusschen mevrouw en patiente buiten bespreking kan blijven.

Uit een groot, deftig gezin, notabelen der stad, komt de oudste dochter, die zich den geheelen dag zoowat met de kleintjes bemoeit, den dokter raadplegen over een of andere afwijking; deze lijkt wel wat op lues, maar bij haar zou men dat uitgesloten achten. Eindelijk echter neemt het meisje, dat bij ieder als bijzonder braaf en deugdzaam doorgaat, den dokter in 't geheim, en met een beroep op zijn geheimhouding komt het hooge woord er uit, dat de onzekere diagnose zeker maakt. Wel zal de dokter zich wachten, om de ouders te gaan waarschuwen, dat de omgang met hun dochter wel eens nadeelig zou kunnen zijn voor de kinderen, daar zij besmettelijk ziek is. Neen, hij zal de patiente het gevaarlijke van haar toestand voor haar en voor haar broertjes en zusjes onder 't oog brengen, en samen zullen zij middelen beramen om de ziekte te behandelen, het gevaar te elimineeren en het geheim te bewaren. Is het noodig dat een derde, een der

ouders, in het geheim worde betrokken, dan kan de dokter zich aanbieden, om dit op de meest kiesche wijze te doen. Maar gesteld, dat zij niets wil weten van alle middelen om gevaar voor de kinderen te voorkomen, dan zal de dokter bedenken, dat hij de diagnose weet door haar bekentenis, die zij hem deed met een beroep op zijn plicht tot geheimhouding, en hij zal haarzelf aansprakelijk moeten stellen voor de mogelijke gevolgen, die zij kent.

Wij zagen echter boven, dat de plicht tot geheimhouding wortelt in het beroep, en dat de patient er ons dus niet aan behoeft te herinneren, als zijn wil tot geheim maar redelijkerwijs verondersteld kan worden. In 't aangehaalde voorbeeld is het dus niet noodig, dat de patient uitdrukkelijk haar dokter om stilzwijgendheid vraagt. En al kent hij de diagnose niet door haar bekentenis, maar alleen door zijn onderzoek, dan maakte toch het vertrouwen, dat zij in hem stelde, het hem mogelijk tot een goede diagnose te komen; ook dan zal hij zijn opgedane wetenschap onder het beroepsgeheim doen ressorteeren.

Met opzet accentueerde ik het voorbeeld wat sterk, om de grondgedachte beter te doen uitkomen; het zal in de praktijk bijna niet voorkomen, dat hier het infectie-gevaar niet kan worden afgewend, òfwel doordat de lijderes zich niet meer met de kleintjes bemoeit en alle hygiënische voorzorgsmaatregelen neemt, òfwel doordat de dokter haar — met haar goedvinden — voor „verandering van lucht” afzondert op een plaats, waar zij goed behandeld kan worden en geen gevaar voor de omgeving oplevert.

Het geheim van het luetische dienstmeisje moet ons even heilig zijn, als dat van de dochter des huizes; ook hier mogen wij zonder meer de familie niet op de hoogte stellen van de ziekte der dienstbode, maar wij zullen ook hààr het gevaarlijke van haar toestand blootleggen, haar met heure toestemming doen opnemen in een ziekenhuis, haar een betrekking doen zoeken, waar zij geen kwaad kan.

Ik kan mij niet vereenigen met de opvatting van een ouderen collega, die zijn tuberculeus patientje als dienstbode in een huishouden met kinderen ziet, en, zonder haar er over te raadplegen, mevrouw van haar ziekte op de hoogte stelt: gevolg was, dat haar de dienst werd opgezegd met de bijvoeging, dat haar dokter het niet goedvindt, dat zij bij kinderen dient. Zij had hierna lange jaren een lichten dienst bij twee oude dames, totdat dezelfde geneesheer weer ten tooneele verschijnt, alarm blaast, met het gevolg, dat zij na 6 weken ook hier weg moest, om haar verdere leven op particuliere liefdadigheid aangewezen te zijn. Dit voorbeeld is geen fantasie.

Hier dient nogmaals opgemerkt te worden, dat het beroepsgeheim, wortelend in den aard van het beroep, steunt op het vertrouwen, en niet op de meerdere wetenschap en kennis, die de arts bezit omtrent anatomie, physiologie, pathologie. Als dus een geneesheer bij den man, dien hij op straat tegenkomt, op het eerste zien een gebroken, een geluxeerden arm bespeurt, of ziet, dat hij aan tabes lijdt, dan rangschikke hij deze kennis niet onder zijn beroepsgeheim; een kennis, die hij niet als behandelend geneesheer, buiten zijn praktijk, niet in zijn beroep heeft ervaren; een kennis, geheel gegeven door een juistere appreciatie van feiten, die iedereen waarnemen kan. Zou dus een dokter in een huishouden met kinderen, iemand waarover hij niet praktizeert, bij 't eerste aanschouwen met zekerheid als besmettelijk tuberculeus kunnen herkennen, dan zou hij in zijn recht zijn, als hij de ouders, die dit niet opmerken, op 't gevaar zou wijzen. Maar hij moet zekerheid hebben en niet lichtvaardig zijn in zijn oordeel. Ik maakte mede, dat aldus een bleekzuchtig dienstmeisje met lichte verkoudheid, waarbij physisch noch klinisch iets van tuberculose te bespeuren was, en dat in bepaalden tijd met bedrust en officiële therapie genas, de dupe werd van het haastig oordeel van den dokter — niet haar dokter.

Wij zouden nog kunnen veronderstellen, dat de dokter in een huishouden bij een der kleine kinderen een primair affect waarneemt; dan zal hij, terwijl hij het kind behandelt, naar de infectie-bron zoeken. Vindt hij dien bij het kindermisje of den oudsten zoon, die voor bepaalden tijd zulk een vreemden uitslag had, dan zal de manier, waarop hij tot deze wetenschap kwam, beslissen of hier het beroepsgeheim in 't spel is, ja dan neen: heeft de zoon het hem ten langen laatste bekend en hem in 't geheim genomen, of was het ieder duidelijk, dat hij lues had?

Met opzet sprak ik nog niet over meerder- en minderjarigheid: begrippen, die in ons volksleven aan gestelde data zijn vastgeroest. Het behoeft geen betoog, dat in deze uiterst teere kwestie de strakke grens van een vooraf bepaalden verjaardag niet geduld kan worden. Moeilijk zal het dikwijls zijn, om uit te maken, of dezen en genen reeds volwassen zijn, of nog tot de kinderen behooren, hoewel de aard der feiten, die den dokter ter oore komen, hem dikwerf een gewenscht richtsnoer zullen zijn.

Moet de patient eenmaal tot de kinderen gerekend worden, dan treden als natuurlijke plaatsvervangers de ouders of voogden in zijn plaats; en de dokter zal hun de kinderlijke geheimen bekend kunnen maken.

GEHEIMHOUDING TEGENOVER BRUID OF BRUIDEGOM.

Reeds maakte ik melding van de meening van Prof. W. KAHL, dat — volgens een referaat in W. v. R. no. 8800 — de wetgever slechts doellooze inbreuken op 't geschonken vertrouwen heeft willen keeren; een meening, die volgens referent, in ons recht toepassing moest vinden; volgens hem mag de dokter de ouders der bruid er mede in kennis brengen, dat de bruijom een candidaat voor tering is.

ALETRINO¹⁾ houdt zich in deze gevallen streng aan het

¹⁾ L. c. pag. 47.

geheim; want gesteld, dat de geneesheer de ziekte bekend maakt, dan zal volgens hem, het eerste gevolg zijn, dat de geliefden toch trouwen en zij zich met een verliefd optimisme over alle bezwaren heenzetten. Verder kan dan de medicus wegens het schenden van zijn geheim worden vervolgd en gestraft; maar het voornaamste is dat de menigte, zoodra zij gaat begrijpen, dat in sommige gevallen haar ziekte niet zal worden geheim gehouden, minder spoedig, of in het geheel niet den raad van een medicus zal gaan inroepen. Ex absurdo wil ALETRINO aantonen, dat het geheim hier streng gehouden moet worden, en stelt daarvoor het geval, dat de medicus spreekt, de huwelijken van ziekelijken aard niet doorgaan en de maatschappij vrij wordt van ziekelijke individu's ¹⁾. „De maatschappij zal dus voordeel hebben van het spreken van den medicus. Oogenblikkelijk moge dat waar zijn en op dit tijdstip, waarop een ieder zich nog altijd vol vertrouwen naar den medicus begeeft, overtuigd dat zijn ziekte geheim zal worden gehouden, zou de maatschappij meer gebaat zijn door het beletten, dat er ziekelijke individu's geboren worden. Doch waar het principe van geheimhouding langzamerhand verdwijnen zal, zal juist op den duur het omgekeerde plaats hebben en zal langzamerhand bijna iedereen, vrezend dat hij een kwaal heeft of een langdurige afwijking, schuwen naar den medicus te gaan. Dit is van meer belang. Want tegen den tijd dat het ziekelijke ras toch zou zijn uitgestorven, zal het wantrouwen zóó in de maatschappij zijn doorgedrongen, dat niemand zich laat behandelen en de ziekte, waartegen men kon helpen, tot in het ongeneeselijke zal zijn voortgewoekerd.”

Dr. A. J. VAN DER WEIJDE ²⁾ laat blijken, dat hij is een man ervaren in de praktijk, als hij den raad geeft: „Vrij dikwijls worden ons inlichtingen gevraagd omtrent den aanstaanden echtgenoot. Men weigere die te geven om verschillende

¹⁾ L. c. pag. 53.

²⁾ Ned. Tijdschrift v. geneeskunde 1903. blz. 571.

redenen. In de eerste plaats natuurlijk om den plicht van geheimhouding, die op ons rust; doch verder omdat onze raad meestal niet den minsten invloed zal uitoefenen, en omdat de voorspelling, die wij voor ons zelf maken, meer dan eens gelogenstraft wordt. Is het huwelijk beslist te ontraden, dan zou ik antwoorden, dat ik bereid ben mijn meening te zeggen, doch alleen omtrent het al of niet wenschelijke van het voorgenomen huwelijk op voorwaarde, dat de betrokken persoon mij daartoe zijn toestemming verleent."

Dr. WIJNAENDTS FRANCKEN verlangt in zijn „Wenschelijk huwelijksverbod", dat de medicus wettelijk het recht moest hebben in huwelijken zijn veto uit te brengen; in zijn „Medisch Beroepsgeheim" ¹⁾ doet hij blijken, dat hij, waarschijnlijk omdat hij geen arts is, geen begrip van de medische *praktijk* heeft; volgens hem komt de dokter alleen als geneesheer en niet als zedemeester aan het ziekbed. Hij (Dr. W. F.) ziet in alle ziekten slechts pathologische processen; alsof men er mede kan handelen als met een stel reageerbuisjes, als met een verzameling culturen! Hij ziet bij de ziekte den zieke over het hoofd; alsof men de dokterspraktijk zou kunnen uitoefenen met behulp van een dictionnaire met symptomen, waarop een klapper met diagnosen en een met therapie! Het is niet te verwonderen, dat hij zelfs op een zoo teer gebied als de liefde is, aan de medici de macht wil geven strenge rechters te zijn over hun medemenschen om alle huwelijken te verbieden, die in hun oogen niet geheel verantwoord zouden zijn.

J. AERTNYS ²⁾ behandelt de volgende vraag onder „casus practici" (de secreto medicorum). Bertha, verloofd met Titius, vraagt aan dokter Marius (die over Titius gaat) of er in den gezondheidstoestand van Titius iets is, dat, uit een oogpunt van hygiëne, het huwelijk in den weg staat. Titius heeft syphilis. Moet de dokter Bertha inlichten, of niet?

¹⁾ L. c. pag. 24—35.

²⁾ Nederlandsche Katholieke stemmen. 6^e Jaargang 1906. blz. 370.

Na de meening van verschillende theologen aangehaald te hebben, dat volgens de wet der naastenliefde onschuldigen moeten worden beschermd tegen belagers, zelfs als daardoor den belager schade zou worden berokkend, komt hij tot de conclusie, dat dus de dokter het geheim moet openbaren aan hem of haar, die het noodig heeft, indien de schade aan den onschuldige op geen andere manier kan worden verhinderd.

A. DE SMET ¹⁾ is in de *Collationes Brugenses* van meening, dat zonder twijfel het algemeen welzijn vordert, dat de menschen veilig en met vertrouwen kunnen gaan tot die soort menschen, die *ex officio* gesteld zijn, om anderen met raad en daad terzijde te staan; dat dit vertrouwen ten zeerste zou verminderen, indien bekend zou worden, dat wat aldus is toevertrouwd, mondeling kan worden gebruikt en geopenbaard; dat dus de geneesheer ten strengste is gehouden, het geheim te bewaren (indien hij het kent als toevertrouwd beroepsgeheim) op welke wijze dan ook het gevonden gebrek strijdig is met de natuur van het huwelijk, òf wel hoe groote schade er door aan de andere partij zal worden berokkend. Ook hij wijst er op, dat plicht den dokter gebiedt te trachten zijn patient te overreden, het onrecht niet aan te doen. ²⁾

Met ALETRINO, VAN DER WEIJDE en DE SMET, meen ik, dat, zoo iets eenmaal onder het beroepsgeheim valt, de plicht tot geheimhouding ook hier blijft, evenals in de voorbeelden van de luetische dochter des huizes of de tuberculeuze dienstbode. Gesteld dat de dokter, om groot nadeel, (de grootte van het nadeel zal lastig af te meten zijn) dat met hooge mate van waarschijnlijkheid (zekerheid is hier wel nooit) een onschuldige zal treffen, af te wenden, zijn plicht tot geheimhouding niet nakomt, dan zal hij

¹⁾ *Collationes Brugenses*. Tomus XV. p. 19.

²⁾ Zie hierover ook J. M. L. KEULLER: „De verantwoordelijkheid van den medicus”. *Berichten der Kath. Wetensch. Vereeniging*.

daardoor tevens, al wordt het gevaar afgewend (het gunstigste geval), nadeel toebrengen aan zich zelf — hetgeen het minste is — want de oorspronkelijke belager zal niet rusten vóór hij den geneesheer in zijn reputatie heeft benadeeld; nadeel aan den doktersstand, doordat bij het bekend worden dezer feiten het zoo noodige vertrouwen allengs verminderen zal; nadeel aan vele patiënten, die verkeerd behandeld zullen worden, omdat zij uit vrees de confidentie niet willen doen, welke de noodzakelijke schakel is tot het stellen der diagnose.

Komt dus de huwelijksandidaat, of zijn afgezant, bij den dokter om inlichtingen over de gezondheid van de andere partij, dan mag de dokter zijn geheim niet verbreken en van den man evenmin zeggen, dat hij aan gonorrhoe leed, als van het meisje, dat zij een abortus had.

Is het huwelijk te ontraden, dan zal de dokter den lijder-zelf trachten te overreden, van het huwelijk af te zien — dit is zijn plicht — en hij zal zich desnoods opwerpen als dengene, die de andere partij op de juiste en meest voorzichtige wijze het besluit mededeelen zal.

Over dit onderwerp maakten vele collega's, met wie ik sprak, tegenwerpingen, waarvan de verst-strekkende aldus kan worden geformuleerd: „gesteld: ge hebt een zuster, die op 't punt staat te trouwen, en ge hoort, dat de aanstaande zwager een (niet-genezen) gonorrhoe heeft; dan zult ge voor dit huwelijk toch wel een stokje steken!”

Het meest ligt hier voor de hand, dat de ziekte in den laatsten tijd is verkregen, dan echter zal de lijder toch wel zeker niet mij, zijn aanstaanden zwager, die dokter is, in het vertrouwen nemen; weet ik het toch, dan weet ik het niet in geheim, maar langs anderen weg, bijvoorbeeld door vrienden, en ligt de kwestie buiten het beroepsgeheim. Is de trouwlustige aanstaande zwager echter vroeger met urethritis onder mijn behandeling geweest, dan is hij genezen, of heeft zelf de behandeling of verdere behandeling niet

gewild: maar dan is het ook mijn plicht, om hem daarop te wijzen, niet wanneer hij op 't punt van trouwen staat, maar veel vroeger, zoodra er maar van trouwen sprake is; en het zal mij, als aanstaande zwager geen moeite kosten hem te behandelen, tot hij genezen is vóór zijn huwelijk.

De geheele kwestie trouwens van waarschuwen moet men niet uitstellen tot het paar trouwen gaat, maar men doet dat veel vroeger, als de verkeering begint.

Een veel scherper voorbeeld: een jongeman met acute gonorrhoe of floride lues komt op 't spreekuur en wil gauw genezen zijn, daar hij eerstdaags trouwen gaat. Gesteld de dokter kent hem noch zijn ouders, ook praktizeert hij niet in het huis van het meisje; gesteld buiten het beroepsgeheim om, is er geen enkel middel te vinden om het kwaad te voorkomen, en de jongen, die weet, dat hij zijn vrouw tot een steeds sukkelend wezen zal maken, is absoluut niet voor rede vatbaar. Deze kwaadwillende jongeman moet zelf aansprakelijk gesteld worden voor de gevolgen van zijn daad. Al zou de medicus de bruid gaan waarschuwen — in dit uiterste geval zou zulks misschien te verklaren zijn: zijn plicht is het niet, en mijns inziens mag het niet — bij zooveel kwaadwilligheid zal hij weinig succes hebben.

GEHEIMHOUDING TEGENOVER MAN OF VROUW.

Om ons midden in de kwestie te plaatsen, doen we het best het volgende voorbeeld te behandelen. Man en vrouw hebben ieder een eigen dokter; de dokter, die de vrouw behandelt komt bij deze behandeling de ziekte van den man op 't spoor; kan nu de ziekte van dezen man, die zijn patient niet is, onder des dokters beroepsgeheim vallen?

De dokter constateert een salpingitis van gonorrhöischen aard en brengt dit onder het geheim, omdat hij weet, of redelijkerwijs veronderstellen kan, dat zij dit als geheim wil opgevat hebben; hier kan de dokter tevens tot de urethritis van den man besluiten, maar hij komt tot deze

conclusie door praemissen, die geheim zijn ; zijn conclusie behoort dus ook geheim te blijven. Hij houde dus de urethritis van den man geheim, niet zoo zeer omdat hij redelijkerwijs veronderstellen kan, dat de man zijn ziekte als geheim wil opgevat zien — de man is zijn patient niet en heeft hem niet in het vertrouwen genomen — maar omdat hij deze ziekte concludeert uit wat hij in 't geheim van zijn patiente weet.

Behoort er een noodzakelijk gedeelte der redeneering onder het geheim, dan behoort de conclusie er ook onder. Is er bij de gegevens geen spoor van geheim, dan behoeft de conclusie evenmin geheim te zijn, of men zou moeten veronderstellen, dat de patient — zoo hij de conclusie óók vermocht te trekken — er dan een geheim van zou willen maken.

GEHEIMHOUDING TEGENOVER GENEESHEEREN ONDERLING.

Ware men uitgegaan van het principe, dat feiten, eenmaal door een geneesheer in zijn beroep ervaren, nooit ofte nimmer zouden mogen worden bekend gemaakt aan derden, en dat de patient geen macht had zijn dokter van het geheim te ontslaan, dan hadden ook de dokters op hun vergaderingen en klinische lessen geen patienten ter instructie ooit mogen voorstellen.

Wij zagen, dat het geheim als-het-ware het eigendom is van den patient, dat hij geeft aan zijn geneesheer, opdat hij het gebruike tot welzijn van den zieke — dat zijn collega's, evenals hij door beroepspligt zijn gebonden dit geheim te bewaren, is geen reden, waarom hij tegenover hen van dezen plicht zou zijn ontslagen. Er is hiermede geenszins gezegd, dat over sommige ziektegevallen niet zou kunnen worden gediscussieerd of gepubliceerd; neen, want symptomen, aetiologie, praedispositie hebben als geheim slechts beteekenis, wanneer zij kunnen worden betrokken op den bepaalden persoon. De publicatie zal dus zóó geschieden,

dat anderen niet kunnen bevroeden, wie de patient is, over wien geschreven wordt; dus niet zooals de geneesheer te Dole deed ¹⁾. Ex officio werd hij door het parket vervolgd wegens het schrijven van zijn brochure: „Une observation sur la manie raisonnante.” Tot 500 francs boete en 2000 francs schadevergoeding werd hij veroordeeld door het hof van Besançon, omdat de brochure eenig en alleen op een bepaalde patiente kon doelen, en omdat bovendien de vermelding van de initialen van haar echtgenoot en van zijn beroep, haar voor ieder kenbaar maakte.

Stelt men een patient op een vergadering voor, dan moet men hem wel degelijk vragen, om zaken mede te mogen deelen, welke het beroepsgeheim raken — deze toestemming zal hij vlot geven, daar hij weet, hoe goed geheimen bij onze medici steeds gewaarborgd zijn.

Met waarnemen en overnemen van praktijk, met het houden van consult kan men veilig aannemen, dat patienten goedvinden, dat te hunnen voordeele hun geneesheer een collega inlicht en zoo noodig bekend maakt, ook met wat hij onder beroepsgeheim weet. In het belang zijner patienten kan een dokter daartoe wel gedwongen zijn; zou nu echter een patient willen hebben, dat zijne ziekte ook aan 's dokters waarnemer of opvolger verborgen blijve, welnu dan late hij dit blijken.

GEHEIMHOUDING TEGENOVER MAATSCHAPPIJEN VAN LEVENSVZERZEKERING.

ALETRINO zegt in zijn proefschrift van Mei 1889: „De kwestie, over de verhouding van den geneeskundige tot de maatschappijen van levensverzekering, is reeds zoo dikwijls ter sprake gebracht, dat het overbodig lijkt, nogmaals die kwestie te bespreken”, en er zijn eenige planken van een

¹⁾ Ned. Tijdschrift voor geneeskunde. Jaargang 1888 I. blz, 326 en 450.

breede boekenkast te vullen met de geschriften, die nog na '89 over dit onderwerp in 't licht zijn gegeven.

In verschillende verhoudingen kan een geneesheer, door zijn beroep, tot die maatschappijen gebracht worden: 1°. men verlangt van hem een attest over den gezondheids-toestand van zijn patient, het zoogenaamd huisdoktersbericht; 2°. men verbindt hem als deskundige aan de maatschappij, opdat hij de cliënten, die zich aan komen bieden, onderzoekte; 3°. men vraagt de oorzaak van den dood en den duur der laatste ziekte van zijn overleden patient; 4°. hij kan zich zelf willen verzekeren.

De 15de algemeene vergadering van de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst in 1863 te Leiden gehouden ¹⁾, had reeds op haar programma: „VII. Bespreking der werkzaamheden van den bijzonder gecommiteerde betreffende de Verhouding der Geneeskundigen tot de Maatschappijen van Levensverzekering.” Het gaat hier vooral om het huisdoktersbericht, hetwelk Dr. C. E. HEINSIUS in zijn rapport „uit den booze” noemt.

Nadat hij er zijne bevreemding over heeft uitgedrukt, dat de maatschappijen die diensten van particuliere artsen in háár belang durven vragen zonder eenige geldelijke vergoeding hoegenaamd ²⁾, oordeelt hij, dat er bezwaar is deze vragen te beantwoorden, omdat ze veelal het weten van den arts verre overtreffen én omdat onze eed het verbiedt. Bij dit laatste zegt hij: „De particuliere geneesheer is, ten opzigte van zijne patienten, nog iets meer dan de persoon, die het best weet, hoe het met hunne gezondheid staat; hij is de in alles vertrouwde vriend des huizes, dikwerf is hij dit in

¹⁾ Nederl. Tijdschr. voor Geneeskunde. Jaargang 7. 1863. blz. 289 en 473.

²⁾ Mr. DE VRIES VAN HEIJST dit besprekend zegt op blz. 75: „wat mij „betreft, het komt mij vreemd voor, dat geneesheeren voor die werkzaamheid ook zelfs maar eenige belooning verlangen.” Men leest hieruit dat „het hem niet betreft”, omdat hij geen geneesheer is.

zeer buitengewone mate; hij draagt als zoodanig van veel kennis, wat niemand weet dan hij; geheimen worden hem toevertrouwd, die ouders voor hunne kinderen, kinderen voor hunne ouders, bloedverwanten en zelfs echtgenooten dikwerf voor elkander verzwijgen.

„Al wat hem van al die intieme zaken ter kennis komt of wordt gebragt, mag hij alleen weten en gebruiken, om in zijne betrekking als arts, in het belang zijner patienten, nuttig te zijn. Die kennis mag door anderen, zelfs voor geene *aanzienlijke geldelijke* belooning, in *hun* finantiëel belang worden geëxploiteerd.”

Hierop stelde men een voorloopige conclusie op om te behandelen in de algemeene vergadering van 1864 ¹⁾: *a.* Dat de particuliere artsen zich moeten onthouden van de beantwoording der vragen, die thans vanwege de Levensverzekering-Maatschappijen hun worden voorgelegd, ondanks dat dit geschiedt door tusschenkomst hunner cliënten. *b.* Dat het onderzoek en de beoordeeling van de geschiktheid der zich aanmeldende personen, door de Maatschappijen van Levensverzekering uitsluitend moet worden overgelaten aan den arts, dien de Maatschappij als deskundige tot raadsman heeft gekozen. *c.* Dat, waar door dezen, bij uitzondering, in voor hem duistere gevallen inlichtingen van de particuliere artsen *verlangd* worden, de particuliere arts, in het *belang* van zijn cliënt, die niet mag weigeren, maar dat die diensten, door de Levensverzekering-Maatschappijen in *haar* belang geëischt, door deze behooren te worden gerenumereerd.”

Na gezette overweging werden in den Geneeskundigen Kring te Amsterdam van deze voorloopige conclusie *a* en *b* met bijna algemeene stemmen aangenomen en *c* met algemeene stemmen verworpen.

Op de algemeene vergadering van 1864 te Arnhem,

¹⁾ Zie hiervoor Ned. Tijdschr. v. geneesk. Jaargang 8. blz. 273, 276, 469 en vlg.

brengt de voorzitter na lange discussies het volgende voorstel in hoofdelijke rondvraag: „De Maatschappij spreke als hare meening uit, dat de Geneeskundigen zich moeten onthouden van de invulling der vragen den gezondheidstoestand hunner patienten betreffende, welke door Maatschappijen van Levensverzekering hun plegen voorgelegd te worden. De Maatschappij geve aan hare uitgesprokene meening de noodige publiciteit.” De eerste alinea werd aangenomen met 29 tegen 18 stemmen, de tweede zonder hoofdelijke stemming.

De Amsterdamsche Kring stelde in het jaar 1888 deze zelfde kwestie weer aan de orde ¹⁾: „Omtrent de vraag, of de huisdokter attesten voor levensverzekering-maatschappijen behoort af te geven, besloot de Amsterdamsche Vergadering met 21 stemmen tegen 1, overeenkomstig het rapport, uitgebracht door de Commissie ad hoc bij monde van Dr. Bos: 1°. om zich te wenden tot de geneeskundigen te dezer stede, met de mededeeling, dat de kring opnieuw besloten heeft te handelen volgens het besluit der Maatschappij van 1864; 2°. om zich te wenden tot de verschillende maatschappijen en tot de zoogenaamde Begrafenisfondsen, met de volgende circulaire: „De Geneeskundige Kring heeft in zijne Vergadering van 10 April l.l. opnieuw als zijne meening uitgesproken, dat de huisdokter zich moet onthouden van de invulling der vragen, welke door de maatschappijen van levensverzekering of tot uitkeering van gelden bij overlijden, hem plegen voorgelegd te worden betreffende den gezondheidstoestand zijner patienten, enz.” Al lang zijn dus de Maatschappij van Geneeskunde en de medici van meening, dat om verschillende redenen het huisdokterbericht niet ingevuld moet worden.

ALETRINO ²⁾ komt tot de conclusie: „De medicus is dus

¹⁾ Ned. Tijdschr. v. geneesk. Jaargang 24, n°. 17, 28 April.

²⁾ L. c. pag. 69.

èn wegens 't nadeel, dat hij zijnen patient kan toebrengen èn wegens het volstrekt handelen tegen zijn eed, gedwongen tot niet beantwoording dier vragen."

THIJSSEN ¹⁾ kan zich geen ergerlijker schending van het medisch geheim voorstellen, dan het invullen van het huisdokersbericht.

DE VRIES VAN HEIJST ²⁾ echter ziet er geen geheimschending in, zoodra de patient verlangt, dat de inlichtingen verschaft worden, en hij tracht tevens aan te toonen, dat de geneesheer, die hier niet tegen zijn eed handelt, ook niet onder de termen kan vallen der strafwet.

SIEGENBEEK VAN HEUKELOM ³⁾ geeft een hooggestemd betoog, om hier het beroepsgeheim toch niet te schenden door attesten en zegt: „het zwijgen zij regel, het spreken weloverdachte uitzondering", in tegenstelling met het valsche tot dien tijd (1891) door zeer vele medici gevolgde systeem: „het spreken zij regel, het zwijgen welsprekende uitzondering." En hij haalt de woorden hierbij aan van Dr. GUYE ⁴⁾: „de weigering om een attest af te geven door een medicus, wekt gerechtvaardigden of ongerechtvaardigden argwaan."

TAK ⁵⁾ betoogt, dat het verzekeringswezen een algemeen belang is, „maar de dienaren daarvan — de maatschappijen — zijn slechts opgericht „*lucri faciendi gratia*", en wij vinden geen enkel redelijk motief, om dat privaat belang te stellen boven het publiek belang, dat schending van het medisch geheim verbiedt."

WIJNAENDTS FRANCKEN ⁶⁾ betoogt, dat, hoewel het bericht van den huisdokter in strijd zou zijn met de persoonlijke

1) Proefschrift. blz. 78.

2) L. c. pag. 70—83.

3) De huisdoctor en de Levensverzekering. Ned. Tijdschr. v. Geneesk. n°. 8, 1891. blz. 341.

4) Het beroepsgeheim der geneeskundigen en de levensverzekering. Ned. Tijdschr. v. Geneesk. n°. 2, 1891. blz. 120.

5) Praeadvies blz. 49.

6) L. c. pag. 36.

belangen van den patient, er geen billijke reden in kan worden gevonden, om door zwijgen bedrog in de hand te werken: bedrog niet alleen ten nadeele van de verzekering-maatschappij, maar ook van de andere verzekerden, die daardoor hooger premiën moeten betalen. Ook hij zet de meening voorop dat ¹⁾: „de maatschappijen voor levensverzekering toch, wat men te dikwijls uit het oog verliest, niet zijn opgericht als philanthropische instellingen, hoe nuttig zij als zoodanig ook wezen mogen, maar als zuivere handelsondernemingen, wier doel het is winst te behalen, terwijl zij slechts middellijk werkzaam zijn tot heil van de gemeenschap.”

Er is geen redelijke grond aan te geven, waarom een huisdokter aan een maatschappij, in woord of op schrift, wél, wat hij aan anderen niét, mag openbaren; waarom hij voor maatschappijen van levensverzekering hier een uitzondering zou maken, waarvan hij nooit andere categorieën van personen, welke eveneens met een huisdokersbericht gebaat zouden zijn, mag laten profiteeren.

Maatschappijen juistere gegevens verschaffen, waardoor zij in staat zijn meer winst te maken — zij mogen deze winst dan gebruiken tot verhooging van dividenden, verlaging van premie, verdeeling onder de armen of tot andere doeleinden — kan geen reden zijn, om een plicht te verzuken. Groot of klein geldelijk voordeel mag geen invloed hebben op de mate van plichtsbetrachting.

„Maar de patient vertrouwt ons zijn geheimen toe om die te gebruiken in zijn belang.” Om het voordeel van zijn patient, mag de dokter diens geheimen niet aan maatschappijen openbaren, daar de dokter niet met één, maar met al zijn patienten rekening moet houden. Wanneer hij slechts openbaart, als dat in 't belang van zijn patient is, wordt zijn niet-invullen van het attest een „welsprekend zwijgen”.

¹⁾ L. c. pag. 35.

Zouden toch de maatschappijen geen gebruik maken van de wetenschap, *welke* dokter nooit, *welke* alleen in 't belang van patient, *welke* altijd de attesten invult, dan zouden zij zich zelf finantiëele schade doen, en daardoor al de verzekerden, weer hoogere premiën moeten laten betalen.

Ook *tegen* het belang zijner patienten mag de dokter geen geheimen openbaren, al zou door zijn zwijgen bedrog niet worden ontdekt; dat zijn patient een bedrieger is, mag voor den geneesheer geen reden zijn nu het geheim te schenden. Had trouwens de patient vooruit geweten, dat de dokter niet te vertrouwen is en deze later gebruik zou kunnen maken van zijne mededeelingen, dan was hij niet eens naar dien dokter gegaan, had daar zeker niets medegedeeld, en was dus niet of misschien verkeerd behandeld. Wie het vertrouwen in den doktersstand tracht te vervagen is een belager van de volksgezondheid, hij is een ramp voor den Staat.

Wanneer de patient verklaart, hem van alle verplichting tot geheim te ontheffen, ook *dán* mag de dokter meestal geen inlichtingen geven, daar gewoonlijk patient den inhoud van het geheim niet kent, de draagwijdte ervan niet begrijpt, en hem er dus niet geldig van *kan* ontslaan.

Maar wanneer de patient met volle kennis van zaken hem van het geheim ontslaat, of wanneer er van beroepsgeheim totaal geen sprake is, ook dan mag de dokter geen attesten invullen, omdat hij, zooals wij reeds zagen, zóó alleen alle strikken kan ontwijken, die aan zijne getrouwe plichtsbetrachting gespannen worden; omdat zijn spreekkamer geen inlichtingen-bureau mag zijn over den gezondheidstoestand zijner patienten; omdat de Nederlandsche maatschappij tot bevordering der geneeskunde ¹⁾ met recht en reden heeft besloten, dat deze attesten niet afgegeven zullen worden.

1) Het laatst op de 60ste algem. vergadering te Leeuwarden in 1909.

Doch evenals de kapitalist, die hypotheek wil stellen op een huis, er een deskundige heenstuurt om te schatten, hoeveel het pand zou doen bij openbaren verkoop, zoo heeft ook de verzekering-maatschappij een taxateur noodig, die in opdracht en in het bedrijf van zijn principaal den verzekerde ¹⁾ schat, het risico van ziekte en sterven in een getal uitdrukt. Dat zij voor deze betrekking slechts personen aanstelt, die met succes het arts-examen hebben afgelegd, spreekt vanzelf.

Volgens WIJNAENDTS FRANCKEN ²⁾ zou deze maatschappij-arts zich gebonden moeten achten aan precies dezelfde regelen als de huisdokter: zij zijn door hetzelfde beroepsgeheim gebonden en mag de een geen rapport uitbrengen, dan mag de ander het ook niet.

Dit is niet zoo; er is hier wel degelijk verschil.

De patient staat geheel anders tegenover den geneesheer, die zijn huisdokter is, als tegenover den arts eener maatschappij. Hij gaat naar zijn huisdokter met vertrouwen, hij gaat vele malen naar hem toe, geeft zoo uitgebreid-mogelijke inlichtingen, opdat de dokter door een goede diagnose zijn gezondheid des te zekerder bevorderen kan. Hij gaat naar den keurings-arts éénmaal, is er gereserveerd, geeft inlichtingen in zooverre hij meent in zijn eigen voordeel te handelen, gaat er heen zonder vertrouwen — hetgeen hij er niet noodig heeft — misschien zelfs wantrouwend, en komt er niet voor zijn gezondheid, maar in de hoop goedgekeurd te worden voor de af te sluiten verzekering: uit finantiëel oogpunt.

De dokter staat ook anders tegenover een patient dan

¹⁾ De persoon, die met den verzekeraar het contract sluit noem ik „den verzekeringnemer”; de persoon op wiens leven de verzekering gesloten is „den verzekerde”; en de persoon ten wiens behoefte de verzekering gesloten is „den begunstigde”. blz. 4 van: Wettelijk Karakter van het Contract van Levensverzekering. Mr. J. VAN SCHEVICHAVEN.

²⁾ L. c. p. 36.

tegenover iemand, dien hij keurt. Als huisdokter is hij de raadsman van zijn patient, in het andere geval is hij de raadsman der maatschappij; dáár heeft hij het vertrouwen van zijn patient, hier het vertrouwen der maatschappij.

Tegenover de maatschappij, die hem aanstelde, behoeft hij zich dan ook niet omtrent het beroepsgeheim bezorgd te maken, hoewel hij daaraan gebonden blijft tegenover anderen.

Ieder arts kan door eene maatschappij aangezocht worden, om voor haar cliënten te keuren; maar uit het bovenstaande blijkt, dat nooit een dokter, die zijn beroepsplichten wil na komen, zijn eigen patienten zal keuren voor eene maatschappij. Alleen door het stellen van dit principieele „nooit”, kan hij zich verzekerd houden in dit opzicht te avond of morgen niet in botsing te komen met zijn plicht als geneesheer.

Maatschappijen van levensverzekering vragen dikwijls aan den huisdokter opgave van de doodsoorzaak van den verzekerde. Verschillende geneesheeren hebben zich hier tegen verzet en geweigerd aan de maatschappijen de gevraagde inlichtingen te geven, zich beroepend op hun beroepsgeheim. Om uit deze moeilijkheid te geraken, laten vele maatschappijen elken verzekerde een stuk teekenen, waarbij hij „H.H. Medici uitdrukkelijk machtigt, het attest in te vullen door de Maatschappij gevorderd, als de uitkeering opeischbaar is.” Bij het invullen van de doodsoorzaak en de andere vragen, die den dokter door de maatschappij worden voorgelegd, kan het beroepsgeheim te pas komen; dit wordt ook toegegeven door adviseerende geneeskundigen van levensverzekering-maatschappijen, in hun pleidooien voor het afgeven der verklaringen. Zoo is van wege de vereeniging van geneeskundige adviseurs bij Nederlandsche Levensverzekering-maatschappijen, in November 1904, door een commissie een circulaire in 't licht gegeven, om Nederlandsche geneeskundigen op te wekken tot het invullen der

doodsoorzaken, waarin o.a. gezegd wordt¹⁾: „zonder twijfel zijn er gevallen denkbaar, waarbij zwijgen voor den geneesheer plicht is, en in zulk een geval dient zijn stilzwijgendheid te worden geëerbiedigd.”

Maar is het mogelijk, dat een patient zijn dokter 30—40 jaren van te voren ontheffing kan geven van zijn plicht tot geheimhouding, welke dán misschien bestaan zal? en dan over een geheim, dat patient zelf misschien niet eens kent, waarvan hij zelfs de mogelijkheid niet kan bevroeden? of over een geheim, dat patient met zich in het graf zou willen nemen en dus ook zorgvuldig voor zijn dokter verborg, maar hetwelk de dokter uit voor den patient onbegrijpelijke symptomen, met zekerheid afleidt? Denk hier bijvoorbeeld aan syphilis in het 3de stadium, aan tabes, enz. Tevens kan deze befaamde machtiging voor sommige patienten aanleiding zijn, om voor hun dokter dingen te verbergen, die zij in het belang van hun eigen gezondheid, beter hadden gedaan te bekennen.

Heeft de verzekerde er misschien ooit iets van gehoord, dat er bij zijn overlijden moeilijkheden met de uitbetaling kunnen rijzen, omdat de dokter de oorzaak van den dood niet aan de maatschappij kan mededeelen, dan meent hij, dat door deze machtiging, alle moeilijkheden uit den weg zijn geruimd. En wil de geneesheer na zulk een machtiging de gewenschte verklaring nog niet afgeven, welnu dan zal de rechter hem er toe trachten te dwingen. De Amsterdamsche rechtbank wilde dit tenminste in 1909, uitgaande van de meening, dat 't beroepsgeheim van den geneesheer geheel en uitsluitend gegeven werd door den eed. Er staan nu in dien eed de woorden: „Tenzij mijne verklaring als getuige of deskundige in regten gevorderd worde”.

De rechtbank redeneerde: mag de geneesheer uit be-

¹⁾ Medisch Weekblad, 26 Nov. 1904.

roepsgeheim het attest niet afgeven, dan heb ik hem slechts als getuige te hooren, om hem te ontheffen van zijn geheim. Ik lees tenminste in het vonnis der rechtbank van 9 April 1909, W. v. R. No. 9032, het volgende.

De weduwe van J. VAN AS krijgt van de Algemeene Levensverzekering-maatschappij „de Toekomst” geen uitkeering, omdat de arts D. STOLP had ingevuld als doodsoorzaak: „het ontbreken van voor 't leven onmisbare voorwaarden”.

De rechtbank overwoog en besliste:

„In rechte:

„O(verwegende,) dat appellante oorspronkelijk eischeresse, door de weigering van den arts D. STOLP, buiten machte is een andere verklaring omtrent het overlijden van haren echtgenoot over te leggen, dan de niets zeggende verklaring in het vonnis a quo vermeld, welke geen doodsoorzaak inhoudt;

„dat evenwel de ambtseed, waarop gemelde arts zich heeft beroepen, luidt als volgt: „[volgen de woorden van den beroepseed]; dat hieruit volgt, dat de bedoelde arts niet door dezen eed tot geheimhouding is verplicht, wanneer hij in rechten als getuige wordt gehoord, en de rechtbank termen vindt het verhoor als getuige van den arts te gelasten; enz.

„Recht doende:

„Gelast, dat de arts D. STOLP gehoord zal worden als getuige, ten einde antwoord te geven op de navolgende vragen: 1°. welke is de oorzaak geweest van den dood van J. VAN AS, enz.

„2°. (indien de vorige vraag niet door getuige beantwoord mocht kunnen worden) is de dood van J. VAN AS niet veroorzaakt door zelfmoord, of door gevolgen van een poging daartoe”.

Zelfs Mr. DE VRIES VAN HEYST ¹⁾, die tracht te bewijzen,

¹⁾ L. c. pag. 117.

dat geneesheeren de doodsoorzaken van hun patienten aan de maatschappijen dienen te verstrekken, is van meening, dat de arts, die de opgave weigert, zich allicht voor den rechter op zijn verschooningsrecht zal beroepen, gewaarborgd in art. 1946 3° B. W., en hij dat met recht doet.

Maar in de polis is gewoonlijk eene bepaling opgenomen, waarbij de uitkeering bij overlijden afhankelijk wordt gesteld van eene verklaring van den geneesheer, die den overledene gedurende zijne laatste ziekte heeft behandeld, welke verklaring de doodsoorzaak moet bevatten.

En van deze voorwaarde zegt de arr. rechtbank te Haarlem ¹⁾: „De voorwaarde, opgenomen in eene polis van levensverzekering, dat bij overlijden van den persoon, wiens leven verzekerd is, de verzekerde ²⁾ verplicht is o.a. over te leggen een bewijs van den geneesheer aan welke ziekte degene, wiens leven verzekerd was, overleden is, is noch in strijd met de wet, noch met de goede zeden, noch ook onmogelijk te vervullen.”

Maar heeft de dokter eenmaal een plicht om te zwijgen, hoe kan dan een voorwaarde in een contract, dat hij zelf niet maakte, hem van dien plicht ontheffen? Ware hem die plicht opgelegd alleen door den desbetreffenden patient, dan zou dit nog mogelijk zijn, indien hij niet met al zijn patienten, maar slechts met één had rekening te houden.

Mr. DE VRIES VAN HEIJST ³⁾ meent, dat er gevallen kunnen zijn, waarin de dokter zijn medewerking moet weigeren en geen verklaring mag afgeven; maar zou dan de dokter, die de doodsbrieftjes altijd invult, doch dat een enkele maal moet weigeren, niet welsprekend zwijgen?

Doch bezien wij even het contract. Het zoozeer geroemde

¹⁾ W. v. R. 6328. Vonnis van 21 Febr. 1893.

²⁾ Volgens de nomenclatuur van VAN SCHEVICHAVEN is hiermede de begunstigde bedoeld.

³⁾ L. c. pag. 107.

geschrift van Mr. J. VAN SCHEVICHAVEN ¹⁾ heb ik vruchteloos doorzocht, om er eene beschouwing te vinden over deze eigenaardigheid van dit contract.

De verplichting n.l. van één partij (de maatschappij) wordt geheel afhankelijk gesteld van de wilsgesteldheid van een derde (een dokter), die aan beide contractanten op 't moment onbekend is; welke onbekende derde op, een onbekend tijdstip en een even onbekende plaats, een attest zal hebben af te geven, waartoe hij hoogstens gemachtigd kan zijn, maar waartoe hij geen verplichting heeft; en terwijl men niet zeker weet of hij er wel toe in staat zal zijn.

Dit contract brengt voor den dokter moeilijkheden.

Er komt op 't spreekuur een weduwe, wier man voor eenige dagen gestorven is; het is voor haar een finantiëele slag, te meer daar de dokter het doodsoorzaken-briefje niet heeft ingevuld en de levensverzekering-maatschappij deswege weigert te betalen. Zooveel jaren heeft men zich opofferingen getroost en hutje bij mutje gelegd, om de premiepenningen bijeen te krijgen, in de vaste overtuiging, dat als de kostwinner kwam te sterven, de maatschappij die finantiëele schade eenigszins zou vergoeden. De dokter kent het gezin goed, weet hoe er langen tijd gespaard moet zijn, en ziet hoe zij nu het geld broodnoodig hebben. Hij is hardvochtig in veler oogen, als hij de verklaring, die schijnbaar niets om 't lijf heeft, niet geven wil. En toch mag hij niet. Dat is dikwijls een hard gelag. Maar aan wien is de schuld? De schuld ligt aan de beide personen, die een contract aangaan, waarin die eigenaardige voorwaarde is opgenomen; de schuld ligt voornamelijk bij de maatschappij, die in gebreke blijft haar verzekeringnemer er op te wijzen dat, en hem uit te leggen hoe en waarom deze voorwaarde van het contract onmogelijk te vervullen zal zijn. De welbespraakte inspecteurs weten wel de voorwaarden, die tot

¹⁾ Wettelijk karakter van het contract van Levensverzekering, Amsterdam 1888.

reclame kunnen dienen van de te sluiten verzekering, in mooi licht te plaatsen, maar dat deze voorwaarde, juist bij de uitbetaling — hetgeen toch voor de eene partij het doel is van het contract — moeilijkheden mede zal brengen, zóó dat men dan geheel komt af te hangen van de goedheid van de maatschappij, dàt vertelt geen hunner.

Maar, zal men zeggen, de doodsoorzaak is meestal totaal geen geheim; omstanders, vrienden, bureu weten, waaraan de patient gestorven is. — Laat de maatschappij dan informeren bij deze omstanders maar niet bij den dokter, die behalve met dezen ook nog met andere patienten te rekenen heeft; niet bij den dokter, die, wanneer hij verklaringen zou gaan afleggen, negentien maal de doodsoorzaak zou kunnen invullen, maar den twintigsten keer dit moet weigeren en daardoor indirect zijn beroepsgeheim schendt.

Dat de machtiging het geheim niet opheft zagen we reeds; maar ook de dood heft het niet op.

WIJNAENDTS FRANCKEN ¹⁾ zegt:

„Desondanks heeft men ook hier weer den medicus het zwijgen willen opleggen. Als argument daarvoor heeft men zelfs aangevoerd, dat het niet zeker is, of de overledene wel tot de openbaarmaking van de oorzaak van zijn dood zijn toestemming zou gegeven hebben! Ook met de dooden dus en hunne nagedachtenis, moet ten koste van het maatschappelijk belang der levenden, rekening gehouden worden.” Het schijnt dus dat Dr. WIJNAENDTS FRANCKEN van meening is, dat de dood van den patient, den geneesheer van alle geheim omtrent hem ontslaat. Hoe de dood den plicht tot geheimhouding te niet doet, is mij een raadsel. Ook prof. SIEGENBEEK VAN HEUKELOM ²⁾ is van deze meening en geeft hiervan een voorbeeld: „Gesteld, een vertrouwd huisdokter behandelt sedert een jaar den heer des huizes voor een ongeneeslijke ziekte, die de cohabitatie onmogelijk maakt, b.v.

¹⁾ L. c. pag. 40.

²⁾ L. c. pag. 348.

een carcinoma penis. De vrouw des huizes, vertrouwend op den eenigen persoon, die haar niet zal verraden, vertelt den doctor kort voor het overlijden van haar man, dat zij sedert 3 maanden gravida is. De stervende, daarvan niets wetende patient, beproeft formeel, schriftelijk of bij testament, den medicus van zijn geheimhouding te ontslaan, met het doel hem er toe te krijgen, het attest van overlijden in te vullen en zodoende de weduwe in het bezit van de verzekerings-som te stellen. Zal iemand durven volhouden, dat de dokter zich hier van geheimhouding ontslagen mag rekenen?"

Maar al hief de machtiging, al hief de dood den plicht tot geheim op, al ware er van geheim geen sprake, dan nog is er voor den dokter geen plicht om deze doodsattesten in te vullen; en daarom blijf ik het contract „eigenaardig” noemen, dat aan het invullen van dit attest door den dokter zulk een hooge waarde hecht.

Oud-minister HEEMSKERK schreef in *Zonneschijn* van 1 Sept. 1891, o. a.¹⁾:

„Al betoogt de verzekeraar, evenzeer als de houder der polis, dat de arts die verklaring kan geven zonder zijn eed te schenden, dit baat niet veel, wanneer de heeren artsen onderling afspreken of wel individueel verklaren, dat zij het niet doen. *De bedoelde clause in de polis is dan een afdoende reden, om geen levensverzekering in Nederland te sluiten.*”

De maatschappijen hebben echter in haar bedrijf deze attesten noodig en haar bedrijf is voor een groote schare een weldaad; moet hieraan de geneesheer niet medewerken? Laat hij zich eerst goed voor oogen stellen, dat die maatschappijen geen philanthropische instellingen zijn, maar opgericht werden „*lucri faciendi gratia*”, om dan Mr. DE VRIES VAN HEYST ²⁾ te hooren. Die verklaring is van het hoogste belang, zegt hij: „1°. omdat zij vaak het eenige

¹⁾ Geciteerd uit Ned. Tijdschr. v. Geneesk. 1903 I n°. 12, blz. 634.

²⁾ L. c. pag. 84, 86, 90.

middel is, waardoor het den maatschappijen mogelijk wordt tot de wetenschap te komen, of door den verzekerde bij de aanvraag onwaarachtige opgaven zijn verstrekt, of wel de een of andere ziekte werd verzwegen, tengevolge waarvan de risico der maatschappij grooter is geworden.” „2°. Zal die geneeskundige verklaring dikwijls, waar de directie het vermoeden koestert, dat de verzekerde persoon door zelfmoord een einde aan zijn leven heeft gemaakt, het eenige middel zijn, om dat vermoeden tot klaarheid te brengen.” „3°. Hebben de maatschappijen die verklaring noodig voor de opmaking harer sterfte-statistiek.”

Dat de maatschappijen de doodsoorzaken noodig zouden hebben tot het opsporen van onwaarachtige opgaven, dus ter contrôle van hare eigen artsen, is geen reden, om het beroepsgeheim er aan te geven. De patient zou geen dokter in 't geheim nemen, indien hij begreep, dat hij daardoor de uitkeering kan te loor doen gaan, waarvoor hij langen tijd gespaard en premie betaald heeft.

Laat de maatschappij er voor zorgen goede geneesheeren ¹⁾ aan zich te verbinden, maar dat zij het beroepsgeheim van den huisdokter onaangetast late.

Art. 307 Wetboek van Koophandel luidt: „Indien hij, die zijn leven heeft laten verzekeren, zich van het leven berooft, of met den dood wordt gestraft, vervalt de verzekering.” Er is dus voor de maatschappij van levensverzekering reden om te weten, of de verzekerde zich van het leven heeft beroofd; maar het huis van den dokter is voor deze inlichting niet het juiste kantoor; daarvoor moet men zijn bij justitie of politie. Wie ooit slechts uit de verte een zelfmoord-procedure gevolgd heeft, is er van overtuigd, dat zelfmoord een specifiek forensische diagnose is en geen medische. Iemand sterft aan verstikking, verbloeding, perforatie-peritonitis, maar of er zelfmoord gepleegd is, daar-

¹⁾ Zie hierover ook den pennestrijd van Dr. DEKKER en Dr. v. GEUNS, Ned. Tijdschr. v. Geneesk. 1904 II n°. 27; 1905 I, n°s. 1, 2 en 3.

over kan de geneesheer slechts een vermoeden hebben.

Dit vermoeden kan voor de maatschappij een basis zijn tot nader onderzoek; maar bestaat er geground vermoeden van zelfmoord, dan is de verklaring van den geneesheer stellig niet het eenige middel, waardoor deze omstandigheid ter kennis van de maatschappij kan komen.

En zou het vermoeden van den geneesheer op zich zelf voldoende grond opleveren, om aan den rechthebbende de ingestelde vordering tot uitbetaling te ontzeggen?

Mr. VAN SCHEVICHAVEN ¹⁾ onderscheidt een vrijwilligen van een onvrijwilligen zelfmoord en komt op tegen de aangenomen jurisprudentie van: „zich van het leven berooven” (uit art. 307 Wetb. v. Kooph.) met „vrijwilligen zelfmoord” gelijk te stellen. Ook geeft hij critiek op een arbitrale uitspraak (Arbiters. 29 Dec. 1874. cf. Praeadvies Ned. Jur. Ver. 1888 van Prof. MOLENGRAAFF blz. 146), waarin volgens zijne meening: „door onvoorzichtigheid zichzelve dooden”, verward wordt met „onvrijwilligen zelfmoord”. Waar dus juristen het oneens zijn, zou men van den medicus uitspraak wenschen!

Na nog meer juridische moeilijkheden ook over den bewijslast te hebben aangehaald, komt Mr. VAN SCHEVICHAVEN ²⁾ tot de volgende conclusie: „Die moeilijkheden worden vermeden, en de geheele kwestie over den bewijslast terzijde gesteld, wanneer men het door mij verdedigde stelsel „nooit nietigheid ³⁾, zelfs niet bij vrijwilligen zelfmoord” huldigt”.

Over den bewijslast is er discussie, tenminste ten tijde van VAN SCHEVICHAVEN in 1888.

Men zou zoo meenen, dat de verzekeraar, die zich verplicht aan den begunstigde een som uit te keeren, behalve o.a. indien de verzekerde zich van het leven beroofd heeft, dat de verzekeraar, die weigert te betalen, zal hebben te be-

¹⁾ L. c. pag. 78, 79.

²⁾ L.c. pag. 84.

³⁾ D. w. z. van het contract van levensverzekering.

wijzen, dat er zelfmoord in het spel is. Dit is het gevoelen van sommige juristen, maar anderen komen om vele redenen tot de conclusie, dat de begunstigde moet bewijzen, dat er geen zelfmoord gepleegd is. Maar hoe het zij, de dokter is niet de man, om de maatschappij in te lichten. Hij staat aan den kant van den patient en niet van de maatschappij.

Prof. A. A. G. GUYE haalt het volgende voorbeeld aan ¹⁾: „Dan wil ik met betrekking tot het geven door den geneeskundige van directe of indirecte aanwijzing omtrent zelfmoord, nog dit opmerken, dat, indien bij het publiek bekend was, dat de geneeskundigen zoodanige gedragslijn volgden, het vertrouwen in den geneeskundige op belangrijke wijze geschokt zou worden. Wanneer bijv. iemand, die een levensverzekering gesloten heeft, een poging tot zelfmoord, bijv. door vergiftiging, gedaan heeft, en zijne betrekkingen geneeskundige hulp inroepen, dan zal zich het geval kunnen voordoen, dat zij zich onthouden van het geven van de noodige inlichtingen aan den geneeskundige, bijv. omtrent het ingenomen vergif, uit vrees, dat de geneesheer misschien na den dood de oorzaak zou kunnen worden, dat de verzekerde som niet uitbetaald werd. Het behoeft geen betoog, dat door het terughouden van die inlichtingen somtijds een leven, dat nog gered had kunnen worden, zou kunnen verloren gaan.”

Evenmin als het opsporen van zelfmoord kan de statistiek, die de maatschappijen van de doodsoorzaken opmaken, reden zijn, om het beroepsgeheim te schenden. Mr. TAK ²⁾ zegt ervan: „Zij worden sâamgesteld om sterftekans en zóó de premiën te berekenen en dienen dus privaat-belangen.”

Reeds ALETRINO ³⁾ zeide, dat de maatschappijen maar gebruik moesten maken van de maandelijksche of jaarlijksche

¹⁾ „Het beroepsgeheim der geneeskundigen en de levensverzekering”, Ned. Tijdschr. v. Geneesk. 1891 II n°. 2. blz. 123.

²⁾ L. c. pag. 70.

³⁾ L. c. pag. 70.

statistieken, die van Staats- of Gemeentewege openbaar worden gemaakt.

Maar de maatschappijen berekenen haar risico en premien liever en beter uit doodsoorzaak-statistieken over vooraf-gekeurde patienten, dan uit statistieken zooals stad en land openbaren, en die loopen over alle gestorvenen, zonder er rekening mede te houden, of zij van te voren goedgekeurd zijn voor een levensverzekering. De kwestie der *risques tarés* — de minderwaardige levens — kan ik hier buiten bespreking laten, maar ik begrijp, dat de maatschappijen voor haar statistiek juistere opgaven van den geneesheer willen, dan hij verplicht is aan den Burgerlijken Stand af te geven.

Art. 5 van de wet van 1 Juli 1865 (Stbl. n°. 60) luidt: „De geneeskundigen onderteekenen bij het overlijden van elk hunner lijdens ten behoeve van den ambtenaar van den Burgerlijken Stand eene verklaring van dit overlijden en doen daarbij naar hunne overtuiging, doch met inachtneming van den door hen afgelegden eed of belofte van geheimhouding, zoo nauwkeurig mogelijk opgave van den oorzaak van den dood.”

Dr. C. schrijft echter in de „Verzekeringsbode” n°. 38 van 1888 ¹⁾: „Bij den B. S. toch verlangt men alleen de middelijke en onmiddelijke oorzaak van den dood te kennen in 't belang der sterfte-statistiek; de levensverzekering-maatschappij echter moet gewoonlijk meer bijzonderheden omtrent de ziekte en het overlijden kennen . . . , maar ook is het noodig, dat de oorzaak van den dood vrij nauwkeurig wordt omschreven, omdat het recht op uitkeering van het verzekerde kapitaal bij overlijden mede daarvan afhankelijk is.”

Nu was het der Maatschappijen vóór 1902 bij vele gemeentebesturen mogelijk, tegen betaling van zoogenaamde

¹⁾ Geciteerd uit DE VRIES VAN HEIJST, blz. 92.

leges-gelden (doktersverklaringen moeten natuurlijk gratis gegeven worden!) afschrift te krijgen van de doodsoorzaakverklaring door den dokter voor den Burgerlijken Stand ingevuld; en hier moesten zij zich dan maar mede behelpen. Over de vraag, in hoeverre de ambtenaar van den B. S. kon gedwongen worden deze afschriften te geven, lees ik in LÉON's Rechtspraak¹⁾: „De door een geneesheer aan den ambtenaar van den Burg. Stand afgegeven verklaring omtrent de middelijke of onmiddelijke oorzaak van iemands overlijden, is niet voor openbaarmaking bestemd; de ambtenaar is niet verplicht afschrift van zulk eene verklaring te geven.” En er wordt bijgevoegd: „Vonnis Arr. R. Arnhem, *sine die*, Weekbl. no. 1517, dat zich met deze uitspraak vereenigt en het zelfs betwijfelt of, zoo de regtbank anders beslist had, de ambtenaar v. d. B. S. verplicht zou zijn geweest, zich aan die beslissing te onderwerpen.” Ook is merkwaardig te lezen, wat de redactie²⁾ van „De Gemeentestem” schrijft op 3 Aug. 1891 na eene vraag over deze kwestie door P. gesteld. „Heffing van leges voor de hier bedoelde afschriften is ongeoorloofd, omdat volgens art. 1 der wet van 23 April 1879 (Stbl. n°. 72) geen gelden mogen worden geheven ter zake van verrichtingen van den A. v. d. B. S. dan in de gevallen bij de wet voorzien. Ook bestaan er geen wettelijke voorschriften, die den ambtenaar verplichten tot het geven van zoodanige afschriften. Hij is er echter, naar onze meening, toe bevoegd; want, ofschoon hij daardoor zou handelen in strijd met de bedoeling van art. 21 der wet van 25 Dec. 1878 (Stbl. n°. 222), waarbij aan artsen de verplichting tot geheimhouding wordt opgelegd, door den aldaar voorgeschreven eed is de A. v. d. B. S. niet gebonden.”

¹⁾ VAN EMBDEN's 7de vervolg op Dl. I der rechtspraak van Mr. D. LÉON, blz. 159.

²⁾ Hoofdredacteur van De Gemeentestem van 3 Aug. 1891 is Mr. E. L. VAN EMBDEN; mede-redacteur Mr. N. CRAMER.

Bij missive van 27 Mei 1902 aan de Commissarissen der Koningin, verbood de Minister van Binnenlandsche Zaken de gemeentebesturen en de ambtenaren v. d. B. S. voort te gaan met het verstrekken van afschriften betreffende de doodsoorzaken. In 1903 richtten toen 40 maatschappijen van levensverzekering in Nederland een adres aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, waarin zij zeiden, dat door alle maatschappijen de opgave van de doodsoorzaak als voorwaarde is gesteld tot uitbetaling; dat de geneesheeren meer en meer weigeren deze verklaring af te geven, zich beroepende op art. 21 van de wet van 21 Dec. 1878 betreffende het ambtsgeheim (d. i. den eed); dat de eerste ondergeteekende reeds eenige maanden geleden met den minister over dit onderwerp heeft gesproken, onder toezending van een scheidsrechterlijke uitspraak¹⁾, waaruit blijkt, dat de nabestaanden het slachtoffer worden van de opvatting der doktoren omtrent den eed; redenen waarom zij eerbiedig vragen maatregelen te willen nemen, waardoor het aan rechtverkrijgenden op uitkeeringen mogelijk wordt, zich een verklaring te verschaffen, houdende opgave van de doodsoorzaak.²⁾

De maatschappijen gebruiken hier weer voor en door elkaar beroepsgeheim en beroepseed, en zij zien weer in den eed het radicaal van de verplichting. Dan concludeeren zij, dat de verzekerden, die hun som niet uitgekeerd krijgen,

¹⁾ „Neerlandia”, de eerste ondergeteekende, had het vorige jaar wegens ontbreken der geneeskundige verklaring omtrent de doodsoorzaak, de uitkeering geweigerd, en was in het gelijk gesteld door een volgens de verzekeringsvoorwaarden vastgesteld scheidsgerecht. Zij had hier bij kunnen aanhalen een uitspraak van de Arr. Rechtb. te 's-Gravenhage, van 6 Dec. 1889 en van het Gerechtshof te 's-Gravenhage, van 20 Oct. 1890, W. v. R. 5933 en 5270 die luiden, dat de Maatschappij niet gehouden is het bedrag uit te betalen, zoolang de rechtverkrijgenden niet hebben overgelegd een geneeskundige verklaring, omtrent de oorzaak van den dood van den verzekerde.

²⁾ Het adres is in extenso opgenomen in Nederl. Tijdschr. v. Geneesk. 1903 I n°. 26.

omdat de maatschappij geen doodsoorzaak weet, dat die verzekerden slachtoffers zijn van de opvatting der doktoren. Maar deze Maatschappijen stellen als axioma voorop, dat opgave van doodsoorzaak als voorwaarde kan en mag gesteld worden tot uitbetaling; zij raken de mogelijkheid niet eens aan, dat de gedupeerde verzekerden het slachtoffer kunnen zijn van deze voorwaarde in de polis.

De redactie van het verzekeringsblad „Zonneschijn” teekent bij dit adres aan ¹⁾: „Het spreekt ook vanzelf, dat na hetgeen ook door „Zonneschijn” over deze kwestie bescheidenlijk in het midden is gebracht, op dit pogen van 40 onzer maatschappijen alle welslagen wordt toegewenscht. . . . Wij blijven er daarom voorloopig bij, met alle respect voor *anders*-, licht *beter*-denkenden, dat de maatschappijen zelf de hand aan den ploeg dienen te slaan, en in verband hiermede, hopen wij spoedig van *veel* gewijzigde of aangevulde polisvoorwaarden te lezen.”

Mr. TAK ²⁾ zegt over dit adres in zijn praeadvies: „Ook de levensverzekering-maatschappijen gunnen wij de inwil-
liging hunner wenschen niet. Nog afgezien van de sociale zijde en het publiekrechterlijk vonnis, dat men aan den rechtsgrond tot ingrijpen in dezen wil geven, staan zoovele wegen open, om, met behoud van het beroepsgeheim, de geopperde bezwaren te ondervangen. In de eerste plaats zouden de maatschappijen vaste geneesheeren kunnen aanstellen, die enz. Vervolgens kunnen de maatschappijen door wijziging der polisbepalingen, veranderingen ten goede maken enz. Eindelijk kunnen de maatschappijen door de polisbepalingen, ingeval van geground vermoeden van zelfmoord, de uitkeering . . . tegengaan, of zich een behoorlijk onderzoek naar de doodsoorzaak hunnerzijds verzekeren. Wil soms de wetgever zich de belangen der verzekerden aantrekken, dan zou hij de verplichting tot uitbetaling ook

¹⁾ Geciteerd uit Nederl. Tijdschr. v. geneesk. 1903 I n°. 23.

²⁾ Praeadvies blz. 69.

zonder overlegging van een bewijs van doodsoorzaak kunnen opleggen, waarvoor allicht nog een betere rechtsgrond is aan te wijzen."

Echter diende bij Koninklijke Boodschap van 14 Juli 1904, de Regeering een wetsontwerp in tot wijziging der wet, regelende de uitoefening der geneeskunde. Ook de regeering blijkt uit te gaan van de foutieve stelling, dat het beroepsgeheim, d. i. de plicht tot geheimhouden, geheel gegeven wordt door, geheel afhankelijk is van, staat en valt met den eed en het eedsformulier, Zij had niet gelezen, hoe in 1891 reeds SIEGENBEEK VAN HEUKELUM ¹⁾ welsprekend deze meening had weerlegd en deze begrippen had uiteengeward; ook nam zij geen kennis van wat Dr. VAN DER WEIJDE ²⁾ schreef over „het Medisch Geheim". De regeering liet zich bij het opstellen van de Koninklijke Boodschap alleen leiden door het adres der levensverzekering-maatschappijen, en won het advies niet in van de Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunde. Zij oordeelde in haar Memorie van Antwoord van 25 Mei 1905 naar aanleiding van een desbetreffende vraag uit de Commissie van Rapporteurs: „Deskundig medisch advies werd hier niet vereischt; immers is hier geene geneeskundige aangelegenheid, doch eene rechtsvraag in het spel."

Zoo kwam het, dat zij op hare verkeerde meening niet attent werd gemaakt, vóór dat het ontwerp tot wetswijziging in zee was.

Zij stelde de volgende veranderingen voor, omdat volgens de Memorie van Toelichting „De ontwikkeling van het verzekeringswezen voorziening vordert in een en ander."

Aan het artikel, dat den geneesheeren verplicht doodsoorzaken aan den B. S. op te geven werd een lid gevoegd, waarin de geneesheeren bevoegd verklaard werden, de doodsoorzaak op te geven aan de Maatschappij van Levensver-

¹⁾ Ned. Tijdschr. v. geneesk. 1891 II n°. 24.

²⁾ Ned. Tijdschr. v. geneesk. 1903 I n°. 11.

zekering, waarbij de overledene verzekerd was, maar na schriftelijke machtiging van den lijder zelf, òf op schriftelijk verzoek van den rechthebbende op de polis. Bij hetzelfde artikel werden de bestuurders der maatschappij en verdere bij haar werkzaam zijnde personen tot geheimhouding verplicht, behalve in en buiten rechten, tegenover hem, die aanspraak maakt op de uitkeering krachtens de polis.

Tevens werd het eedsformulier gewijzigd aldus; „... of ik anderszinds tot het geven van mededeeling door de wet verplicht *of bevoegd verklaard* worde.”

Maar het schoonste was, dat volgens art. 3 zij, die reeds den (ouden) eed hadden afgelegd, geacht werden dezen nieuwen eed te hebben afgelegd.

Terecht brak er over deze wetsvoorstellen een storm los van verontwaardiging. In het Ned. tijdschrift voor geneeskunde o. a. door Dr. P. MUNTENDAM en Dr. PINKHOF ¹⁾ Dr. CATHARINA VAN TUSSENBROEK ²⁾. Het hoofdbestuur der Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst richtte aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal een adres d.d. 8 Nov. 1904 ³⁾. Mr. THIJSEN haalt in zijn praeadvies uit de „Nieuwe Courant” een hoofdartikel aan van 4 Nov. 1904, en ingezonden stukken van Mr. J. VAN SCHEVICHAVEN op 7 Nov. en H. C. HOFMAN van 8 Nov.; en hij spreekt dan den wensch uit ⁴⁾, dat de voorgedragen wetswijzigingen nimmer hun weg naar het Staatsblad zullen vinden, „niet, omdat ze den geneesheer, die zijn ambtsplicht goed begrijpt, verhinderen zijn plicht te doen, maar omdat ze aanleiding kunnen geven, dat wankelmoedigen zich tot eene revelatie laten leiden, die met hun ambt als zoodanig in strijd is te achten.”

¹⁾ Ned. Tijdschr. v. geneesk. 1904 II n°. 5, blz. 261 en 302.

²⁾ Ibidem 1904 II n°. 8, pag. 458.

³⁾ Ibidem 1904 II n°. 20, pag. 1245.

⁴⁾ L. c. pag. 65.

Mr. TAK ¹⁾ vindt de eedsfictie, „een bedenkelijke enormiteit” en hem lijkt een vermoeden van eedsaflegging aan te nemen in flagranten strijd èn met het karakter èn met de heiligheid van den eed. Hij zegt, dat de Memorie van Toelichting schraal is en minder brengt dan had verwacht mogen worden.

Deze wetsontwerpen ²⁾ zijn nooit wet geworden, maar ingetrokken bij brief van den minister van Binnenlandsche Zaken op 20 September 1905. Maar na dien is deze kwestie in de Ned. Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst wederom behandeld moeten worden.

Naar aanleiding van een voorstel van de afdeeling Tilburg werd door de algemeene vergadering van 1907 te Utrecht een commissie in 't leven geroepen, welke zou hebben te onderzoeken alles, wat betrekking heeft op de verhouding tusschen geneesheeren en levensverzekering-maatschappijen. Zij was samengesteld uit 6 leden, van wie 4 leden van de Maatschappij van Geneeskunde waren en daarbij Dr. W. A. POORT wiskundig adviseur der algemeene Friesche levensverzekering-maatschappij te Leeuwarden en Mr. J. VAN SCHEVICHAVEN Jr. directeur der algemeene maatschappij van levensverzekering en lijfrente te Amsterdam.

Te Leeuwarden brachten zij op de algemeene vergadering in 1909 een rapport uit, dat druk besproken werd; ook in de volgende algemeene vergadering te Tilburg 1910, werd veel tijd aan de besprekingen over deze

¹⁾ L. c. pag. 48.

²⁾ Zie over deze wetsontwerpen en het adres der maatschappijen nog de volgende literatuur:

Medisch Weekblad 1904. blz. 261, Dr. G. W. BRUINSMA.

Ned. Tijdschrift v. geneesk. 1904 II n°s. 15, 16, 17, 18, 20. Drs. S. J. HALBERSMA, G. W. BRUINSMA, C. L. VAN DER BURG.

Sociaal Weekblad 18 Juli 1903, en 15 Oct. 1904. Dr. G. W. BRUINSMA. 27 Aug. 1904. Hoofdartikel. (Redacteurs Mrs. J. VAN DROOGE en J. LIMBURG). 12 Nov. 1904. Dr. VAN WELY, adviseur van de onderlinge levensverzekering van „Eigen Hulp”.

verhouding besteed en Dr. POORT en Mr. VAN SCHEVICHAVEN namen beide keeren aan de debatten deel.

De vergadering van Leeuwarden nam met algemeene stemmen de conclusies aan, waartoe de commissie was gekomen o. a.: „De commissie is, inzake de vraag of huisarts-attesten behooren te worden afgegeven, eenstemmig van oordeel, dat deze kunnen worden gemist en niet behooren te worden afgegeven.” Wat doodsoorzaak-verklaringen betreft, werden te Tilburg de conclusies van de commissie ook aangenomen, o. a.: „De levensverzekering-maatschappijen laten vervallen uit de polis den *eisch*, dat een geneeskundige verklaring met opgave van doodsoorzaak wordt overgelegd”. Dit zou de grootste stap tot den vrede zijn.

Ook nam de vergadering de conclusie aan: „De Nederlandsche maatschappij tot bevordering der geneeskunst drukke als haar meening uit, dat het gewenscht is, dat een verklaring als bovenbedoeld, na de uitkeering, in geen geval geweigerd worde aan den geneeskundigen adviseur, mits deze zich verbindt, met inachtneming van het medisch ambtsgeheim, deze verklaring uitsluitend te doen dienen ten behoeve van de statistiek.” Hier dus een concessie van de geneesheeren aan de maatschappijen; nu kunnen de geneeskundige adviseurs der maatschappijen, die de doodsoorzaken vragen alleen voor de wetenschappelijke statistiek, de gegevens rangschikken.

Al deze en nog meerdere conclusies werden tegelijkertijd met eenige model-formulieren door de Nederl. Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst rondgestuurd aan alle directies van in Nederland werkende levensverzekering-maatschappijen, en zij hoopte terecht, dat nu de oude strijd zou zijn bijgelegd. Doch slechts enkele maatschappijen veranderden haar polisvoorwaarden en handelden naar de hierboven genoemde conclusies. Bijna alle bleven bij de oude voorwaarden, tot groot nadeel en ongerief van haar cliënten; en zij bewezen daarmede, dat zij de verklaring

van de doodsoorzaak niet voor de statistiek noodig hadden, — zooals zij steeds beweerden — maar tot contrôle van den cliënt en van den dokter, die keurde; hieruit volgt dus ook, wat wij reeds op andere plaatsen van dit hoofdstuk zagen, dat de dokter deze verklaringen niet moet invullen. Nog altijd worden bij overlijden van den patient attesten van den dokter gevraagd, die in flagranten strijd zijn met het beroepsgeheim; ik zal als bijlage eenige formulieren geven, die mij in eenige jaren ziekenhuispraktijk gestuurd werden ter invulling en onderteekening.

Een oudere, schrandere collega zeide mij, dat hij nooit begon met een doodsoorzaak-attest te weigeren, doch aan den bringer van het briefje mededeelde, dat hij dit zóó niet kon invullen; dat de maatschappij-directie — geen inspecteur, maar de directie — hem dat zelf rechtstreeks moest vragen. Daarna komt er een brief, van de directie, waarin zij de doodsoorzaak van den patient vraagt. De dokter antwoordt haar, dat hij bij het maken van het contract niet gehoord is, hoewel er over hem beschikt werd, en dat hij daarom alsnog een voorwaarde stelt: hij zal de gevraagde inlichting aan den geneeskundigen adviseur geven, nadat hij van hem een schriftelijke belofte heeft gekregen, dat hij, met inachtneming van het beroepsgeheim, de verklaring slechts voor de statistiek alleen zal gebruiken. — Deze handelwijze lijkt mij omslachtig, maar goed.

GEHEIMHOUDING TEGENOVER ANDERE VERZEKERING- MAATSCHAPPIJEN.

Er zijn ook maatschappijen, die verzekeren tegen de gevolgen van ziekte, ongelukken, invaliditeit, doch zeer terecht werd bij referendum in 1902, door de Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst besloten, dat een behandelend dokter van zijn patienten slechts mag afgeven de volgende verklaringen — die gehonoreerd dienen te worden! —

„De ondergeteekende verklaart, dat patient.
den onder zijn behandeling is gekomen.”

„De ondergeteekende verklaart, dat patient.
den uit zijne behandeling is ontslagen.”

Bij ongevallen echter werd een algemeene aanwijzing geoorloofd geacht, zooals: beenbreuk, hoofdwond, schouderontwrichting, want daar is practisch het beroepsgeheim toch niet in betrokken.

Willen deze maatschappijen omtrent haar cliëntèle meer bijzonderheden weten, dan moeten zij een harer eigen medici sturen, om den patient te controleeren. Onnoodig te zeggen, dat ook hier geen geneesheeren hun eigen patienten moeten controleeren.

GEHEIMHOUDING VAN SPOORWEG-ARTSEN.

ALETRINO behandelt het geval van den machinist op een locomotief, bij wien de dokter epilepsie constateert. Hij veronderstelt, dat de dokter weet, met een machinist te doen te hebben en zegt, dat er dan twee wegen open staan, òfwel de spoorwegmaatschappij melden, welk gevaarlijk individu zij op een vertrouwden post heeft, òfwel het geheim bewaren, „den patient een recept schrijven, en overgaan tot een volgenden patient” ¹⁾. Hij komt dan tot de conclusie: „De medicus, die zich in het geval van den epileptischen machinist, de vele gevallen, waarin de patient gevaarlijk is voor zijn omgeving, gevallen niet door de wet voorzien, gevallen waarin de publieke opinie zwijgt en de medische weifelt, de medicus, die zich in al zulke gevallen aan zijn eed houdt en zwijgt, doet verkeerd” ²⁾.

Naar aanleiding van het invullen van ziektebriefjes voor de verschillende spoorweg-directies, besprak in 1903 de algemeene vergadering van spoorweg-artsen het beroepsgeheim der spoorweg-artsen, en na het rapport van de commissie

¹⁾ L. c. pag. 33.

²⁾ L. c. pag. 35.

ad hoc (TH. MOINAT, C. E. VAN DER HORST en G. WALLER) ontspon zich een levendige pennestrijd over dit en hiermede samenhangende onderwerpen. Men wilde het Hoofdbestuur van de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst verzoeken, om bij de Regeering aan te dringen op eene wettelijke regeling, waardoor — evenals bij besmettelijke ziekten — de geneesheeren verplicht zouden worden aangifte te doen, indien de toestand van hun patient, die in dienstbetrekking is bij een openbaar middel van vervoer, van dien aard is, dat hij gevaar oplevert voor de veiligheid van het publiek.

Gelukkig kwam hiervan niets, want ware deze verplichting ingesteld voor spoorwegen, stoom- en electrische trams, stoombooten en dergelijke, dan zouden andere categorieën deze zelfde bepalingen op zich toegepast willen zien: stalhouders voor hun koetsiers en chauffeurs bijvoorbeeld en honderd andere werkgevers meer. Elke dokter zou het houden van zijn beroepsgeheim afhankelijk stellen van zijn eigen inzicht over de veiligheid van het publiek; en de patienten, die zien, dat volgens zulk een individueelen maatstaf met den ernst van het geheim wordt rondgesprongen, kunnen niet meer met vertrouwen tot hun dokter gaan.

Trouwens, bleek een inperking van het beroepsgeheim van Staatswege, om uiterst gewichtige redenen noodzakelijk, dan was het niet aan de geneeskundigen om hiertoe het initiatief te nemen.

Om nu terug te komen op het voorbeeld van ALETRINO: hij geeft twee wegen om uit de moeilijkheid te geraken, de directie waarschuwen of alles blauw-blauw laten. Maar het meest rationeele is, om met den patient zelf er over te spreken; hem te wijzen op het gevaar voor zich en voor anderen, dat hij buiten zijn wil door zijn ziekte zal kunnen veroorzaken; hem aanraden, overplaatsing naar een andere dienstbetrekking te vragen. En wil hij iemand, dien hij ver-

trouwen kan, in zijn plaats met de directie over een verplaatsing laten spreken, dan zal de dokter zich daarvoor aanbieden; hij die het best den toestand kent, en op de meest onschuldige manier de zaak van zijn patient in het reine kan brengen. Is de patient onwillig, dan is het den geneesheer gemakkelijk hem naar een ziekenhuis te sturen en hem aldus uit den dienst te elimineeren. Maar gesteld, dat men te doen heeft met een gewetenlooze, die, na ernstig op 't gevaarlijke van zijn toestand gewezen te zijn, zich niet het minste laat gelegen liggen aan de veiligheid van het publiek en alleen bedacht is op zijn eigen ik; iemand op wien men niet den minsten vat kan krijgen, om hem op een of andere manier — bijv. naar een ziekenhuis — te evacueeren, dan zijn de ongelukken, die hij veroorzaakt, voor zijn rekening. Door de minitieuze wijze, waarop de directies der openbare middelen van vervoer haar personeel in dienst nemen, controleeren, keuren, kunnen zulke onwaardige individuen — al zouden ze ook al bij aanstelling en contrôle er tusschen door geglipt zijn — het onmogelijk brengen tot een eenigszins belangrijken post ¹⁾.

GEHEIMHOUDING TEGENOVER POLITIE EN JUSTITIE.

Dikwijls vragen officieren en onderofficieren der maréchaussée, commissarissen van politie, burgemeesters — fungeerend als hulpofficieren van justitie — aan den dokter inlichtingen over patienten; hoe staat hij met zijn beroepsgeheim tegenover hen? Op dorpen komt de maréchaussée nogal eens even vragen, of er ook een patient met dit of dat letsel is ver-

¹⁾ Zie over deze kwestie nog o. a.:

Mr. TAK praeadvies, blz. 45.

Mr. THIJSEN praeadvies blz. 57.

Dr. WIJNAENDTS FRANCKEN blz. 45.

Sociaal Weekblad 15 Oct. 1904, Dr. BRUINSMA.

Ned. Tijdschr. v. geneesk. 1904 II n°s. 14, 23, 24, 25; 1905 I n°. 22, 23, 24; 1906 I n°. 9; Drs KAPTEIJN, MOINAT, KOETSER, VAN MOLL, POSTHUMA, VAN GELDER, MUNTENDAM.

bonden geworden, en wie dit is geweest. De dokter houde hier zijn beroepsgeheim met hand en tand vast, en late zich niet door een officier der maréchaussée, een commissaris van politie, een burgemeester van zijn stuk brengen. Ook hier geldt weder, dat de dokter geheim moet houden, wat hij redelijkerwijs veronderstellen kan, dat de patient als geheim wil opgevat zien; en daar deze ondervragingen bijna altijd leiden moeten tot vervolging en straf van den patient, is het wel duidelijk, dat het antwoord op de gestelde vragen onder het geheim ressorteert, en men er over zwijgen *moet*, al kwam de procureur-generaal van het gerechtshof als fungeerend directeur van politie in eigen persoon om inlichtingen!

De Amsterdamsche commissaris van politie heeft in 1897 alle artsen van Amsterdam opgeroepen, om inlichtingen te geven, indien zij iemand met een bijzondere verwonding aan de hand, op een aangegeven dag hadden geholpen. De betrokken persoon had, niet vertrouwend op het beroepsgeheim van den dokter, uit angst op ontdekking geen medische hulp ingeroepen; de onbehandelde wond gaf aanleiding tot bloedvergiftiging, waarmede patient sub finem vitae in het Wilhelmina-Gasthuis werd opgenomen, en waaraan hij aldaar stierf! De doodstraf zonder vorm van proces zal hij voor zijn vergriep toch wel niet verdiend hebben!

D. S. schreef naar aanleiding van deze politie-circulaire in het „Paleis van Justitie” ¹⁾ over: „De geheimhoudingsplicht van den arts” een hoofdartikel²⁾, waarin: „Deze oproeping gaf aanleiding tot het stellen van de vraag — eene vraag, die de heer SCHMIDT en na hem de redactie van het Handelsblad ontkennend beantwoordden — of de geneeskundigen krachtens hun eed tot geheimhouding gerechtigd

¹⁾ P. v. J. n°. 43, van 28 Mei 1897.

²⁾ Als redacteuren staan vermeld: Mrs R. BEGUIN, C. T. J. DE JONGH, K. MEIJER WIERSMA, E. VAN LIER, D. SIMONS, J. OLRIE (Gent).

zouden zijn aan die oproeping gevolg te geven. Ik sluit mij bij dit in ontkennenden zin gegeven antwoord aan. De eed van den geneeskundige verbiedt hem te openbaren, wat hem in de uitoefening van zijn beroep als geheim is toevertrouwd of te zijner kennis is gekomen, tenzij zijne verklaring als getuige of deskundige in rechten gevorderd wordt of hij anderszins tot het geven van mededeeling door de wet verplicht wordt. Van eene verklaring als getuige is hier geen sprake, en eene wettelijke verplichting tot het doen der gevraagde mededeeling bestaat niet. Het openbaren van hetgeen den geneesheer in de uitoefening van zijn beroep als geheim is bekend geworden, stelt hem strafbaar volgens art. 272 S. W., en dit artikel is van toepassing, ook al geschiedt de openbaring van het geheim in het algemeen belang. De Fransche jurisprudentie, die voor art. 378 C.P. vordert l'intention de nuire, geldt voor art. 272 S. W. niet. Alleen wanneer de openbaring geschiedt ter uitvoering van een wettelijk voorschrift, heft art. 42 S.W.¹⁾ de strafbaarheid op. Zoo wanneer de geneeskundige een mededeeling doet als getuige of deskundige. De vraag kan verschillend beantwoord worden of ook een geneeskundige het recht heeft zich, omtrent hetgeen hem in zijn beroep bekend is geworden, van het afleggen van getuigenis te versootten; zeker is het dat, legt hij getuigenis af, art. 42 S.W. hem dekt (SMIDT II. blz. 403.) Maar daar geenerlei wettelijk voorschrift iemand verplicht, zich tot het geven van inlichtingen bij de politie aan te melden, zou in het bovengestelde geval de geneeskundige handelen en in strijd met zijn eed, en in strijd met het in art. 272 opgenomen beginsel." En over de vraag of op die wijze aan de justitie niet, ten onrechte, een krachtig middel wordt onthouden, om het plegen van een misdrijf

¹⁾ Art. 42 S. W.: Niet strafbaar is hij die een feit begaat ter uitvoering van een wettelijk voorschrift.

op het spoor te komen, zegt D. S. o. a.: „Ik zou meenen, dat men inderdaad aan deze Fransche auteurs (CHAUVEAU en HÉLIE) moet toegeven, dat het ambt van den geneesheer meebrengt, dat zij, die zich aan zijn zorg toevertrouwen, daardoor geen gevaar mogen loopen, tengevolge van zijne aanklacht bij de politie, aan hare vervolging te worden overgeleverd. Boven het algemeen belang primeert hier het bijzondere, dat echter ook al weer in het algemeene zijn grondslag heeft. Het komt mij dus ook niet wenschelijk voor, den geneesheer het recht te geven of liever den plicht op te leggen aan oproeping, als er nu eene van de Amsterdamsche politie is uitgegaan, gevolg te geven.”

Ook Mr. TAK spreekt zich in zijn meergemeld praedvies in dezen zelfden geest uit: „In het bizonder zouden wij de justitie niet de bevoegdheid willen verleenen eigenmachtig in te dringen [in het beroepsgeheim.] Zij blijve geduldig wachten, of haar wellicht, wanneer het algemeen belang dit noodzakelijk gebiedt, onthullingen worden gedaan, maar overigens vrage zij niets en rekene zij op den plicht en het geweten van den vertrouwenspersoon” ¹⁾. Toch moest nog kort geleden Dr. DIAMANT het volgende schrijven in de „Prov. N. Brab. en 's Bossche Crt.”: „Tot groote verwondering van zeer velen stond onder dagteekening van 28 Juli j. l. een oproep in uw courant van den brigadecommandant der koninklijke maréchaussée te 's-Hertogenbosch, waarin aan heeren medici verzocht werd, bijaldien zich een „gevaarlijk” individu met een schotwond aanmeldde, dezen te signaleeren. Ik moet er nu even op wijzen, dat geen enkel medicus zich geroepen zal gevoelen aan dat verzoek te voldoen, daar het ambt van medicus daar is om zieken of gewonden hulp te verleenen. En een gewonde, hij zij misdadiger of niet, moet weten, dat hij bij een medicus even vrij en zonder gevaar voor over-

¹⁾ L. c. pag. 68.

levering aan de justitie hulp kan inroepen, als bij een geestelijke.

„Terecht, heer brigade-commandant, heeft de wet ons medici het ambtsgeheim opgelegd en ik meen, dat geen enkel medicus zijn eed daartoe zal schenden om de politie te helpen en een gewonde te schaden.”

Men zou meenen, dat na een veroordeeling van het optreden van een commissaris van politie als in „Paleis van Justitie” uitgesproken werd, nooit meer getracht zou worden, een geneesheer ook maar eenigszins te dezen opzichte van zijn plicht te doen afwijken. Maar ondervraag eens de geneesheeren op de dorpen? En niet alleen in dorpen, maar ook in steden, vooral in ziekenhuizen. Professor TREUB zeide mij, dat tegenwoordig nog dikwijls aan de vrouwenkliniek vanwege de politie — weliswaar te vergeefs — geïnformeerd wordt naar opgenomen en behandelde patienten.

Ten opzichte van de politie, meenen velen, dat een assistent-geneesheer in een stedelijk ziekenhuis niet aan eenig beroepsgeheim gebonden is. Heeft dit zijn oorsprong in het zeer oude edict van December 1666, volgens hetwelk te Parijs alle chirurgen verplicht waren aan de politie kennis te geven van de door hen behandelde verwonden? CHAUVEAU et HÉLIE (*Théorie du Code Pénal* n°. 3137) ontzeggen dit edict algemeene rechtskracht en keuren het daarin opgenomen beginsel in deze woorden af: „il s'agirait de leur ravir l'indépendance de leur noble profession, d'effacer leur obligation la plus sacrée pour les transformer en dénonciateurs d'office des malades aux quels ils donnent leurs soins.” ¹⁾

Interessant zijn een paar artikelen uit het Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde ²⁾: „Dr. PARSONS, geneesheer-

¹⁾ Overgenomen uit het zoo juist aangehaalde artikel van D. S. in P. v. J.

²⁾ Ned. Tijdschr. van Geneeskunde. I. 1904 n°. 9 van 27 Febr.

directeur van het ziekenhuis te Fulham, werd door een inspecteur van politie aangezocht, zijn bevinden mede te deelen betreffende een patiente in het gasthuis, die verdacht werd de moeder te zijn van een dood gevonden pasgeborene. Hij weigerde, doch werd gedagvaard bij het onderzoek van den doodschouwer en moest toen volgens de wet getuigenis afleggen. De vrouw werd bij gebrek aan bewijs vrijgesproken, doch het Openbaar Ministerie keurde het af, dat „ambtenaren aan instellingen, die door de openbare kas worden ondersteund” de politie niet beter behulpzaam zijn. Ook de rechter was daarover verwonderd, doch meende, dat ook voor de tegenovergestelde meening iets te zeggen viel.”.

In het Ned. Tijdschr. v. geneeskunst 1905. I. n°. 1 lezen we, dat in België het vriendelijk gebruik bestaat, dat lijders aan venerische ziekten, die in een gasthuis worden verpleegd, de verpleegkosten zelf moeten betalen; of dat de kosten worden verhaald op de gemeente, waar de zieke thuis hoort; of (als zij prostituée is) waar zij haar beroep heeft uitgeoefend. Nu weigerde Dr. BAYET van het hôpital St. Pierre te Brussel zulk een verklaring omtrent een patiente af te geven. Naar aanleiding hiervan maakt de Belgische Minister van Justitie eerst de volgende schitterende diagnose:

„De staat zal de kosten niet betalen; deze komen ten laste van Brussel, daar de patiente zich daar overgaf aan clandestine prostitutie: er zijn voldoende vermoedens, dat zij aan syphilis heeft geleden”! En verder zegt hij: „Men mag niet dulden, dat de koppigheid van Dr. BAYET, de toepassing der wettelijke voorschriften blijft belemmeren. Deze medicus mag zich niet opwerpen als beslissend wetsverklaarder tegen den zin der administratie, waaraan hij ondergeschikt is. Vrij blijvende in zijn gedragslijn ten aanzien zijner privaat-praktijk, moet hij zich als arts van een tak van openbaren dienst, voegen naar de wet en de reglementen. Niets verplichtte hem, die betrekking aan te nemen,

noch om haar te behouden als hij meent, dat de plichten, welke zij hem oplegt, onvereenigbaar zijn met zijn beroepsplicht." La Belgique Médicale opent het vooruitzicht, dat dan alle gasthuis-geneeskundigen hun betrekkingen zullen neerleggen.

Ik meen, dat het niet moeilijk zou zijn ook uit verschillende andere landen voorbeelden te halen, waaruit de meening blijkt van den rechter, dat een geneesheer, assistent in een gemeente-ziekenhuis, tegenover hem zich niet op 't beroepsgeheim mag beroepen.

Hier te lande in Amsterdam hebben wij onlangs een dergelijk geval gehad.

J. V. staat terecht, beklaagd ter zake, dat hij op 24 Jan. 1913 een tweetal schoten heeft gelost op Cornelia ten Hag. Als de geneesheer-getuige de wonden en de levensgevaarlijkheid ervan besproken heeft, vraagt de verdediger aan den dokter, of deze bij het slachtoffer ook teekenen heeft waargenomen van lues. En als getuige bezwaar maakt, op deze vraag te antwoorden, op grond van zijn ambtsgeheim, zegt de president Mr. H. MEINESZ: „Ik geloof niet, dat het noodig is, u achter uw ambtsgeheim te verschuilen. U is assistent in een gasthuis en als zoodanig een orgaan van de politie. Als het slachtoffer bij u als particulier dokter was gekomen, dan zou het wat anders geweest zijn. Maar als gasthuisdokter is u werkzaam in het belang van de menschheid en de justitie.” ¹⁾ Het is voldoende te signaleeren, dat deze zeer slechte opvatting over het geneeskundig beroepsgeheim heden ten dage nog aanhangers vindt onder autoriteiten, die den presidentsstoel innemen bij de rechtbank. Laten de geneesheeren zich er toch wel van doordringen, dat het geheim hunner patienten bij hen evengoed moet bewaard blijven, of zij gasthuisdokter zijn of praktizeeren bij den president van de rechtbank aan huis;

¹⁾ Overgenomen uit „De Telegraaf”, 29 April 1913 Avondblad.

deze laatste neemt een dokter, dien hij vertrouwt, gasthuis-patienten zijn op een bepaalden geneesheer aangewezen. Het verhaaltje, dat een gasthuisdokter werkzaam is in het belang van de justitie, moet maar uit zijn, en het eerste gasthuis, waar zulk een clause in de instructie voor geneesheer wordt opgenomen, blijve zonder assistent.

Elke patient, hoe misdadig ook, heeft recht om met vertrouwen naar den dokter te kunnen gaan.

En evenals de verdediger, speciaal werkzaam in 't belang der justitie, alleen zijn misdadigen cliënt in de cel bezoekt, en zich gebonden acht door zijn beroepsgeheim, voor wat hem daar in vertrouwen is medegedeeld, zoo is zeer zeker ook de dokter, niet speciaal werkzaam in 't belang der justitie, zonder aanzien des persoons aan zijn geheim gebonden, of patient misdadig is of niet, of hij aan huis of in een ziekenhuis verpleegd wordt.

De rechter kan iemand straffen volgens wettelijk vastgestelde bepalingen, maar er is er geen, waarin staat, dat hij gerechtigd is, om iemand het vertrouwen in zijn dokter te ontnemen.

Als een dokter in zijn beroep ervaart, dat zijn patient een misdrijf heeft gepleegd, dan mag hij dat niet gaan aangeven, maar hij zal natuurlijk wel zijn patient tot betere gedachten trachten te brengen en hem overhalen zooveel mogelijk goed te maken, wat misdreven is.

Nu moet de vraag nog beantwoord worden in hoeverre de patient zijn dokter van 't geheim te zijnen opzichte kan ontslaan.

Mr. C. B. DE LA FAILLE¹⁾ meent: „door den persoon toch, die het geheim heeft toevertrouwd, kan op geene wijze dispensatie geschonken worden van eene wetsbepaling, die aan zekere beroepen geheimhouding oplegt.”

¹⁾ L. c. pag. 28.

Mr. TH. HILTERMANN¹⁾ is van tegenovergestelde meening en haalt met instemming het 8ste vraagpunt aan uit de vergadering der Nederlandsche Juristenvereeniging 1905, luidende: „Houdt de verplichting tot bewaring van het beroepsgeheim op, zoodra hij, dien het betreft, van die verplichting ontheffing verleent?“, welke vraag met 58 tegen 6 stemmen bevestigend werd beantwoord.

In Nederland stellen medici patienten voor op hunne vergaderingen, en soms is er het beroepsgeheim bij betrokken. De patient moet hierin toestemmen en dit is dan gedeeltelijk een opheffing van het geheim door toestemming van den patient; eene toestemming trouwens, die hij gemakkelijk zal geven, omdat het geheim slechts medegedeeld wordt aan andere geneesheeren, die ieder voor zich het feit weer onder hun beroepsgeheim zullen rangschikken.

DE LA FAILLE komt tot zijn stelling, omdat hij meent, dat het beroepsgeheim slechts op een wetsbepaling steunt; maar het geheim steunt op het vertrouwen, dat de patient heeft in den dokter: hij vertrouwt, dat al wat de dokter ook zal ervaren, zoo noodig geheim zal blijven. De patient zegt wat geheim moet blijven, en geeft zijn geheim, als zijn eigendom, aan den dokter dien hij verkiest, en die het als het eigendom van een ander eerbiedigt. De patient kan zijn geheim ook aan den dokter mededeelen buiten diens beroep om, de patient moet dus ook de macht hebben van de verplichting tot geheimhouding te ontslaan.

Men versta mij echter goed! Ontslaat de patient zijn dokter van 't geheim, dan is daardoor de dokter niet verplicht tot spreken, maar dan blijft de dokter toch volgens eigen inzicht vrij in zijn doen en laten. Ontslaat de patient van geheim, dan kan het feit toch nog uit anderen hoofde

¹⁾ L. c. pag. 22.

onder het beroepsgeheim van den dokter vallen — want deze heeft niet met één, maar met alle patienten te rekenen, wier geheimen hij gelijkelijk bewaren moet. Ontslaat de patient van geheim, dan kan de dokter uit taktische overwegingen gedwongen zijn er toch over te zwijgen; om het algemeen vertrouwen in den dokter niet te schokken, en om honderd andere redenen meer. Ontslaat de patient zijn dokter van 't geheim, dan zal deze zich meestal niet ontslagen *kunnen* achten, omdat het geheim, zooals patient het zich voorstelt en zooals de dokter het weet, niet identiek is; omdat patient niet weet, waarvan hij ontslaat, en de beteekenis niet begrijpt der symptomen. Doch is de patient arts, die zijn toestand geheel overziet én begrijpt zooals zijn dokter, dan kan hij hem van den plicht tot geheimhouding ontheffen — maar nog eens, in hoeverre de dokter van dit verlot gebruik maakt of kan maken, staat ter zijner beoordeeling.

De dood van den patient kan op zich zelf voor den dokter geen reden zijn, om zich van het geheim ontslagen te achten — juist dan is er niemand meer, die hem er van kan ontslaan.

Hierover vind ik in de „Vox Medicorum” een illustreerende tirade.

„De ongehuwde dochter van aanzienlijke ouders in kleine stad wordt zwanger, en de arts, die haar moet helpen, is hiermede bekend; hij bewaart het geheim; niemand in de stad weet er iets van, ook niet van den abortus, die er nu volgt, maar zij sterft. En nu zal de arts niet strafbaar zijn, wanneer hij bekend maakt iets, dat tot nog toe niemand wist? Het meisje heeft den arts haar geheim slechts voor geheel haar leven toevertrouwd? Na den dood zal hij het recht hebben, het aandenken aan haar, die een misstap heeft begaan, overigens smetteloos door het leven is gegaan, door het stof te laten halen door allen, die op anderen zoo graag met den vinger wijzen, wanneer zij een vlek meenen

ontdekt te hebben op de eer van die anderen? Zal de arts de herinnering aan die dochter bij den vader mogen bedroeven, bij hem, die niet vermoedde, dat de ziekte, waaraan zijn dochter lijdende was, haar eigen schuld was?"

Slechts de patient-zelf kan ontheffing geven.

VIJFDE HOOFDSTUK.

De geheimhouding in verband met wetsbepalingen.

AANGIFTE VAN BESMETTELIJKE ZIEKTEN.

Ontegenzeggelijk maakt zoo nu en dan de wetgever inbreuk op het beroepsgeheim van den geneesheer.

Wat besmettelijke ziekten betreft, zegt art. 6 van de wet van 1 Juni 1865 (Stbl. n°. 60) — de wet op de uitoefening der geneeskunst — : „Zij [d. z. geneeskundigen] geven aan den hoofdinspecteur van hun district en aan burgemeester en wethouders hunner gemeente onverwijld, en uiterlijk binnen drie dagen kennis, wanneer eene ziekte, waardoor de volksgezondheid bedreigd wordt, door hen is waargenomen.”

De wet van 4 Dec. 1872 (Stbl. n°. 134) — de wet op besmettelijke ziekten — is van toepassing volgens art. 1 op Aziatische cholera, typhus en febris typhoïdea, pokken (variolae en varioloïdes), roodvonk, diphtheritis, dysenterie, pest; terwijl een algemeene maatregel van inwendig bestuur voor een bepaalden tijd de wet ook op andere ziekten toepasselijk kan verklaren. Deze wet bepaalt in art. 16: „Onverminderd de kennisgeving aan den hoofdinspecteur in art. 6 der wet van 1 Juni 1865 (Staatsblad n°. 60) voorgeschreven, geeft de geneeskundige, die een lijder aan Aziatische cholera, pokken of pest waarneemt, daarvan

binnen 24 uren kennis aan den burgemeester van de gemeente, waarin de ziekte is aangetroffen. De burgemeester zendt van die kennisgeving onverwijld een afschrift aan den inspecteur."

Oppervlakkig beschouwd ligt er in deze artikelen niet de minste schending van geheim; voorgeschreven is slechts, dat de geneesheer kennis geeft, dat hij eene bepaalde ziekte heeft „waargenomen". Doch zonder nadere aanwijzing wil deze opgave niets zeggen. Ik lees dan ook in *Vox Medicorum*¹⁾: „Althans de rechtbank te Breda veroordeelde in 1876 een med. doctor, die na kennisgeving van het „waarnemen" eener ziekte, waardoor de volksgezondheid wordt bedreigd, weigerde een naderè aanwijzing te geven van de straat of gracht, wijk en huisnummer, waar de ziekte voorkwam, tot zeven geldboeten elk van f 10 of subsidiaire gevangenisstraf van 21 dagen." De rechtbank overwoog o.a. „dat in de meest beknopte kennisgeving van een dergelijke waarneming, eenige aanwijzing omtrent den persoon, bij wien en de plaats, waar de ziekte is waargenomen, niet mag ontbreken; voor den inspecteur toch, die na bekomen kennisgeving zich met den aard der ziekte persoonlijk moet bekend maken, en met de bevoegde autoriteiten de noodige maatregelen moet beramen, om te zorgen, dat het voor de volksgezondheid dreigende gevaar zooveel mogelijk worde afgewend, is dit niet doenlijk, zonder eene kennisgeving, waar zich de ziekte bevindt."

Ook is er een arrest van den Hoogen Raad van 21 Februari 1876 in dezen zelfden zin. (W. v. R. n°. 3967.) Hij strafte met de kosten en f 10, subsidiair 1 dag gevangenisstraf, den geneesheer, die niet meer wilde verklaren dan in het volgend briefje vermeld staat: „Maastricht 21 October 1875. In aanleiding van art. 6 der wet van 1 Junij 1865 (Stbl. n°. 60) geeft de ondergeteekende kennis, dat hij in de gemeente

¹⁾ Beteekenis der Nederlandsche Wetten, van belang voor practiseerende geneeskundigen, door Dr. G. W. BRUINSMA, *Vox Medicorum*, 15 Juni 1904.

Gronsveld febris typhoïdea heeft waargenomen. (get.) Dr. TH. DUMOULIN."

De gestelde vraag: „Is bij art. 6 der wet van 1 Junij 1865 (Stbl. n°. 60) niet bedoeld eene bloote kennisgeving, dat de geneesheer eene waarneming van eene ziekte, die de volksgezondheid bedreigt, heeft gedaan, maar de daarentrent door hem gedane waarneming, steeds met eenige aanwijzing omtrent den persoon bij wien en de plaats waar de ziekte is waargenomen, en is dus de geneesheer strafbaar, die deze meer preciese, hoewel steeds summiere kennisgeving, bij waarneming eener ziekte, waardoor de volksgezondheid wordt bedreigd, heeft nagelaten?" wordt door den H. R. met „Ja" beantwoord ¹⁾.

Dr. A. J. VAN DER WEIJDE heeft over deze kwestie het oordeel gevraagd van Prof. Mr. D. SIMONS, en sprekende over dit arrest van den Hoogen Raad, zegt deze hoogleeraar o. a : „Ik voor mij acht het arrest van den Hoogen Raad niet onjuist. Het is volkomen waar, de woorden van art. 6 der wet van 1865 en van art. 16 der wet van 1872 spreken alleen van een kennisgeving van de waargenomen ziekte, en indien men zich streng aan die woorden wil houden, zou men van dezen geneesheer niets meer kunnen vorderen, dan het bericht: ik heb die of die ziekte waargenomen. Intusschen met zoodanig bericht zou weinig of niets zijn aan te vangen en daarom moet wel worden aangenomen, dat de wetgever een kennisgeving bedoeld heeft, als de Hooge Raad vordert. In geen geval zou naar mijn meening kunnen worden volgehouden, dat de medicus, die zijn mededeeling inricht zooals de Hooge Raad haar noodig verklaarde, zich schuldig maakt aan overtreding van art. 272 Strafw." Tevens doet hij opmerken, dat dit arrest werd gewezen in afwijking van het gevoelen van den advocaat-generaal RÖMER ²⁾.

¹⁾ W. v. R. 3967.

²⁾ Ned. Tijdschr. v. Geneesk. II 1904 n°. 18 van 28 Oct.

Zoo heeft Mr. L. METMAN in vroeger tijd, vóór onze wet tot stand kwam, de geldigheid betoogd van eene gemeente-bepaling te Meppel, dat „ieder geneesheer, die eene ziekte te behandelen heeft, daarvan aangifte moet doen bij de plaatselijke commissie van geneeskundig toezicht”¹⁾.

Zoo sprak de Hooge Raad de geldigheid uit van de „keur tegen de verspreiding van besmettelijke ziekten, van den Raad der stad Assen dd. 16 Dec. 1843”, waarin bepaald was, dat bewoners van een huis, waarin een besmettelijke ziekte heerscht, niet ter kerke mochten gaan²⁾.

Als door deze wetsbepalingen bij besmettelijke ziekte de belangen van patient worden geschaad, en het beroepsgeheim in de knel zou komen — denk aan den winkelier, den hotelhouder, die een brief krijgt aangeplakt met Besmettelijke ziekte Roodvonk, of Aziatische Cholera! — wordt er door geneesheer en patient soms vreemd mee omgesprongen. De geneesheer laat zich door zijn gevoel leiden, stelt zich boven de wet en geeft het geval niet aan „omdat hij de diagnose niet kan stellen”; hij, die den dokter gaat halen, herinnert hem van te voren aan zijn plicht tot geheimhouding, en tracht hem te overreden, de ziekte niet aan te geven, opdat het gevreesde briefje niet aan zijn huis worde aangeplakt.

Men denkt er gewoonlijk dan niet aan, dat de Staat het recht heeft te algemeenen nutte het geheim als het ware te onteigenen, evenals hij doet met gebouwen en gronden, die eigendommen zijn van zijn burgers. De Staat waarborgt en sanctioneert het beroepsgeheim, omdat hij wel inziet, dat daarmede een groot algemeen belang is gemoeid; hij moet, als hij het gedeeltelijk opheft, wel minitieuus in alle richtingen onderzoeken of het belang, dat daar tegenover staat, in-het-oog-loopend grooter is, en of daarvoor „onteigening” van het geheim, of een gedeelte er van, wel noodzakelijk is.

¹⁾ W. v. R. n°. 1477 van 13 October 1853.

²⁾ Arrest H. R. 5 Nov. 1844; W. v. R. n°. 551.

In dit geval staan tegenover elkaar : het gevaar, dat een geheele stad roodvonk, cholera, pest of andere besmettelijke ziekte krijgt; en van den anderen kant vermindering van vertrouwen in den dokter. Doch deze vermindering zal slechts theoretisch bestaan, daar het zeer groote nut en belang van dezen maatregel door ieder wordt ingezien, en men van te voren weet, dat deze ziekten moeten worden aangegeven. Voor patient is het zeer onaangenaam, dat hij zijn hotelgasten en klandizie, voor den dokter is het eveneens onaangenaam, dat hij zijn patienten verliest; dit alles kan niet in vergelijking komen met het nut, dat door den maatregel gesticht wordt.

't Blijft mogelijk, dat een patient om deze redenen geen dokter haalt, of te laat haalt — tegen een dergelijk geval zal weinig te doen zijn.

Voor den dokter is hier dus een wettelijke plicht van aangeven, en hij mag zich niet achter 't beroepsgeheim verschuilen, dat trouwens bij deze gevallen toch nog maar weinig in aanmerking zou kunnen komen.

Het is een algemeen belang, dat ieder zonder onderscheid, ook overtreders der wet, ook misdadigers, gerust geneeskundige hulp durven inroepen, zonder de vrees, dat daardoor hun misdrijf geopenbaard zal worden aan den rechter. Het algemeen belang, dat de gerechtigheid zegeviere, lijdt geen noemenswaardige schade, als haar een enkele maal een schuldige, door het zwijgen van den geneesheer, ontsnapt.

De verplichting om aan de Overheid kennis te geven van besmettelijke ziekten, opdat zij zich niet uitbreiden zullen, is eveneens een algemeen belang; maar dit algemeen belang wordt wel geschaad door verzwijgen, ook slechts van een enkel geval, omdat daardoor de meest doeltreffende bestrijding wordt tegengehouden.

Dr. BRUINSMA geeft in het Medisch Weekblad ¹⁾ het ver-

¹⁾ Medisch Weekblad, 21 Dec. 1912.

haal van den vader, die voor zijn dochter den dokter komt halen en hem tevens nadrukkelijk op het beroepsgeheim wijst. In de meening, dat hier sprake zal zijn van een of andere venerische aandoening, van een ongeval door huiselijken twist, misschien van het bestaan van epilepsie of geestesstoornis, zal de geneesheer gewoonlijk op deze vraag grif ingaan; veronderstellen wij, dat hij het doet, en bovendien de verzekering geeft, het geheim streng te bewaren. Hij komt bij het ziekbed en constateert roodvonk; moet hij de ziekte aangeven, zijn stellige belofte, die hem toegang tot het ziekbed verschaftte, breken? — Ja. Hij schendt daarbij zijn beroepsgeheim niet — de Staat heeft het hem onteigend; en zijne belofte mag hij, moet hij als niet gegeven beschouwen. Aan den positieven plicht om aan te geven, kan hij zich niet onttrekken door eene belofte aan een derde; de belofte trouwens, om iets verkeerd te doen, is niet geldig, bindt niet, mag men zelfs niet nakomen. Daarbij komt nog, dat, als de vader het beroepsgeheim ter sprake brengt, dit een aanwijzing is, dat hij zelf vermoed of geweten heeft, dat er een besmettelijke ziekte in 't spel was, die aangegeven diende te worden, maar welke aangifte hij vreest.

Niet-aangeven zou hier worden een misbruiken van het beroepsgeheim. De vader in kwestie had den geneesheer gevraagd, aan niemand, ook niet aan hem, den vader zelf, de diagnose te openbaren en doelde daarmede op art. 19 van de wet van 1872, dat luidt: „Het hoofd van een gezin, de houder of houders van eene slaapstede of een logement, de schipper van een in eene gemeente vertoevend vaartuig, de bestuurders van gestichten van weldadigheid in artt. 1 en 2 der wet van 28 Juni 1854 (Staatsblad n°. 100) vermeld, van gevangenissen, van Rijksopvoedingsgestichten, van Rijkswerkinrigtingen, van bedelaars- en krankzinnigengestichten, geven, wanneer daarin een besmettelijke ziekte voorkomt, hiervan binnen 24 uren, nadat hun het feit ter

kennis is gekomen, mededeeling aan den burgemeester.

„Gelijk voorschrift geldt voor de kommandanten van legercorpsen of oorlogsschepen in havens, voor de onder hun toezigt staande kazernen, schepen of andere lokalen.”

De vader wist dus blijkbaar wel, dat er besmettelijke ziekte in zijn huis voorkwam, en had het dus zelf binnen 24 uren bij den burgemeester moeten aangeven.

ALETRINO ¹⁾, die hier het „secret absolu” wil doorvoeren, komt tot deze eigenaardige casus-positie: „De medicus in een huisgezin geroepen, vindt een besmettelijke ziekte. Behalve tegenover minderjarige kinderen, waarvoor de vader om zoo te zeggen in de plaats treedt, heeft de medicus geen recht van spreken maar moet zwijgen, zullende hij niet aan derden openbaren. Het hoofd des gezins en de andere personen, in art. 19 genoemd, moeten weten, dat er een besmettelijke zieke aan huis is, om te kunnen voldoen aan dat artikel. Vertelt de medicus, wat er gaande is, dan handelt hij tegen zijn eed. Hoe moeten de personen, in art. 19 genoemd, nu te weten komen of de zieke in huis besmettelijk is of niet?”

ALETRINO zou dus de geheele familie kans geven, zich met roodvonk, cholera, pest te besmetten, alleen om zijn theoretisch principe van het „secret absolu” vast te houden; de meening, dat de Staat het geheim als-het-ware onteigenen kan, komt niet bij hem op. Hij neemt het juristen terecht kwalijk, wanneer zij het medisch beroepsgeheim willen geschonden zien ten bate van het „fiat justitia”; want de plicht tot geheim dient hoogere belangen; het absurde van bovengenoemd voorbeeld had hem moeten doen inzien, dat hij op een verkeerd pad was.

AANGIFTE VAN GEBOORTE.

Art. 29 B. W. bepaalt, dat binnen drie dagen na de

¹⁾ L. c. pag. 61.

bevalling, aangifte van de geboorte moet worden gedaan aan den ambtenaar van den burgerlijken stand, die daarvan dadelijk eene akte moet opmaken.

Art. 30 luidt: „De aangifte der geboorte van een kind zal door den vader moeten worden gedaan, of, bij gebreke van dien, door de geneesheeren, heelmeeesters, vroedmeesters, vroedvrouwen of andere personen, welke bij de bevalling zijn tegenwoordig geweest; en wanneer enz.”

Art. 31 luidt: „De akte van geboorte zal vermelden: 3°. De voornamen, namen, beroep, en woonplaats der ouders enz.”

Art. 32 luidt: „Wanneer het kind buiten echt geboren is, mag de naam des vaders niet bij de akte worden vermeld, ten ware deze het kind . . . erkenne.”

Het zal dus kunnen vóórkomen, dat de dokter de geboorte van een kind zal moeten aangeven van eene ongehuwde moeder, bij welke bevalling hij alleen tegenwoordig was, en dat hij de voornamen, namen, beroep en woonplaats van haar zal moeten opgeven; zou dit niet tegen het beroepsgeheim kunnen strijden? Zeer zeker; maar ook hier heeft de wetgever het geheim onteigend voor een sterk overheerschend algemeen belang: het in orde houden van de staten van den burgerlijken stand. De geneesheer moet in het onderhavige geval de aangifte dus doen. De staat mag echter niet meer van het geheim nemen dan noodzakelijk is, en wanneer blijkt, dat deze aangifte aldus gewijzigd kan worden, dat het beroepsgeheim er buiten valt, zal dit uit billijkheid moeten geschieden.

In Frankrijk mag in zulk geval de geneesheer den naam van de moeder verzwijgen, maar moet hij opgeven dag en uur van geboorte, den voornaam van het kind en de gemeente of stad, waar het kind geboren is, en moet tevens het kind aan den ambtenaar van den burgerlijken stand vertoonen.

In hoeverre een soortgelijke regeling bij ons mogelijk zou zijn, is niet aan mij, om uit te maken.

AANGIFTE VAN DOODSOORZAKEN.

Art. 5 van de wet van 1 Juni 1865 (Stbl. n°. 60), — de wet op de uitoefening der geneeskunst — luidt :

„De geneeskundigen onderteekenen bij het overlijden van elk hunner lijdens ten behoeve van den ambtenaar van den burgerlijken stand eene verklaring van dit overlijden, en doen daarbij naar hunne overtuiging, doch met inachtneming van den door hen afgelegden eed of belofte van geheimhouding, zoo nauwkeurig mogelijk ¹⁾ opgave van de oorzaak van den dood.

Zij geven de in het vorige lid bedoelde verklaring niet af, dan na zich door persoonlijke schouwing overtuigd te hebben van het overlijden.”

Het is wel eigenaardig, de woorden van dit artikel „doch met inachtneming van den door hen afgelegden eed of belofte van geheimhouding” te vergelijken met de woorden van den eed of belofte: „Ik zweer (beloof) dat ik aan niemand zal openbaren. . . . tenzij mijne verklaring als getuige of deskundige in regten gevorderd of ik anderszinds tot het geven van mededeeling door de Wet verplicht worde.”

De begrippen beroepsgeheim (als plicht om geheim te houden), en eed zijn vroeger veelal door en voor elkaar gebruikt, terwijl de meening gangbaar was, dat het beroepsgeheim alleen steunen zou op den eed.

De wetgever echter, die ons bij de verplichting, om de doodsoorzaken in te vullen, speciaal herinnert aan den plicht van geheimhouding, zegt daarmede voor zijn gegevens,

¹⁾ W. v. R. n°. 8121. Arrond. Rechtbank te Assen, vonnis van 16 Dec. 1901 : „De geneeskundige, die van het overlijden van zijn patient, aan den ambtenaar van den burgerlijken stand als oorzaak van den dood opgeeft 7 K. L. 8. G. L., voldoet daarbij niet aan zijne verplichting, om zoo nauwkeurig mogelijk opgave te doen van de oorzaak van den dood.” Veel geneesheeren zullen er niet zijn, die aan den B. S. in code-schrift de doodsoorzaak hunner patienten melden, zonder den sleutel er bij te geven !

niet noodig te hebben, dat het beroepsgeheim verbroken wordt. Dit mogen de geneesheeren dus ook niet doen, en zij zullen aldus de verklaring invullen, dat zij het beroepsgeheim niet schenden,

De statistiek zal hieronder lijden; om deze zuiver te maken en het beroepsgeheim intact te laten, geeft Dr. BRUINSMA in „Vox Medicorum” van 16 Nov. 1904 ¹⁾ een model van een overlijdensformulier, zóó ingericht, dat de ambtenaar van den B. S. een verklaring van overlijden krijgt zonder doodsoorzaak, en een bureau van statistiek een doodsoorzaak zonder persoonsnaam.

Op de gewone formulieren staat veelal: „Bestaat vermoeden op gewelddadigen dood?” Dit is een vraag, die de Justitie moet beantwoorden, maar niet de dokter, die geen geheim politie-agent of stille diender is.

Er zijn in dit verband nog eenige wetsartikelen te bespreken.

Art. 12 Strv.: „Ieder, tegen wien een strafbaar feit is gepleegd of die daarvan kennis draagt, is bevoegd daarvan aangifte te doen bij een der ambtenaren, genoemd in art. 8, enz.”

Art. 41 Strv.: „In geval een strafbaar feit op heeterdaad wordt ontdekt, is elk dienaar van de openbare magt verplicht, en een iegelijk bevoegd, den verdachte aan te houden en voor den officier van justitie of een der hulp-officieren te brengen, enz.”

Beide artikelen geven aan den geneesheer, die in zijn beroep een strafbaar feit ontdekt, een bevoegdheid, doch geen plicht van aangeven. Zijn beroepsgeheim behoeft dus niet geschonden te worden.

Art. 11 Strv. zegt: „Een ieder, die getuige is geweest van eenen aanslag, het zij tegen de openbare rust of veilig-

¹⁾ Beteekenis der Nederlandsche wetten, van belang voor practiseerende geneeskundigen.

heid, het zij tegen iemands leven of eigendom, zal desge-
lijks gehouden zijn daarvan dadelijk bericht te geven aan
den ambtenaar van het openbaar ministerie bij de regt-
bank, . . . of aan een der hulp-officieren.

De vorenstaande bepaling is niet toepasselijk op de
personen bij het tweede en derde lid van art. 66 vermeld."

Art. 66 Strv. 3e al. : „Hetzelfde is toepasselijk op hen,
die, uithoofde van hunnen stand, beroep of wettige be-
trekking, tot geheimhouding verplicht zijn, doch alleen en
bij uitsluiting nopens hetgeen waarvan de wetenschap aan
hen, als zoodanig, is toevertrouwd."

Art. 11 geeft dus een plicht, maar zondert daarvan de
geneesheeren uit, wanneer zij uithoofde van hun beroep
tot geheimhouding verplicht zijn. De woorden : „doch alleen
en bij uitsluiting nopens hetgeen waarvan de wetenschap
aan hen, als zoodanig, is toevertrouwd" zijn door den
Hoogen Raad in zijn arrest van 21 April 1913 ¹⁾ aldus uit-
gelegd, dat, hetgeen de geneesheer bij de behandeling, door
mededeelingen van den zieke zelf of te zijnen behoefte ge-
daan, of door eigen onderzoek, omtrent zijn patient te weten
komt, moet geacht worden, den geneesheer als zoodanig te
zijn toevertrouwd.

Ook bij art. 11 Strv. dus behoeft de geneesheer niet in
botsing te komen met zijn beroepsgeheim.

Desalniettemin kan men zich gemakkelijk den genees-
heer denken, die zich bezwaard voelt bij het verzwijgen
van door hem ontdekte feiten. Het ontmaskeren bijvoor-
beeld van abortus-bedrijvers is een weldaad voor de maat-
schappij. Met eenig goed beleid zal men hiertoe kunnen
komen, zonder aan het beroepsgeheim te raken. Door
overreding en overtuiging kan men de patiënte er mis-
schien toe brengen, dat zij zelf aangifte doet, of dat zij
het den dokter laat doen. „Is zij onwillig en weigert zij

¹⁾ W. v. R. 9484.

hare toestemming, dan blijft er bij den stand onzer tegenwoordige wetgeving, tenzij men wellicht niet opziet tegen eene meer of minder gevoelige kennismaking met den strafrechter, niets anders over dan haren wil te eerbiedigen en de justitie onkundig te laten. Sommigen achten zich echter bevoegd, ook zelfs dan tot openbaring over te gaan, en zij trachten hunne meening goed te praten met een beroep op het algemeen belang, dat deze geheimschennis zou rechtvaardigen. Wij mogen hen hierin evenwel, voor zooveel onze vigeerende wetgeving betreft, niet volgen" ¹⁾).

De strafwet bedreigt hen met straf (artt. 135 en 136), die opzettelijk nalaten te bestemder plaatse aangifte te doen van bepaalde misdrijven, tot welker voornemen hij kennis draagt. Maar art. 134 bepaalt verder :

„De bepalingen van de artikelen 135 en 136 zijn niet van toepassing op hem, die door de kennisgeving gevaar voor eene strafvervolging zou doen ontstaan voor zich zelve, of voor een ander, bij wiens vervolging hij zich, uit hoofde van zijn ambt of beroep, van het afleggen van getuigenis zou kunnen verschoonen.” Ook hier is dus geen schending van beroepsgeheim van den geneesheer gewild, daar art. 163 Strv. (onder § 2. Van het onderzoek ter terechtzitting) zegt: „Van het geven van getuigenis, en zelfs van het afleggen van onbeëdigde verklaring, kunnen zich ook verschoonen zij, die uit hoofde van hunnen stand, hun beroep of hun ambt tot geheimhouding verplicht zijn, doch alleen omtrent hetgeen, waarvan de wetenschap aan hen als zoodanig is toevertrouwd.”

Is het tegengaan van verdere verbreiding der besmettelijke ziekten van zóó groot algemeen nut, dat de staat

¹⁾ Leerboek der gerechtelijke verloskunde door Dr. H. TREUB, Hoog-leeraar a/d Univers. te Amsterdam en Mr. A. TAK, Advocaat-Generaal bij het Gerechtshof te 's-Hertogenbosch, blz. 183.

daarvoor het geheim mag opeischen, hij mag om de belangen te behartigen van een kleine groep, dit middel niet gebruiken.

Zoo lees ik in art. 21 Arbeidswet 1911: „Ieder geneeskundige is verplicht aan onzen Minister, met de uitvoering van deze wet belast, of aan een door dien Minister aangewezen ambtenaar, schriftelijk aangifte te doen van de aan zijne behandeling onderworpen gevallen van bepaalde, bij algemeenen maatregel van bestuur aangewezen ziekten. De algemeene maatregel kan, ten aanzien van alle of sommige dier ziekten, de verplichting tot aangifte beperken tot die gevallen, waarin de patient in bepaalde, bij den algemeenen maatregel genoemde bedrijven werkzaam is of binnen zekeren termijn vóór den aanvang der geneeskundige behandeling werkzaam is geweest, enz.”. Het Koninklijk Besluit, dat op dit artikel betrekking heeft, bepaalt, dat van 15 opgenoemde ziekten steeds door den dokter aangifte moet worden gedaan, en dat 16 andere ziekten dan moeten aangegeven worden, als zij voorkomen in bepaalde (112 opgesomde) bedrijven.

Bij de wijziging der arbeidswet, waarbij art. 21 werd ingevoegd, is er in de Kamers geen woord over den geneeskundige en zijn beroepsgeheim gesproken. In de Memorie van Toelichting zegt de Minister over dit artikel, „dat het wenschelijk is met eenige juistheid te weten in welke gevallen en in welke mate zich ten onzent zoodanige ziekten voordoen.” En in zijn Memorie van Antwoord: „Van sommige ziekten staat het nog niet vast, of ze inderdaad als beroepsziekten zijn aan te merken. Het artikel zal moeten dienen om ook in deze meer licht te verspreiden.”

Als de minister aantoon, dat zijn maatregel tot algemeen nut — niet voor een grootere of kleinere groep personen — noodzakelijk is, om beroepsziekten te kennen en te bestrijden; als hij aantoon, dat op geen andere wijze deze

wetenschap te verkrijgen is, dan door het beroepsgeheim van den geneesheer — den vertrouwensman bij uitstek — te verbreken, dan pas heeft zulk een maatregel recht van bestaan. Maar hier mis ik het bewijs, dat het te verwachten nuttig effect grooter is, dan dat van het onaangetaste vertrouwen in den dokter; dat de geheele gemeenschap nut heeft van dezen maatregel; en dat op geen andere manier is te komen tot de wetenschap dier ziekten en de middelen ter bestrijding. Had de minister, die wil weten, welke de beroepsziekten zijn, bijv. geen geneeskundige ambtenaren kunnen aanstellen, speciaal belast met het onderzoek naar beroepsziekten; ambtenaren, die buiten het vertrouwen en het beroepsgeheim om, de bedrijven controleeren en de arbeiders onderzoeken?

Men heeft aan de ministeries nu eenmaal een vreemde, reeds dikwijls weerlegde opvatting van het beroepsgeheim, ten minste van dat van den geneesheer. In de juist aangehaalde Memorie van Toelichting lees ik o. a.: „Trouwens stuit elke poging om vrijwillige opgave van de zijde der medici te verkrijgen op het formulier van den artsen-eed, dat mededeelingen omtrent patienten in het algemeen verbiedt, tenzij bij wijze van getuigenis in rechten of wanneer eenige wet tot het doen van mededeeling verplicht. Het schijnt dus wenschelijk, inderdaad bij de wet zoodanige verplichting te vestigen.” De meening, dat het beroepsgeheim van den geneesheer op den eed alleen steunt, behoeft ik hier niet meer te weerleggen.

Interessant is ook wat in de Memorie volgt: „De vraag, zou alleen kunnen worden gesteld, of wel de Arbeidswet daarvoor ¹⁾ de geschikte plaats is. Zuiver formeel kan die vraag niet bevestigend worden beantwoord en waar ook niet een andere wet is aan te wijzen, in welker

¹⁾ Daarvoor, d. w. z. tot het opnemen van een artikel, waarin de geneesheer verplicht wordt, sommige ziekten bekend te maken.

kader een voorschrift als art. 15¹⁾ inhoudt, wel geheel zoude passen, is het den ondergeteekende wenschelijk voorgekomen, over het formeele bezwaar heen te stappen en de zich thans voordoende gelegenheid tot het opnemen van eene verplichting als boven omschreven, in onze wetgeving te benutten."

Er bestaat dus de mogelijkheid, dat bij allerhande wetten aanslagen kunnen gepleegd worden op onzen plicht tot zwijgen; maar laten wij ze afslaan!

Hier heeft de minister geen schijn van bewijs geleverd, dat een conscientieus geneesheer zulke aangiften met zijn eigen geweten zal kunnen overeenbrengen; laat de wetgever dan ook zoo spoedig mogelijk overgaan, om in deze materie geneeskundige ambtenaren aan te stellen.

Wat een eventueele ziekwet betreft, ook hier mag de wetgever den geneesheer niet dwingen, aangiften te doen van de ziekten van zijn patient. Voldoende reden, om hier het geheim te onteigenen, bestaat er niet; en trouwens kan ook hier weer de wetgever door het aanstellen van geneeskundige ambtenaren, buiten het beroepsgeheim om aan de gegevens komen, die noodzakelijk blijken voor den goeden gang van zaken.

¹⁾ Het nummer van dit artikel bij het ontwerp van wet was 15; definitief werd het 21.

ZESDE HOOFDSTUK.

De geheimhouding tegenover den rechter.

In November 1897 schreef Dr. CATHARINA VAN TUSSEN-BROEK een merkwaardig artikel in het „Tijdschrift voor Strafrecht” ¹⁾ onder den titel: „Kan de-arts tot het geven van getuigenis worden gedwongen, betreffende datgene, wat zijn beroepsgeheim raakt?”

Zij zegt daarin, dat zij tot dien tijd van meening was, dat al wat haar zoo nu en dan ter oore kwam over moeilijkheden, die uit den beroepseed der artsen ontstaan, meer van theoretisch dan van practisch belang was; een tienjarige uitoefening van de praktijk scheen die meening te rechtvaardigen en zij brak er zich het hoofd dus niet over. Doch een inspecteur van politie vervoecht zich bij haar, om inlichtingen over eene patiënte, welke zij echter op grond van haar beroepsgeheim weigerde te verstrekken. Na eenigen tijd krijgt zij een officieuse uitnoodiging, om op een aangewezen dag en uur te komen aan het parket van den officier van justitie. „Overtuigd dat het dezelfde zaak zou gelden, begaf ik mij derwaarts, met geen ander voornemen dan te doen, wat ik meende mijn plicht te zijn: antwoorden op wat mij zou worden gevraagd. Immers, de tweede helft van mijn beroepseed had ik aldus verstaan: de geheimen uwer patiënten zult gij niemand openbaren;

¹⁾ Dl. XI. 2.

tegenover de justitie echter zult gij, desgevraagd, spreken.”

Doch de officier ondervroeg haar op zulk een wijze, dat zij er aan begon te twijfelen, of ze wel *verplicht* was te spreken. Zij zegde hem dus, dat zij slechts wilde antwoorden op de vragen, waarop hij volgens de wet antwoord kon *eischen*. Hij wees haar echter op artt. 66 en 163 Wetboek van Strafvordering, en voegde erbij, dat volgens zijn overtuiging de medicus, die zich op deze artt. beroept, volkomen gerechtigd is zich te ontslaan van het geven van getuigenis in zaken, die zijn beroepsgeheim gelden; van dwang zijnerzijds zou dus geen sprake zijn. „Dankbaar voor de nieuwe wetenschap, en een weinig beschaamd over mijn onkunde, ging ik naar huis. Mijn beschaming verminderde, toen mij, bij navraag in verschillende richtingen, bleek, dat de meeste mijner collega's niet wijzer waren dan ik, en hun beroepseed evenals ik hadden verstaan.” Zij werd echter na verloop van tijd bij den rechter-commissaris gedagvaard, waar zij zich met een beroep op art. 66 strafvordering dacht te verschoonen van het geven van getuigenis over datgene, wat haar beroepsgeheim raakte; maar deze nam hiermede geen genoegen. Hij wees op den beroepseed, die den plicht inhoudt om te getuigen, en verwierp het beroep op art. 66, daar dit voor priesters en niet voor medici was geschreven. Tevens was haar opvatting in strijd met die van haar collega's, die de justitie met hun inlichtingen van dienst waren en hij dreigde de zaak voor de rechtbank te brengen, die bevoegd is een weigerachtigen getuige in gijzeling te stellen.

Zij bleef bij haar weigering en antwoordde de uitspraak der rechtbank te zullen afwachten; zij ontving echter geen dagvaarding meer, om voor de rechtbank te verschijnen.

Dit concrete geval brengt ons midden in de kwestie, die wij echter niet kunnen behandelen vóór dat de wets-artikelen aangehaald zijn, waarop zij steunt.

Onder den 3^{den} Titel „van bewijs door getuigen” zegt

art. 1946 Burgerlijk Wetboek: „Alle personen, bekwaam om getuigen te zijn, zijn verplicht getuigenis in regten af te leggen.

„Niettemin kunnen zich van het afleggen van getuigenis verschoonen: 1°. Die aan eene der partijen in de zijdlinie bestaan in den tweeden graad van bloedverwantschap of zwagerschap; 2°. Die den echtgenoot van eene der partijen bestaan in de regte linie onbeperkt, en in de zijdlinie in den tweeden graad; 3°. Alle degenen, die uit hoofde van hunnen stand, beroep of wettige betrekking, tot geheimhouding verplicht zijn, doch alleen en bij uitsluiting nopens hetgeen waarvan de wetenschap aan hen als zoodanig is toevertrouwd.”

In het Wetboek van Strafvordering staat onder den tweeden titel „van den regter-commissaris en van de voorloopige informatiën” art. 66, dat luidt: „Een ieder, die gedagvaard is om getuigenis der waarheid te geven, is gehouden voor den regter-commissaris te verschijnen, en getuigenis af te leggen.

„Des verdachten bloedverwanten en aangehuwden in de regte linie; deszelfs broeders, zusters en aangehuwden in gelijken graad; deszelfs ooms, moeijen en deszelfs broeders- en zusters-kinderen, mitsgaders de echtgenoot zelfs na echtscheiding, kunnen niet genoodzaakt worden getuigenis af te leggen.

„Hetzelfde is toepasselijk op hen, die, uithoofde van hunnen stand, beroep of wettige betrekking tot geheimhouding verplicht zijn, doch alleen en bij uitsluiting nopens hetgeen waarvan de wetenschap aan hen als zoodanig is toevertrouwd.”

Hetzelfde wetboek zegt onder den 4^{den} titel § 2 „van het onderzoek ter terechtzitting” in art. 163: „Van het geven van getuigenis, en zelfs van het afleggen van onbeëdigde verklaring, kunnen zich ook verschoonen zij, die uit hoofde van hunnen stand, hun beroep of hun ambt tot geheim-

houding verplicht zijn, doch alleen omtrent hetgeen, waarvan de wetenschap aan hen als zoodanig is toevertrouwd."

Het burgerlijk wetboek geeft dus aan eene bepaalde categorie van personen, die, „uit hoofde van hunnen stand, beroep of wettige betrekking, tot geheimhouding verplicht zijn" het recht, zich te verschoonen van het afleggen van getuigenis; terwijl het wetboek van strafvordering bepaalt, dat deze categorie bij de voorloopige informatiën niet genoodzaakt kan worden getuigenis af te leggen; en dat zij zich bij het onderzoek ter terechtzitting kan verschoonen van het geven van getuigenis; zelfs van het afleggen van onbeëdigde verklaring, doch alleen (en bij uitsluiting) nopens hetgeen, waarvan de wetenschap aan haar als zoodanig is toevertrouwd.

Deze artikelen spreken van „kunnen zich verschoonen", „kunnen niet genoodzaakt worden" en geven dus den vertrouwelingen het recht, maar leggen hun niet den plicht op, om te zwijgen; zij zullen dus kunnen spreken. Nu zegt art. 272 Strafwet: „Hij die opzettelijk eenig geheim hetwelk hij, uithoofde van zijn hetzij tegenwoordig hetzij vroeger ambt of beroep, verplicht is te bewaren, bekend maakt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste zes honderd gulden. Indien dit misdrijf tegen een bepaald persoon gepleegd is, wordt het slechts vervolgd op diens klachte."

In de Memorie van Toelichting is over dit artikel o. a. te vinden: „Waar in bijzondere gevallen deze plicht tot zwijgen plaats maakt voor een plicht tot spreken, is geene toepassing van art. 272 ¹⁾ te duchten, vermits dan de strafbaarheid is uitgesloten krachtens art. 42 ²⁾. Hij die ingevolge art. 163 Wetboek van Strafvordering zich mag

¹⁾ Tot beter overzicht heb ik in dit citaat de definitieve nummering der artt. gebruikt.

²⁾ Art. 42 Strafw.: „Niet strafbaar is hij die een feit begaat ter uitvoering van een wettelijk voorschrift."

verschoonen, maar van deze bevoegdheid geen gebruik maakt en getuigenis aflegt, heeft *recht* van spreken; indien hij getuigt, handelt ook hij „ter uitvoering van een wettelijk voorschrift” en is dus mede gedekt voor art. 42”¹⁾

Er zijn dus vertrouwenspersonen, die het recht hebben zich te verontschuldigen van het geven van getuigenis, wanneer hun plicht tot geheim daarmede gemoeid zou zijn; maar leggen zij getuigenis af, en maken zij zoodoende geheimen bekend, dan zullen zij deswege niet gestraft mogen worden.

Nu moeten wij nagaan, of artsen behooren tot deze categorie van vertrouwenspersonen: een vraag, die CATHARINA VAN TUSSENBROEK zich stelde, en waarover zij een rechter-commissaris en een officier van justitie in meening diametraal tegenover elkaar vond. Zelfs mannen als DE PINTO in zijn „Handleiding tot het Wetboek van Strafvordering” en de BOSCH KEMPER in zijn „Wetboek van Strafvordering” verkondigen hierover meeningen, die lijnrecht tegenover elkaar staan.

Als baken in zee was voor velen het formulier van den artsen-eed, die luidt: „Ik zweer (beloof) dat ik aan niemand zal openbaren, wat in die uitoefening als geheim mij is toevertrouwd of ter mijner kennis is gekomen, tenzij mijne verklaring als getuige of deskundige in regten gevorderd of ik anderszinds tot het geven van mededeeling door de Wet verplicht wordt.” De arrond. Rechtbank te 's-Hertogenbosch gaf dan ook op 15 Mei 1912 (raadkamer) een beschikking²⁾, waarin o. a. gezegd wordt, na het woordelijk aanhalen van het eedsformulier: „O. dat ten spijt van allerlei redeneeringen, waardoor men komt tot een andere explicatie, die eed in gezonden zin slechts

¹⁾ Mr. H. J. SMIDT, Geschiedenis v/h Wetboek van Strafrecht. 1891, II ad artt. 272 en 273.

²⁾ W. v. R. 9309.

kan beteekenen, dat de medicus, welke zijn bediening ¹⁾ aanvaardt en den eed aflegt, zich verbindt in 't algemeen tot geheimhouding, behalve daar, waar o. m. zijn verklaring als getuige of deskundige in rechten gevorderd wordt, zoodat, waar dit geschiedt, hij aan die vordering moet voldoen." En verder zegt dezelfde beschikking na de geschiedenis van het wetsartikel, waarin de eedsformule is vastgesteld, uitvoerig te hebben nagegaan: „O. dat art. 66 Strafv. — waarmede alleen in het onderhavige geval is rekening te houden — in al. 1, aan een ieder voor den Rechter-Commissaris gedagvaardten getuige de verplichting oplegt om getuigenis af te leggen, maar in al. 3 aan den medicus geeft een zoogenaamd recht van verschooning, doch „alleen en bij uitsluiting nopens hetgeen waarvan de wetenschap aan hen als zoodanig is toevertrouwd”;

„O. dat derhalve het recht van verschooning alleen geldt „wat in die uitoefening als geheim mij is toevertrouwd”

¹⁾ De woorden ambt, beroep, betrekking, worden veel door elkander gehaspeld, nu er het woord bediening bij komt, heb ik het „Woordenboek der Nederlandsche Taal” door M. DE VRIES en A. KLUIJVER er over opgeslagen.

Een *ambt* is de werkkring waartoe men *benoemd* is, hetzij door de overheid, hetzij door een bevoegd gezag.

Bediening stelt den persoon voor als dienst doende, als gehoorzamende aan de boven hem gestelde macht: het wordt inzonderheid gezegd van geestelijken, die, als *bedienaars* van het goddelijk woord, in *dienst* van Christus werkzaam zijn, en van *Staatsbeambten*, die eene betrekking in *dienst* van den Staat bekleeden.

In ruimeren zin wordt *betrekking* opgevat: het onderstelt echter altijd, dat men tot zijne werkkring is aangesteld of gekozen, hetzij door het openbaar gezag, hetzij door een bijzonder persoon of door erkende kiezers, of althans, dat men door wettige toelating de bevoegdheid daartoe heeft verkregen.

Ieder *ambt* is eene *betrekking*, maar dit laatste woord is meer alledaagsch en reikt verder.

Van al deze woorden onderscheidt zich *beroep* als de edelste uitdrukking, als de benaming van een maatschappelijken werkkring, waartoe men of door een behoorlijke aanstelling, of althans door verworven kundigheden als het ware *beroepen* is, d. i. de vereischte bevoegdheid heeft verkregen. De betrekking van arts, advocaat is een *beroep*.

niet, wat als zoodanig in die uitoefening „ter mijner kennis is gekomen”, in welke twee categoriën, de geldende eed het voorwerp van het beroepsgeheim splitst;

„O. dat dit recht van versoening omtrent het eene, de plicht om te getuigen omtrent het andere, volkomen overeenstemmen met de geschiedenis van meer bedoelden eed; O. enz.

„O. dat de woorden „hetgeen waarvan de wetenschap aan hen als zoodanig is toevertrouwd” in art. 66 Strafv. en de woorden „wat in die uitoefening als geheim mij is toevertrouwd” in art. 21 der meergenoemde wet van 1878 No. 222 blijkens het vooropgestelde, hetzelfde beteekenen en daaronder moet worden verstaan, wat de patient den behandelenden medicus heeft medegedeeld in bewoordingen of onder omstandigheden, waaruit ondubbelzinnig voortvloeit, dat de patient geheimhouding dienaangaande aan den medicus wil opleggen; enz.”

De rechtbank oordeelde dus eerstens, dat een beroep van den medicus op den beroeps*eed* op zich zelf geen reden kan zijn, om zich van het afleggen van getuigenis te verontschuldigen; iedereen zal dit moeten toegeven, de woorden van het eedsformulier zeggen het duidelijk.

Tevens oordeelde de rechtbank, dat den medicus het recht van versoening toekwam, maar beperkt dit recht naar aanleiding van de woorden van den eed tot datgene: „wat de patient den behandelenden medicus heeft medegedeeld in bewoordingen of onder omstandigheden, waaruit ondubbelzinnig voortvloeit, dat de patient geheimhouding dienaangaande aan den medicus wil opleggen.”

Deze meening wordt echter door den Hoogen Raad niet gedeeld, zooals we zien in het proces van Dr. DIEPEN.¹⁾

Dr. DIEPEN verklaart op 29 Maart 1912 voor den Rechter-Commissaris, belast met de instructie van straf-

¹⁾ Zie hiervoor W. v. R. 9309, 9333, 9431, 9427 en 9484.

zaken: „Ik heb in den afgeloopen zomer in het Gasthuis — of Liefdehuis — te Eindhoven een jong vrouwspersoon, die M. genaamd werd, in behandeling gekregen. Ik maak bezwaar om nadere verklaring af te leggen, omtrent wat deze patiente mankeerde en hoe ik haar behandeld heb. Ik beroep mij in deze op mijn ambtsgeheim.” Voor de Arrondissements-Rechtbank te 's-Hertogenbosch geroepen, verklaarde hij: „Ik blijf bij mijn verklaring van 29 Maart j.l. aan U afgelegd. Ik weiger dan ook getuigenis af te leggen en beroep mij op het verschooningsrecht van art. 66 Strafv.”

De rechtbank was echter van meening, dat het verschooningsrecht hier niet mocht worden ingeroepen, en wel op de gronden, die ik hierboven uit het weekblad van het Recht N°. 9309 aanhaalde en „O. dat de getuige Dr. D. geweigerd heeft, getuigenis voor den Rechter-Commissaris af te leggen, zich daarbij alleen beroepende in 't algemeen op zijn beroepsgeheim, maar niet op het feit, dat datgene, waaromtrent zijn verklaring werd gevorderd, aan hem als medicus als geheim is toevertrouwd;

„O. dat mitsdien art. 66 al. 3 Strafv. niet van toepassing is, en de regel van al. 1 van dat art. van kracht blijft;

„Recht doende:

„Beveelt dat de getuige Dr. H. A. D., arts, wonende te Eindhoven, zal worden in gijzeling gebracht en gehouden, totdat hij aan zijn verplichting om te getuigen zal hebben voldaan.”

Van deze beslissing ging de geneeskundige in hooger beroep. Inmiddels werd het bevel tot in-gijzeling-stelling door het O. M. niet ten uitvoer gelegd.

De zaak diende in hooger beroep voor het Gerechtshof te 's-Hertogenbosch, waar de procureur-generaal begint er in zijn vordering op te wijzen, dat de Arrondissements-Rechtbank de in-gijzeling-stelling had bevolen door een beschikking, in Raadkamer genomen, en dat dit volgens de wet in openbare zitting had moeten geschieden. Hij

adviseert dus primair „tot tenietdoening der aangevallen beschikking en terugwijzing der zaak naar den eersten rechter”. Maar ingeval aangenomen zou worden, dat hier zoowel de raadkamer als de rechter in openbare zitting competent zouden zijn, adviseert hij subsidiair: „tot tenietdoening der aangevallen beschikking en weigering der gevraagde in-gijzeling-stelling”, overwegende: „dat krachtens art. 66 al. 3 Strafv., de geheimhouding uitdrukkelijk geboden is aan hen, die uithoofde van hun beroep tot geheimhouding verplicht zijn, doch alleen en bij uitsluiting nopens hetgeen, waarvan de wetenschap aan hen als zoodanig is toevertrouwd;

„O. dat, wat er dus waar moge zijn van de redeneering der rechtbank omtrent de wording van den medischen beroepseed — een beroep op de historie mag alleen geschieden, indien de woorden der wet onduidelijk zijn, hetgeen de Rechtbank ontkent — krachtens art. 66 Strafv. op Dr. DIEPEN de plicht rustte zich te verschoonen van het afleggen van getuigenis, omtrent hetgeen zijn patiente M. scheelde en omtrent zijn wijze van behandeling, waar klaarblijkelijk die patiente zich, hare ziekte, de oorzaken en de gevolgen daarvan aan hem als zoodanig had toevertrouwd”;

Het Hof is hier echter van oordeel dat „beide wijzen van berechting, zoowel die in raadkamer, als die in openbare terechtzitting, bestaanbaar te achten zijn” en berecht zelf de zaak in openbare terechtzitting.

Het kan zich niet met de wets-interpretatie en de conclusie van de Rechtbank vereenigen, die beval, dat de getuige in gijzeling zou gebracht worden „op grond, dat deze geweigerd heeft getuigenis voor den Rechter-Commissaris af te leggen, zich daarbij alleen beroepende in 't algemeen op zijn beroepsgeheim, maar niet op het feit, dat datgene, waaromtrent zijne verklaring werd gevorderd, aan hem als medicus, als *geheim* is toevertrouwd.”

Het Hof toch overweegt o. a. „dat de beantwoording

van de voorliggende vraag moet gezocht worden niet in den beroepseed van den medicus, doch in art. 66 Strafv.;

„O. immers, dat laatstgemeld artikel, waarin niet naar eenigen eed verwezen wordt, geschreven is niet alleen voor den medicus, maar voor een ieder, die uit hoofde van zijn stand, beroep of wettige betrekking tot geheimhouding verplicht is, zooals bijvoorbeeld advocaten, geestelijken, enz., dewelke echter niet — gelijk de medicus — een eed van geheimhouding afleggen;

„O. dat derhalve — waar art. 66, voornoemd is algemeen en alzoo ten opzichte van alle daarin bedoelde personen dezelfde beteekenis moet hebben — het niet juist voorkomt om dat artikel, zoodra het geldt een geneeskundige, te toetsen aan den door dezen afgelegden beroepseed;

O. dat daarom het Hof de door de Rechtbank gehouden redeneering a contrario niet steekhoudend acht, terwijl verder het Hof van oordeel is, dat de Rechtbank omtrent de beteekenis van de hierboven uit art. 66 Strafv. geciteerde woorden — bepaaldelijk ook omtrent de beteekenis, te hechten aan het woord „toevertrouwd” — een te enge opvatting huldigt;

„O. toch, dat het Hof vooropstelt, dat in de 3de alinea van voorzeggd artikel aan de aldaar bedoelde personen, waaronder ook valt de geneeskundige, is gegeven een zoogenaamd verschooningsrecht, ten opzichte van de verplichting tot het afleggen van getuigenis, en dat naar 's Hofs oordeel, aan die aldaar uitdrukkelijk toegekende bevoegdheid, uit den aard der zaak, eene zoodanige beteekenis moet worden toegekend, dat ze — in stede van te worden eene holle phrase, eene doode letter — tot haar recht komt, althans kan komen; O. enz. . . .

„O. dat het Hof alzoo van oordeel is, dat de bij art. 66 Strafv. ook aan geneeskundigen gegeven bevoegdheid om zich van het afleggen van getuigenis te verschoonen „nopens hetgeen waarvan de wetenschap aan hen als zoodanig is

toevertrouwd" en waarbij geen onderscheid wordt gemaakt omtrent de wijze waarop is toevertrouwd, noch aan wien der tot geheimhouding verplichte personen zulks geschiedde, omvat niet alleen datgene, wat de patient den geneesheer met zoovele woorden heeft medegedeeld en toevertrouwd, al dan niet met uitdrukkelijk verzoek van geheimhouding, maar ook al datgene, wat de geneesheer bij het naar aanleiding daarvan ingesteld onderzoek en de toegepaste behandeling op of aan zijnen patient heeft bevonden ;

„O. dat mitsdien des geneesheers bevoegdheid tot zwijgen alleen dan ophoudt en plaats moet maken voor eenen plicht tot spreken, wanneer van hem in rechten eene verklaring wordt gevraagd nopens hetgeen, buiten eenig toevertrouwen, aan hem, als medicus, om, ter zijner kennis is gekomen ; enz.”

Van dit arrest teekende het Openbaar Ministerie cassatie aan ; maar de Hooge Raad besliste, dat de rechtbank in raadkamer moet beschikken over de in-gijzeling-stelling van een getuige (zooals dat dus in 1ste instantie was geschied) ; doch tevens, dat de behandeling van het hooger beroep eveneens in raadkamer moet geschieden (het Gerechtshof had niet in raadkamer, maar in openbare terechtzitting geoordeeld). Dus de Hooge Raad : „verwijst de zaak naar het Gerechtshof te 's-Hertogenbosch om op het bestaande hooger beroep, met inachtneming van 's-Hoogen Raads arrest, in raadkamer opnieuw te worden berecht en afgedaan.”

Het Gerechtshof in 's-Hertogenbosch vernietigde toen op 27 Januari 1913 in raadkamer de beschikking der Arrond.-Rechtbank van 15 Mei 1912, en „beveelt, dat appellant, mocht hij zich in gijzeling bevinden, daaruit onmiddellijk zal worden ontslagen.”

Het Hof onderzoekt daarbij „of het verschooningsrecht van art. 66, 3° Strafv. ook omvat datgene, wat de geneesheer uit eigen bevinding te weten komt” ; en het beantwoordt dat bevestigend.

Het Hof beredeneert, dat de zin der woorden „waarvan

de wetenschap aan hem als zoodanig is toevertrouwd" is „waarvan de wetenschap als zoodanig aan hem bekend is" en het overweegt: „dat deze laatste uitdrukking zelfs omvat, wat derden, onder andere ouders of kinderen, aan den geneesheer, als zoodanig, zeggen en zelfs al wat een geneesheer, als zoodanig, zelf bevindt, als hij bijvoorbeeld in tijd van nood zonder eenige opdracht van wien ook, een patient eenvoudig in behandeling neemt, — in welk geval er natuurlijk van „toevertrouwen" geen sprake kan zijn."

De procureur-generaal bij het Gerechtshof te 's-Hertogenbosch teekende cassatie aan tegen deze beschikking van het Hof, alleen opdat de Hooge Raad hierin uitspraak zoude doen.

De advokaat-generaal bij den Hoogen Raad had zich reeds bij de vorige behandeling der zaak in zijn conclusie geheel vereenigd met de opvatting van het gerechtshof, omtrent de beteekenis van art. 66 al. 3 Strafv., en hij meende, dat die opvatting recht doet wedervaren, zoowel aan de *woorden* van den eed en van art. 66, als aan de *beginselen*, welke aan beide voorschriften ten grondslag liggen: „Want in den *beroepseede* wordt wel voorgeschreven de plicht van den geneesheer *tot zwijgen* en wordt die verplichting *opgeheven* voor het geval eene verklaring o. a. als getuige in rechten gevorderd wordt, — maar van eene *verplichting* om in dat geval *te spreken*, hetzij dan over hetgeen als geheim is toevertrouwd, hetzij over hetgeen als geheim te zijner kennis is gekomen, wordt daarbij niet gesproken. En de bewoordingen, waarin art. 66 al. 3 Strafv. is gesteld, duiden een *toevertrouwd* zijn aan, in den meest ruimen zin.

„Maar ook het beginsel in ieder der bepalingen gehuldigd, dringt tot zoodanige verklaring der woorden.

„Immers, — wat betreft den *beroepseede* — waar de wetgever in eene wet, regelende de voorwaarden tot verkrijging van de bevoegdheid van geneeskundige, *als voorwaarde voor de toelating* stelt het afleggen van den bedoelden eed, daar

is het uitgangspunt van alles, de grondslag waarop die voorwaarde berust: het schenken aan den geneeskundige van de gelegenheid om het beroep *naar zijn werkelijk wezen* uit te oefenen. En nu aarzel ik niet mij te scharen onder hen, die meenen dat dit beroep alleen *naar zijn wezen* kan worden uitgeoefend, indien de opvatting van het Hof wordt aanvaard.

„En wat betreft het beginsel van art. 66 al. 3 Strafv., waarin gehandeld wordt over hen, die uit hoofde van hun stand, beroep of wettige betrekking tot geheimhouding verplicht zijn: er is daar sprake van door de wet als zoodanig erkende, d. i. in bijzondere gevallen *noodzakelijke vertrouwenspersonen*. En nu zoude de enge opvatting, waarop het middel berust en die door de Rechtbank is gehuldigd, wederom een miskennis zijn van den grondslag der bepaling. Want eenmaal aangenomen, dat de wet het in iemand *noodzakelijk* te stellen vertrouwen aanvaard heeft als grond van het besproken verschooningsrecht, was er geen plaats voor een voorbehoud, waardoor het beginsel zou worden te niet gedaan. Inderdaad is er dan ook alleen hier sprake van *één* in zijn wezen ondeelbaar *geheim*, waarvan de geneeskundige kennis krijgt uitsluitend *door* en *in* de uitoefening van zijn beroep.”

De Hooge Raad overweegt in zijn arrest van 21 April 1913: „dat het Hof terecht heeft geoordeeld, dat de omvang van het recht bij art. 66, 3° Strafv. toegekend, ook voor zoover het geneeskundigen betreft, moet worden vastgesteld aan de hand van dat artikel zelf, en niet op grond van overwegingen, ontleend aan den tekst en de wordingsgeschiedenis van den krachtens art. 21 der wet van 25 Dec. 1878 (Stbl. 222) door geneeskundigen af te leggen beroepseed;

„dat immers die beide bepalingen inhouden regelingen van geheel onderscheiden aard;

„dat eenerzijds de eed van art. 21 den geneeskundige de *verplichting* oplegt om — „aan niemand te openbaren wat in

de uitoefening der genees-, heel- en verloskunst als geheim hem is toevertrouwd of ter zijner kennis is gekomen”, — welke verplichting echter wordt opgeheven, als zijn verklaring als getuige of deskundige in rechte wordt gevorderd, en

„anderszijds art. 66 den geneeskundige de *bevoegdheid* verleent om, ook al is hij als getuige of deskundige voor den rechter geroepen om verklaring af te leggen en dus van den hem door zijn eed opgelegden plicht tot zwijgen ontslagen, desondanks getuigenis te weigeren, nopens hetgeen waarvan de wetenschap hem, geneeskundige, als zoodanig is toevertrouwd ;

„dat de vraag, hoever die laatste bevoegdheid reikt, ook daarom hare beantwoording niet kan vinden in den door den geneeskundige afgelegden eed, omdat, gelijk het Hof met juistheid opmerkt, art. 66 eene *algemeene* regeling bevat, krachtens welke het zoogenaamde verschooningsrecht toekomt aan onderscheidene categoriën van personen, waaronder er zijn, als bijv. de advocaten, die geen eed van geheimhouding hebben afgelegd ;

„dat, waar nu art. 66 geen onderscheid maakt, moet worden aangenomen, dat de verplichting tot geheimhouding, waarvan dat artikel spreekt, voor die onderscheiden categoriën berust op dezelfde gronden, zijnde voor elk harer de eigenaardige eischen van het uitgeoefend beroep ;

„dat die eischen ten aanzien van het geneeskundig beroep medebrengen, dat een ieder, die zich of een der zijnen onder behandeling stelt van een geneesheer, er op kan rekenen, dat hetgeen deze bij die behandeling door mededeelingen van den zieke zelf of te zijnen behoefte gedaan of door eigen onderzoek omtrent zijn patient te weten komt — al hetwelk geacht moet worden den geneesheer als zoodanig te zijn toevertrouwd — geheim blijve, vermits alleen bij voldoening aan dien eisch kan worden voorkomen, dat de zieken zelve, of zij, die geroepen zijn voor hen te zorgen,

uit vrees voor zijn openbaarheid zich laten weerhouden geneeskundige hulp in te roepen, en dus slechts dan het doel van het aan geneeskundigen toekomend verschooningsrecht kan worden bereikt;

„dat het Hof, hetwelk vaststelde, dat het getuigenis van den gerequireerde alleen zou hebben geloopt over hetgeen hij als geneesheer had vernomen van- of bevonden op zijne patiente, terecht heeft beslist, dat de gerequireerde in dit geval mocht weigeren te getuigen.”

Deze volledige en lange aanhalingen van de behandeling dezer zaak in alle instanties, waren hier noodig om het gevoelen van ons hoogste rechtscollege op juiste waarde te kunnen schatten. Duidelijk en onomwonden wordt verklaard, dat de meening van den rechter-commissaris in zake Dr. VAN TUSSENBROEK, de meening als zou art. 66 Strafv. alleen voor priesters en niet voor medici zijn geschreven, in geen deele door den Hoogen Raad wordt gedeeld; evenmin gaat de H. R. mede met de meening van de Arr.-Rechtbank te 's-Hertogenbosch, dat het verschooningsrecht door den geneesheer weliswaar met vrucht kan worden ingeroepen, alleen en uitsluitend nopens hetgeen, waarvan de wetenschap aan hem als zoodanig is toevertrouwd, maar niet nopens hetgeen in de uitoefening van zijn beroep te zijner kennis is gekomen. Neen, de Hooge Raad bepaalt, dat de geneesheer uit den aard van zijn beroep het recht heeft, zich van het geven van getuigenis te verschoonen over alle zaken, die onder zijn beroepsgeheim vallen; en dat hij daarbij geen rekening behoeft te houden met de wijze waarop hij aan de wetenschap der feiten of veronderstellingen gekomen is. Op den geneesheer zijn dus volgens onze hedendaagsche jurisprudentie van toepassing de artt. 66, 3° en 163 Strafv. en art. 1946, 3° B. W.

Terecht dan ook wordt te Amsterdam aan ieder, die tot arts bevorderd is, het volgende briefje uitgereikt: „Bij

arrest van den Hoogen Raad is beslist, dat de eischen van het geneeskundig beroep „medebrengeu, dat een ieder, die zich of een der zijnen onder behandeling stelt van een geneesheer, er op kan rekenen, dat hetgeen deze bij die behandeling, door mededeeling van den zieke zelf, of te zijnen behoefte gedaan, of door eigen onderzoek omtrent zijn patient te weten komt — al hetwelk geacht moet worden den geneesheer te zijn toevertrouwd — geheim blijve”. De laatste woorden van den zooeven door U afgelegden eed (belofte) beteekenen dus, dat de justitie of de wet U, in een gegeven geval, kan ontheffen van den *plicht tot zwijgen*. Uw geweten zal U hebben te zeggen of er voor U, in dergelijk geval, al dan niet *plicht tot spreken* bestaat.”

De dokter heeft dus het *recht* zich in rechtszaken te verschoonen van het geven van getuigenis; dat wil dus zeggen: op vragen van den rechter-commissaris, van den rechter, kan hij, mag hij, met een beroep op bovenvermelde artt. weigeren te antwoorden. Er staat: hij *kan*, hij *mag*, maar niet hij *moet* weigeren te antwoorden. Al heeft hij een recht van zwijgen, dan wordt hij nog niet gedwongen van dat recht gebruik te maken en *mag* hij ook spreken.

Zijn eigen geweten moet hem zeggen, wanneer hij zwijgen, wanneer hij spreken moet. Maar als hij voor den rechter lichtvaardig spreekt en zonder reden zaken bekend maakt, die geheim hadden behooren te blijven, handelt hij niet in eer en geweten. In hoeverre hij dan al of niet strafbaar zal zijn voor de wet, is niet aan mij om uit te maken.

De geneesheeren kennen veelal hun plicht in deze materie niet, en handelen verkeerdelijk naar de ingeving van het oogenblik; doch ook de justitie tracht nog steeds meer-malen hun onkunde te gebruiken, om dingen te weten te komen, die verborgen hadden moeten blijven; van de macht en de waardigheid van den rechter wordt gebruik gemaakt om hier geheimen te ontlokken, inplaats van op den plicht tot geheimhouding te wijzen. In dienst der

justitie, meent men, dat het opsporen van alle misdaden met alle middelen moet worden nagestreefd en men denkt niet aan wat DE PINTO reeds schreef in 1847 over het briefgeheim ¹⁾: „Indien het belang der maatschappij vordert, dat de misdaad vervolgd en gestraft wordt, datzelfde belang, en de openbare zedelijkheid gedoogen ook niet, dat de Staat zich, om welke reden ook, van zulke onzedelijke en gevaarlijke middelen bediene. ²⁾ De Staat is niet verloren, al moet nu en dan een misdaad ongestraft blijven; en er zijn nog wel grootere rampen en onheilen, dan de straffeloosheid, die in honderd andere gevallen, om honderd andere redenen, toch bestaan zal”.

Buiten talrijke niet gepubliceerde gevallen, buiten de terechtzitting van de Rechtbank te 's-Hertogenbosch, waar Dr. DIEPEN, volgens de citaten van voor eenige bladzijden terug, tot gijzeling werd veroordeeld, is er nog een voorbeeld van jongen datum aan te halen, waarbij een Amsterdamsch rechter ter terechtzitting den geneesheer zijn beroepsgeheim tracht te doen schenden. Het is weer de zaak, die ik reeds besprak bij het onderwerp „politie” en waarvan een relaas te vinden is in „De Telegraaf” van 29 April 1913, avondblad. Beklaagde zou op een vrouw geschoten hebben; de verwonde vrouw is onder dokters handen gekomen; nu vraagt ter openbare terechtzitting de verdediger van den beklaagden man aan den geneesheer, die de vrouw, het slachtoffer, heeft behandeld, en welke geneesheer deswege als getuige gehoord wordt: of hij bij die vrouw ook teekenen heeft gevonden van lues. — Deze vrouw was geen beklaagde, en zou later ook als getuige worden gehoord. — De dokter maakt, op grond van beroepsgeheim, bezwaar op deze vraag te antwoorden. De president laat deze vraag toe, en belet niet,

¹⁾ Themis 1847 Dl. 8. blz. 344.

²⁾ Hier wordt bedoeld, het wederrechtelijk openen van brieven ten postkantore.

dat een geneesheer, die als getuige wordt gehoord, aangespoord wordt zijn beroepsgeheim te schenden; zijn beroepsgeheim nog niet eens tegenover den beklaagde, maar tegenover een anderen getuige. Was nu nog deze geneesheer door de Rechtbank aangewezen geworden, om als deskundige die vrouw te onderzoeken, (of getuigen al dan niet gedwongen kunnen worden, zich te laten onderzoeken, maak ik niet uit) dan had deze vraag, door den president gedaan, misschien beantwoord kunnen worden; maar hier had de geneesheer wel degelijk den plicht het geheim streng te houden. Dat de geneesheer gasthuisdokter was, is geen reden, om de grenzen van het beroepsgeheim een duimbreed enger te trekken — wij zagen dit reeds. En de bewering van den beklaagde, dat deze getuige hem luetisch gemaakt heeft, is toch wel evenmin voldoende grond, om den plicht van den dokter tot geheimhouding maar aan kant te zetten.

Wij zien dus, dat, hoewel de Hooge Raad zijn belangrijk arrest gegeven heeft, men toch nog aanslagen pleegt op het beroepsgeheim van den geneesheer, en men daartoe gebruik maakt van diens onkunde met de wetten, en de ontvankelijkheid van zijn gemoed in een voor hem zoo vreemde omgeving als de rechtzaal.

Dr. H. VAN DER HOEVEN JR. ¹⁾ meent, dat het verschooningsrecht van den dokter lijnrecht in strijd is met deze woorden van den eed: „tenzij mijne verklaring als getuige of deskundige in regten gevorderd of ik anderzins tot het geven van mededeeling door de Wet verplicht worde.”

Dit is niet zoo. Met den eed bekrachtigt de geneesheer zijn plicht tot geheimhouding; behalve tegenover den rechter, ingeval hij vóór hem als getuige of deskundige staat; behalve wanneer de Wet hem verplicht mededeeling

¹⁾ De invloed der affectieve weerwaarde van voorstellingen in het woordreactie-experiment. Met een aanhangsel over de bruikbaarheid van het experiment in het strafproces. Dissertatie. Leiden 1908, blz. 122 enz.

te doen. Uitgezonderd deze twee gevallen, staat dus de dokter, wat zijn geheimhouding betreft, onder eede.

Men mag echter niet concludeeren, dat hij voor rechter en wet geen plicht tot geheimhouding heeft, omdat hij niet onder eed staat. Neen, de plicht tot geheimhouding is er hier wel degelijk; de Hooge Raad is blijkens het voorgaande, ook van deze meening.

Maar, hoor ik Dr. VAN DER HOEVEN zeggen, de werkzaamheid als deskundige wordt dan eenvoudig onmogelijk gemaakt.

Ook dit is niet juist.

Evenals bij de kwestie der levensverzekering-maatschappijen hebben wij ook hier een onderscheid door de functie van den geneesheer: of hij de deskundige is, aangesteld door de rechtbank om personen medisch te onderzoeken, dan wel de geneesheer, die als getuige wordt gehoord ¹⁾.

De deskundige staat evenals de keurende geneesheer van de levensverzekering-maatschappij, buiten het beroepsgeheim en dient niet den patient maar de gemeenschap, in den rechter belichaamd: haar belangen moet hij behartigen naar zijn beste weten en vermogen. Natuurlijk zorgt hij er voor, dat door zijn verklaringen het geheim

¹⁾ Omtrent getuige en deskundige het volgende ter oriëntering:

De getuige wordt gedagvaard om getuigenis af te leggen, en volgens DE PINTO [Handleiding tot het Wetboek van Strafvordering door Mr. A. A. DE PINTO I blz. 97; zie hierover ook Dl. II blz. 647] moet „elk getuigenis loopen over feiten, die de getuige zelf gehoord, gezien of gevonden heeft, met uitdrukkelijke opgave der reden van wetenschap; bijzondere meeningen of gissingen, bij redeneering opgemaakt zijn geen getuigenissen”.

Art. 402 Strafv. zegt: „De rapporten van deskundigen, van ambtswege benoemd om over de bijzonderheden of gesteldheid eener zaak hun oordeel en hunne bevinding te verklaren, kunnen alleen dienen om tot des regters inlichting te verstrekken.” DE PINTO (ibidem Dl. II blz. 654) teekent hierbij o. a. aan: „Eindelijk moet men in de opgaven der deskundigen vooral wel onderscheiden tusschen hetgeen zij verklaren *in facto* te hebben gezien of bevonden en de wetenschappelijke gevolgtrekking, welke zij daaruit afleiden. Het eerste is een getuigenis, en geldt dus als

niet aangetast wordt, hetwelk hij niet als deskundige, maar als huisdokter kent.

De geneesheer, die opgeroepen wordt, om over zijn patient te getuigen, is echter gebonden aan het geheim en heeft volgens den Hoogen Raad het recht zich te verschoonen van het geven van getuigenis, wanneer zijn beroepsgeheim geschonden zou kunnen worden.

De dokter moet het echter bij ieder geval met zijn eigen geweten uitmaken of hij getuigen zal of niet; hij zelf en niet de rechter of verdediger of iemand anders heeft zijn gedragslijn te bepalen.

Het verschooningsrecht is een inbreuk op den algemeenen plicht tot getuigen; voor den geneesheer geldt in dit geval wat prof. VAN BONEVAL FAURE schreef in Regtsgeleerd Bijblad ¹⁾ in een opstel over het verschooningsrecht van den notaris in verband met den algemeenen plicht tot getuigen: „Het springt in het oog, dat het beginsel, hetwelk op den bodem der quaestie ligt, het regt betreft van de Justitie, om door alle middelen, welke ten hare dienste staan, tot de ontdekking der waarheid te geraken. Het is niet minder duidelijk, dat iedere beperking, terwijl zij een middel van bewijs wegneemt, haar van een waarborg berooft. Maar de

bewijs; het tweede kan alleen dienen tot inlichting van den regter. Wanneer b. v. in zake van moord of doodslag een lijkschouwing plaats heeft, dan zal hetgeen door de deskundigen wordt verklaard omtrent den uitwendigen toestand van het lijk, en omtrent de wonden en beledigingen, welke zij daaraan hebben bevonden, door die verklaring *in facto* tevens wettig kunnen bewezen zijn de daadzaak der verwonding of andere lichamelijke belediging, maar de wetenschappelijke gevolgtrekkingen over de wijze, waarop die wonden waarschijnlijk zijn toegebracht, omtrent de vermoedelijke oorzaken van den dood, en wat dies meer zij, dat is het eigenlijk deskundigen-verslag, dat slechts dienen moet tot inlichting van den regter.” Volgens een arrest van den H. R. (W. v. R. 8292) van 6 Nov. 1905 is het constateeren van zwangerschap een *getuigen-verklaring*, daar zwangerschap kan worden waargenomen; het vaststellen van den vermoedelijken duur der zwangerschap is een *deskundigen-verklaring*, daar deze duur uit waargenomen feiten wordt afgeleid.

¹⁾ 1853, III. blz. 377.

uitzonderingen, die ten aanzien van den Geneesheer, den Priester en den Advocaat zijn toegelaten, berusten op een belang, dat de Justitie niet zou kunnen miskennen, zonder haar zedelijk karakter uit het oog te verliezen."

De dokter heeft bij het gebruik maken van het verschooningsrecht niemand naar de oogen te zien, het is *zijn* recht. Als hij het tegenover zijn geweten verantwoorden kan, mag hij er bijvoorbeeld in het begin van het proces gebruik van maken en later niet meer, of ook omgekeerd; eveneens zou hij het voor sommige geheimen kunnen gebruiken en voor andere niet. Vrouw Justitia mag zich in de handen wrijven van genoeg, wanneer zij door de rechtschapenheid van den dokter gegevens voor haar onderzoekingen krijgt; maar zij trachte niet méér van den dokter te vernemen, dan hij volgens eigen inzicht zeggen mag. En al mogen dan rechterlijke ambtenaren last en moeite ondervinden door het verschil van inzicht — misschien ook door onjuist inzicht — der dokters, laten zij dan wel bedenken, dat wij, dokters, ook veel last en moeite ondervinden door het verschil van inzicht der rechterlijke ambtenaren. Laten wij deze lasten en moeiten voor elkaar over hebben, en tegen elkaar uitwisselen; maar laten wij elkaar in gewetenszaken niet hinderen.

Evenals de dokters zijn ook de advokaten in den zin der wet mannen van vertrouwen; en dezen gronden hun verschooningsrecht op dezelfde wetsartikelen als genen. Wat men dus uit dezen hoofde van het beroepsgeheim der advokaten zegt, moet eveneens voor dat der dokters gelden; en de jurisprudentie over het beroepsgeheim van den advokaat wordt dus een welkom aanvulsel van de jurisprudentie over des dokters geheim, welkom vooral omdat deze laatste tot heden toe nog zoo klein is in omvang.

Niet altijd was het de meening der rechterlijke macht,

dat advokaten zich mochten verschoonen van het geven van getuigenis over hetgeen hun beroepsgeheim raakte.

Na 1672 schijnt het in Frankrijk gedurende eenigen tijd zelfs de gevestigde jurisprudentie van het Parlement van Parijs te zijn geweest, dat het ambtsgeheim van eenen advocaat voor den rechter als alleszins verbreekbaar moest worden aangemerkt. In 1728 heeft echter het Parijsche Parlement een arrest gewezen in tegengestelden zin. Toch moesten weer in 1826 vijf-en-twintig van de oudste advokaten bij het Hof van Cassatie een adres opstellen, waarin zij aantoonde, dat art. 378 C. P. eene bevestiging was van de oude traditie der balie: „L'inviolabilité du secret n'est pas seulement un principe d'honneur, elle est de l'essence de leur ministère. Sans l'inviolabilité du secret point de confiance; sans confiance, l'avocat ne peut ni conseiller, ni plaider en connaissance de cause.” Later verklaarde het Hof van Cassatie dan ook bij arrest: „que les avocats et même les avoués sont dispensés de déposer des faits qui sont à leur connaissance, en leurs dites qualités seulement, dans le procès de leurs clients.” Ik lees dit in het meer geciteerde werk van Mr. J. BRUIJN, die er de bronnen van aangeeft.

In ons land is iets dergelijks voorgekomen; ik lees in het W. v. R. 3155: „*Berigt. Assen, 6 Nov. 1869.* In de zaak van den offic. van justit. tegen den advocaat Mr. OLDENHUIS GRATAMA heeft de Regtbank verstaan, dat de advocaat verplicht is te zeggen het advies, dat hij heeft uitgebracht; en heeft mitsdien den advocaat bij lijfswang veroordeeld, om zijn advies aan den regter-comm. mede te deelen. De advocaat Mr. O. G. is in hooger beroep gegaan.”

Over dit vonnis schrijft d. P.¹⁾ in het Weekblad van het Recht ²⁾ in een hoofdartikel o. a. „... De Assensche Recht-

¹⁾ In een hoofdartikel W. v. R. 3175 komt dezelfde schrijver op dit stuk terug en onderteekent A. DE PINTO.

²⁾ W. v. R. 3156.

bank [heeft] allerzonderlingste begrippen van de instelling en van de roeping der balie. . . . Als een advokaat weigert de adviezen, aan clientèle gegeven, te verklappen aan den regter-commissaris, dan stopt men hem in de gijzeling. . . . Dat de advokaat als een heilig en onschendbaar geheim moet bewaren, alles wat tusschen hem en zijn cliënten verhandeld is over de hem toevertrouwde zaken; en dat zonder dat zelfs geene advocatie denkbaar is, dat is een beginsel zoo oud als het regt, zoo oud als de balie, wij zouden bijna zeggen zoo oud als de wereld. . . . Toch moeten wij haast vermoeden, dat men op deze wijze geredeneerd heeft: gij moogt u verschoonen om verklaring af te leggen, over wat *u* in uwe betrekking *is toevertrouwd* door uwe cliënten. Maar *uwe adviezen* zijn *uw* werk, die zijn *u niet toevertrouwd*, door niemand. M. a. w. wat anderen *u* gezegd hebben, dat moogt gij zwijgen, maar wat *gij* aan anderen in datzelfde gesprek gezegd hebt, dat moet gij openbaren. . . . Wat willen artt. 65 en 189? ¹⁾ Niets anders dan dat het geheim zal geëerbiedigd worden omtrent alles, wat verhandeld is tusschen den priester en den boeteling, den arts en den patient, den advokaat en den client. . . . Verbeeld u een lijder aan geheime ziekten. De arts mag het geheim, hem toevertrouwd, niet verraden. . . . maar hij moet wel mededeelen, welke vragen dat verhaal bij hem heeft uitgelokt, en welke middelen hij ter bestrijding van de ziekte heeft voorgeschreven. . . . Wij leven niet meer in den tijd der privilegiën. Advokaten zijn menschen als andere menschen, die op geen bijzondere regten, voorregten of vrijheden meer aanspraak maken, en er zal wel niemand zijn, die daarover treurt. Maar het suum cuique is daarom nog niet afgeschaft, en de advokaten hebben toch een regt behouden, dat namelijk om te waken voor de hun toevertrouwde belangen van anderen, om de regten hunner cliënten ongeschonden te doen handhaven."

¹⁾ Artt. 65 en 189 zijn tegenwoordig artt. 66 en 163 Sv.

N. N. geeft naar aanleiding van het vonnis der Assensche Rechtbank in een ingezonden stuk ¹⁾ aan alle advokaten den raad, om in een dusdanig geval den regter-commissaris in dezen zin te antwoorden: „De cliënt heeft mij een vraag gedaan, die ik natuurlijk niet zeggen mag, maar ik heb daarop geantwoord ja!; daarop heeft hij mij een vraag gedaan, die ik ook niet zeggen mag en waarop ik heb geantwoord neen!”

Op 17 Nov. 1869 echter heeft het Gerechtshof te Assen ²⁾ het vonnis van de Rechtbank vernietigd, en de redenen van verschooning gegrond verklaard ³⁾: „Bestaat *in casu* geene weigering om getuigenis af te leggen, maar verschooning om te antwoorden op een speciale vraag? — Ja.”

Advokaten en doktoren staan dus als mannen van trouwen wettelijk gelijk. En de dokter, die voor den rechter gedagvaard is, kan van advokaten afzien, hoe hij met betrekking tot zijn beroepsgeheim in een gegeven geval moet handelen,

Hier laat ik de bespreking van eenige gevallen volgen, die ik in de literatuur vond.

ADVOKATEN EN DOKTERS MOGEN GEDAGVAARD WORDEN.

De Hooge Raad heeft bij arrest van 24 Juni 1845 ⁴⁾ uitdrukkelijk beslist, dat uit art. 189 Sv. (tegenwoordig art. 163) *niet* kan worden afgeleid, dat advokaten niet als getuigen zouden mogen gedagvaard worden in zaken, waartrent hun, in hunne betrekking van verdedigers, geheimen zijn toevertrouwd. Eveneens zal dus een dokter mogen gedagvaard worden, om te getuigen in zaken van zijn patient, waartrent hem als dokter geheimen zijn toevertrouwd; tenminste het artikel, dat hem het ver-

¹⁾ W. v. R. 3158.

²⁾ W. v. R. 3158.

³⁾ W. v. R. 3161.

⁴⁾ W. v. R. 634.

schooningsrecht geeft, belet volgens den H. R. deze dagvaarding niet.

ADVOKATEN EN DOKTERS MOETEN OP DE DAGVAARDING
VERSCIJNEN.

Evenals de advokaat moet ook de dokter op de dagvaarding als getuige verschijnen, ook al meent hij in het proces, krachtens zijn positie als man van vertrouwen, zijn getuigenis te mogen weigeren. De dagvaarding nl. legt twee verplichtingen op: om voor den rechter te verschijnen en om getuigenis af te leggen.

De advokaat, de dokter weet niet van te voren, wat de rechter vragen zal, en of hij wel gerechtigd zal zijn op alle vragen de getuigenis te weigeren; maar in geen geval kan door zulk een meening van den advokaat, van den dokter het bevel van den rechter, om voor hem te verschijnen, te niet worden gedaan.

Van zulke meening zijn o. a. Mrs. L. J. KONIGSWARTER ¹⁾, C. B. DE LA FAILLE ²⁾, L. H. J. LAMBERTS HURRELBRINCK ³⁾, TH. J. B. HILTERMANN ⁴⁾, J. BRUYN ⁵⁾, die speciaal over de verplichting tot geheimhouding juridische studies maakten, en welke schrijvers Prof. Mr. D. SIMONS allen in zijn „Leerboek van het Nederlandsche Strafrecht” noemt bij het hoofdstuk „Schending van geheimen” ⁶⁾.

ADVOKATEN EN DOKTERS MOETEN DEN EED AFLEGGEN.

Na het beantwoorden van voorloopige vragen o. a. over de namen, ouderdom, beroep, woonplaats van getuige, en in hoeverre hij in verwantschap of dienstbetrekking tot

¹⁾ Bijdragen tot Regtsgeleerdheid en Wetgeving Dl. XII 1838.

²⁾ Strafbare schending van geheimen blz. 26.

³⁾ Iets over schending van geheimen. blz. 36.

⁴⁾ De advokaat als raadsman, verdediger en getuige in het strafproces blz. 33.

⁵⁾ Het beroepsgeheim en de verplichting tot afleggen van getuigenis in het burgerlijk geding blz. 61.

⁶⁾ Dl. II. Hoofdstuk XI. Groningen 1912.

beklaagde staat, doet, volgens art. 161 Strv. „de getuige hierna, op straffe van nietigheid, naar de wijze zijner godsdienstige gezindheid den eed of de belofte van de geheele waarheid en niets dan de waarheid te zeggen.” Zoowel de advocaat als de geneesheer, die meent, dat bij het getuigenverhoor zijn beroepsgeheim zal ter sprake worden gebracht, is verplicht dezen eed of belofte te doen; de zoo juist genoemde juristen zijn het daar allen over eens,

Mr. A. DE PINTO ¹⁾ zegt: „Wanneer de advocaat, de geestelijke of de geneesheer, als getuige geroepen, over eenige omstandigheid wel, en over andere geen verklaring kan afleggen, omdat niet alles, wat hij van de zaak weet, hem in zijn betrekking is toevertrouwd, moet hij dan toch afleggen den gewonen eed van art. 183 [d. i. tegenwoordig art. 161] van de *geheele waarheid* te zullen zeggen? Ja, volgens de verklaring der regeering, omdat die eed zich van zelf beperkt tot die omstandigheden of daadzaken, waaromtrent hij *verplicht* is te getuigen.”

Vast staat dus, dat men den eed moet afleggen; vast staat, dat advokaten en dokters als mannen van vertrouwen een recht hebben zich in bepaalde gevallen van het geven van getuigenis te verontschuldigen.

WANNEER MOETEN ADVOKATEN, DOKTERS ZICH OP HET VERSCHOONINGSRECHT BEROEPEN?

Men kan vóór het afleggen van den eed den rechter er opmerkzaam op maken, dat men als vertrouwenspersoon staat tegenover beklaagde; of algemeener: dat men vertrouwenspersoon is, en men dus in de noodzakelijkheid zal kunnen komen op gestelde vragen het antwoord te weigeren. Heeft men vóór het afleggen van den eed geen beroep op zijn verschooningsrecht gedaan, dan is dat recht daarom niet verloren; men kan er zich ook na den eed op be-

¹⁾ Handleiding tot het Wetboek van Strafvordering 1882. Dl. II blz. 335.

roepen, of ook bij elke gestelde vraag. Dan kan men steeds zwijgen en gebruik maken van het recht van verschooning uit art. 1946 al. 3 B. W., of (voor den rechter-commissaris) uit art. 66 al. 3 Strafv.; of (voor den rechter) uit art. 163 Strafv. Dat men zich hier niet beroepen kan op den eed, dien de geneesheeren afleggen bij hun promotie tot arts, is, na het behandelde, duidelijk.

Mr. TH. HILTERMANN zegt onomwonden: „Wilde men nu voorschrijven, dat een advocaat *na* de eedsaflegging *niet* meer zich op zijn recht tot zwijgen mocht beroepen, zou dit voorschrift onrechtvaardig en een grove inbreuk zijn op 't recht tot geheimhouding. Dit zou een wassen neus worden”¹⁾. — Voor den geneesheer geldt dit evenzeer.

Mr. J. BRUIJN, die een hoofdstuk titelt: „In welk stadium van het proces moet hij zich op zijn recht tot verschooning beroepen?” zegt daarin over de voorloopige vragen: „De rechter moet die vragen zóó inrichten, dat de getuige later een doeltreffend verhoor kan ondergaan (Vgl. DE BOSCH KEMPER I 346). Juist bij de beantwoording dezer vragen is den vertrouwenspersoon uitstekende gelegenheid gegeven tot waarschuwing van den rechter, dat hij van de bevoegdheid, hem in art. 1946 al. 3 B. W. toegekend, gebruik zal maken”²⁾. En verder: „Moet men niet erkennen, dat zoodra de advocaat enz. inziet, dat zijne verplichting tot zwijgen in de plaats is getreden van de verplichting tot getuigen, hij dit alsnog verklaren, en aan de beoordeeling van den rechter mag onderwerpen? Bovendien: wel hebben we hierboven gezegd, dat hem vóór het afleggen van den eed eene uitstekende gelegenheid daartoe is gegeven, maar nergens in de wet is het doen van die verklaring vóór den eed voorgeschreven. De vertrouwenspersoon moet haar eerst dan doen, als hij zijn recht van verschooning wil uitoefenen,

¹⁾ L.c. pag. 45.

²⁾ L.c. pag. 75.

m. a. w. als de rechter hem vragen stelt, wier beantwoording eene plichtsschending zou zijn".¹⁾

WAAROMTRENT MAG DE GENEESHEER ZICH VERSCHOONEN
VAN HET GEVEN VAN GETUIGENIS ?

In een arrest, dat ik reeds aanhaalde²⁾, besliste de Hooge Raad, dat uit het art. van strafv. *niet* kan worden afgeleid, dat advokaten zich mogen ontslaan van het geven van *alle* getuigenis, ook omtrent punten, die in geen het minste verband tot die betrekking staan. Ik meen, dat geen geneesheer ooit eene uitbreiding zou willen van zijn verschooningsrecht zóó groot, dat hij alle getuigenis mocht weigeren, ook omtrent punten, die niet in het minste verband tot zijn beroep staan.

Positiever is de meening van het Hof te 's-Hertogenbosch, eene meening door den Hoogen Raad gedeeld, dat het verschooningsrecht van den geneesheer omvat, niet alleen wat onder het zegel van geheim hem is medegedeeld, niet alleen wat hij uit eigen bevinding te weten komt, doch zelfs „wat derden, onder anderen ouders of kinderen, aan den geneesheer, als zoodanig, zeggen; en zelfs al wat een geneesheer, als zoodanig, zelf bevindt, als hij bijvoorbeeld in tijd van nood, zonder eenige opdracht van wien ook, een patient eenvoudig in behandeling neemt". De H. R. bepaalde zelfs uitdrukkelijk, dat iedere patient er op moet kunnen rekenen, dat al wat de geneesheer omtrent zijn patient bij diens behandeling te weten komt — door mededeeling van den zieke zelf of te zijnen behoefte gedaan of door eigen onderzoek — geheim blijve. De H. R. zegt niet, dat een geneesheer in dit geval zich *mag* verschoonen van het geven van getuigenis, maar de H. R. bepaalt, dat elke zieke er op moet kunnen rekenen, dat deze dingen ge-

¹⁾ L. c. pag. 77.

²⁾ W. v. R. 634. Arrest van 24 Juni 1845.

heim blijven; dat de geneesheer zich dus *moet* verschoonen van het geven van getuigenis.

De advocaat mag weigeren den rechter het advies mede te deelen, door hem aan eenen cliënt gegeven.

Hoewel de arrondissements-rechtbank te Assen, zooals wij reeds zagen, dit anders begreep, en Mr. OLDENHUIS GRATAMA deswege in gijzeling stelde (zie bl. 131), heeft het Hof van Drenthe ¹⁾ deze meening weer recht gezet. Eveneens kan een dokter omtrent gegeven adviezen en recepten het verschooningsrecht inroepen.

Mr. TH. HILTERMANN zegt in zijn meergemeld proefschrift ²⁾: „Thans valt nog op te merken, dat iedere wetenschap, door den advocaat bij de uitoefening zijner praktijk verkregen, dezen tot verschooning recht geeft, ook wanneer zij niet uit directe mededeeling is voortgesproten Derhalve mag een advocaat zwijgen, niet slechts over het hem direct toevertrouwde geheim zelf, maar ook over al hetgeen, tot de kennis waarvan hij tengevolge van het bewezen vertrouwen toevallig is gekomen.

„Als voorbeeld kan worden aangevoerd het geval, waarin iemand aan den raadsman zijne boeken en papieren heeft opengelegd, en daarbij nog andere zaken aan 't licht kwamen dan die, waarover de advocaat zou worden geconsulteerd . . . Daarom schijnt het ons boven allen twijfel verheven, dat een raadsman het antwoord kan weigeren op vragen van den rechter, bijv. naar de wijze, waarop de cliënt gedurende het consult zich heeft gedragen, of hij bijv. kalm of gejaagd en ontsteld was; welken indruk hij, getuige, van den cliënt had gekregen, enz. Ook de tijd en plaats, zelfs het feit, dat de raadsman opgezocht werd, kunnen in zekere omstandigheden geheim moeten worden gehouden, wanneer uit de mededeeling daarvan bezwaren tegen den cliënt zouden rijzen”.

¹⁾ W. v. R. 3161.

²⁾ L. c. pag. 79.

Voor den dokter geldt dit alles eveneens en minstens in dezelfde mate. Het verschooningsrecht beperkt zich dus niet tot de wetenschap, uit directe mededeelingen en onderzoekingen verkregen, maar breidt zich ook uit over de kennis waartoe de dokter — tengevolge van het bewezen vertrouwen — toevallig is gekomen: familie-omstandigheden bijv., die met eenigerlei ziekte niets te maken hebben.

Het kan ook noodzakelijk zijn, getuigenis te weigeren over het feit, dat de patient den dokter is komen consulteeren.

KAN HET VERSCHOONINGSRECHT TE LOOR GAAN?

Mr. TH. HILTERMANN, uit wiens geschrift ik reeds veel aanhaalde, zegt hiervan: ¹⁾ „Dat het recht tot verschooning van den advocaat, wanneer het eenmaal bestaat, gedurende zijn geheele leven blijft bestaan, onverschillig of hij de raadsman blijft van dengene, die hem vertrouwen schonk, behoeft wel geen nader betoog. Het gaat niet te loor, zelfs al legt de advocaat de praktijk neder.”

De dokter behoudt dus ook zijn geheele leven het eenmaal bestaande recht van verschooning.

MAG DE DOKTER ZIJN GETUIGENIS OOK DAN WEIGEREN, WANNEER ZIJ NIET DIRECT VOOR ZIJN PATIENT, MAAR WEL VOOR DERDEN NADEELIG ZOU ZIJN?

HILTERMANN behandelt ook deze vraag voor den advocaat en zegt: ²⁾ „Er kunnen gevallen intreden, waar ook hier weigering alleszins gewettigd is, daar niet slechts door de getuigenis den client zelf indirect nadeel zou kunnen worden berokkend, maar vooral het algemeen vertrouwen tot den stand der gerechtelijke raadslieden zou kunnen worden geschokt. Dit zou b. v. 't geval zijn, wanneer een advocaat getuigenis wilde afleggen over al wat hij *door zijn*

¹⁾ L. c. pag. 81.

²⁾ L. c. pag. 76.

client omtrent *derden* was te weten gekomen. Het feit, dat hij niet naar geheimen zijner clienten, maar naar die van *derden* wordt gevraagd, brengt aan zijn recht tot *verschooning* *geene* verandering. De vertrouwelijke mededeelingen van zijnen client toch dienen als samenhangend geheel te worden beschouwd, waarvan enkele gedeelten evenmin als 't geheel zelf, geopenbaard mogen worden. Al ware het mogelijk de getuigenis in dier voege af te leggen, dat den client zelf geen nadeel werd toegebracht, dat zij hem zelfs tot voordeel strekte, toch behoeft de praktizijn niet over het hem toevertrouwde op eene wijze te beschikken, wellicht geheel strijdende tegen de intentie van zijnen client. Het kan immers zijn, dat deze b.v. in geen geval eenen derde tengevolge zijner confidenties in rechten vervolgd wil zien. Een geval, zooals wij thans bespreken, was op 9 Maart 1853 (Goltdammers Archief I S. 230—233) het onderwerp eener beslissing van het Pr. „Obertribunal” te Berlijn. Dit rechterlijk college erkende het recht van eenen advocaat tot weigering van getuigenis nopens hetgeen hij door zijne clienten omtrent *derden* had vernomen.”

Dat een dokter zich kan verschoonen, omtrent hetgeen hij over *derden* vernomen heeft, en dus ook door zijn onderzoekingen is te weten gekomen, is voor ons een belangrijke uitspraak. Al heeft bijvoorbeeld man of vrouw kwaad gesproken van zijn wederhelft met het doel om te schaden, dan kan het toch best zijn, dat hij haár, of zij hém tengevolge der confidenties niet in rechten zou willen vervolgd zien.

MAG MEN OP HET VERSCHOONINGSRECHT TERUGKOMEN?

De dokter, die in het proces zijn recht van *verschooning* eenmaal niet heeft gebruikt, mag er later weer op terugkomen; hoor hierover Mr. BRUYN: 1) „De wet spreekt

1) L. c. pag. 79.

nergens uit, dat iemand, gerechtigd tot geheele of gedeeltelijke weigering, dit recht zou kunnen verliezen. Derhalve gaat het niet daardoor verloren, dat de vertrouwenspersoon schijnbaar reeds uitdrukkelijk of stilzwijgend van de uitoefening daarvan had afgezien, en reeds gedeeltelijk getuigenis had afgelegd, zelfs omtrent zaken, waarvan hij in zijn beroep heeft kennis gekregen. Hij mag ten allen tijde, op zijn besluit terugkomende, verdere verklaringen weigeren. Het blijft aan de beoordeeling van den vertrouwenspersoon overgelaten, *wanneer* hij zijn recht wil inroepen. Hij zal naar eer en geweten vrij besluiten."

MAG DE RECHTER DE GRONDEN DER WEIGERING
ONDERZOEKEN?

Heeft de dokter het recht niet, zich *over alles* van het geven van getuigenis te verschoonen, bijvoorbeeld niet over hetgeen hem geheel buiten zijn beroep om, is ter oore gekomen, dan moet de rechter het recht hebben de gronden te onderzoeken, waarop de dokter zijn getuigenis weigert.

Mr. BRUYN zegt hiervan ¹⁾: „Aan den anderen kant mag de rechter, wanneer iemand op grond zijner betrekking zijne getuigenis niet wil afleggen, zich van de reden dier weigering trachten te overtuigen. Maar ook dit recht van den rechter moet binnen enge grenzen beperkt blijven. Gaat de rechter te ver, dan zou hij juist door zijn vragen den sluier oplichten, die over het door de getuigen verzwegene moet blijven rusten. Kon de rechter vergen, dat de vertrouwenspersoon bewijze en aantoon, op welke wijze hem zekere feiten in zijne hoedanigheid ter kennis zijn gekomen, dan zou deze dikwijls zijne geheimen moeten verraden, terwijl hij zich juist wenscht te verschoonen van het afleggen van getuigenis aangaande die feiten. Zou dan art. 1946, 3°. B. W. niet een doode letter zijn, waarvan

¹⁾ L. c. pag. 80.

de naleving aan de willekeur des rechters zou zijn onderworpen?"

LAMBERTS HURRELBRINCK ¹⁾ vindt het daarom wenschelijk, dat de wet den rechter de macht verleene, om den getuige, welke weigert getuigenis af te leggen, te doen zweren, dat alles wat hij van de aanhangige zaak weet, hem in de uitoefening van zijn beroep is ter kennis gekomen; hij vermeldt, dat dit als wet gegolden heeft in sommige Duitsche Staten.

Ook HILTERMANN ²⁾ houdt staande, dat niemand op eenen advocaat (dus ook op eenen dokter) invloed behoort uit te oefenen, wanneer deze zich moet afvragen, of hij al dan niet in een concreet geval van zijn recht van verschooning zal gebruik maken. En bepaaldelijk mag de rechter dat niet doen. Hij zet verder uiteen ³⁾ hoe de bevoegdheid van den rechter tot onderzoek naar de gegrondheid der weigering van getuigenis eens advokaats (dus ook eens dokters) binnen enge grenzen beperkt behoort te blijven. „Hij (de rechter) dient hem (den advocaat, dus ook den dokter) op zijn woord te gelooven. Kon de rechter vergen, dat de advocaat *bewijze* en aantoonen, op welke manier zekere feiten hem als raadsman ter kennis zijn gebracht, zoo zou deze vaak genoopt worden zijne geheimen te verraden, juist terwijl hij tracht zich terwille hunner bewaring, van de getuigenis te doen ontslaan. Zou dan het doel der advocature worden bereikt? Zou dan niet het algemeen vertrouwen tot den advocaat worden weggenomen? Zouden dan de voorschriften van artt. 65 al. 3 en 189 nog iets anders zijn dan een doode letter, waarvan de naleving aan de willekeur des rechters ware onderworpen? Hier behoort juist van onderling vertrouwen, onderlinge waardeering van stand, onderlingen eerbied voor wederzijdsche rechten en plichten te

¹⁾ L. c. pag. 37.

²⁾ L. c. pag. 48.

³⁾ Ibidem pag. 49.

blijken, zonder welke zoowel magistratuur als balie hare roeping niet kan vervullen''¹⁾).

Prof. VAN BONEVAL FAURE gaat in het meer aangehaald artikel uit Regtsgeleerd Bijblad²⁾ na, dat de notaris tevens geworden is een raadsman der familie, de vertrouwde met haar plannen en geheimen, en dat een verplichte openbaarmaking dier geheimen een ernstige verstoring in de betrekkingen der burgers zoude kunnen teweeg brengen; hij bewijst dat ook de notaris het verschooningsrecht heeft.

Dan gaat hij verder: „... de Regter moet zich aan het woord van den Notaris houden, zonder de juistheid daarvan te kunnen onderzoeken. De Notaris is derhalve ten slotte meester van zijn getuigenis; doch een dubbele verpligting rust op hem: geplaatst tusschen een maatschappelijk en een bijzonder belang, is het aan hem verbleven om die overeen te brengen en in zijn geweten de ware onderscheiding te vinden, welke, in iedere zaak, hem zal veroorloven noch het een, noch het ander belang te verraden.”

De rechter moet ook den dokter op zijn woord gelooven, en tusschen rechter en dokter behoort een onderling vertrouwen, een onderlinge eerbied voor wederzijdsche rechten en plichten, een onderlinge waardeering van stand te heerschen.

De dokter zelf blijft meester van zijn getuigenis, en voor zijn eigen geweten heeft hij uit te maken of, en in hoeverre hij van zijn recht tot verschooning zal gebruik maken.

Of de dokter strafbaar zou zijn, die van zijn verschooningsrecht ten onrechte geen gebruik maakt, en geheimen openbaart, die verborgen hadden moeten blijven, is aan juristen om uit te maken; ik wil hier slechts aanhalen, hoe een jurist den advokaat qualificeert, die zulks doet; een dokter is in dit opzicht niets beter. Mr. J. BRUIJN haalt met instemming de woorden aan, die Mr. LIPMAN

¹⁾ L. c. pag. 50.

²⁾ 1853, 3, blz. 377.

gebruikte in zijn pleitrede ter verdediging van den Wel-Eerwaarden Heer T. KUIPER: „De advocaat, die het hem toevertrouwde geheim in het geregt zou openbaren, zoude zich door ontrouw en verraad hebben gebrandmerkt: *rem facit perfidam, nefariam, sceleratam.*”

GAAT HET VERSCHOONINGSRECHT TE NIET DOOR DISPENSATIE
VAN DEN PATIENT?

Moet nu de dokter voor den rechter de geheimen openbaren van zijn patient, als die patient hem er uitdrukkelijk machtiging toe verleent? Neen, hij is niet verplicht dit te doen. Al ontslaat de patient zijn dokter geheel van elken plicht tot geheimhouding, al doet de patient dit met volle kennis van zaken, dan nog kan hij het verschooningsrecht van den dokter niet te niet doen.

De dokter zal er natuurlijk rekening mede houden, dat zijn patient hem van geheimhouding heeft ontslagen, maar zijn patient kan hem tot getuigen niet verplichten; buiten de belangen van dien éénen patient kunnen hier staan bijvoorbeeld de belangen van derden, of het algemeen vertrouwen in den dokterstand, dat niet geschokt dient te worden.

Hetzelfde geldt voor geestelijken, die ook het verschooningsrecht hebben. Op 12 Nov. 1857 gaf het Provinciaal Gerechtshof van Gelderland het volgende arrest: ¹⁾ „Houdt de bevoegdheid van den geestelijke, om zich op grond van art. 189 Strafvordering van het afleggen van getuigenis te verschoonen, op door de toestemming van eenen beschuldigde, dat hij spreke? — Neen”.

Het Hof overwoog onder meer „dat zelfs de toestemming van den beschuldigde, dat de getuige alles openbare, wat tusschen beiden is besproken, aan den getuige als Rooms-Katholiek priester de bevoegdheid niet kan ontnemen,

¹⁾ W. v. R. n°. 1944.

welke hem ook in het belang van de openbare rust, door de wet is gegeven.”

Ook ten opzichte van advokaten geldt dit. De Arrondissements-Rechtbank te Amsterdam gaf op 27 April 1846 het volgende vonnis: ¹⁾ „Is art. 1946 n°. 3, Burg. Wetb. zoodanig te verstaan, dat de Advocaat zich van het geven van getuigenis kan verschoonen, zelfs indien de client hem van de verpligting van geheimhouding ontslaat? Ja.” In het Regtsgeleerd Bijblad vind ik hierbij deze toelichting; „Genoemde partijen procedeerden tot scheiding van tafel en bed. Tot de bevolene enquête was, namens de eischeresse, als getuige gedagvaard Mr. G. C. J. v. R., die, na den eed te hebben afgelegd, verklaarde, dat de wetenschap, welke hij omtrent het tegenwoordig verschil bezat, voortvloeide uit zijne betrekking als Advocaat, als zijnde hij aanvankelijk door de eischeresse en ook door den gedaagde geraadpleegd, — en dat, ofschoon de eischeresse thans de openbaring van de aldus verkregen wetenschap verlangde, en de gedaagde zich daartegen niet verzette, hij zich echter gerechtigd achtte, op grond van art. 1946 n°. 3 Burg. Wetb., zich van het afleggen van getuigenis te verschoonen. De Regtbank heeft, in overeenstemming met de conclusie van het Openbaar Ministerie, dezen grond van verschooning bij vonnis aangenomen: Overwegende dat de bevoegdheid, om zich van het geven van getuigenis te verschoonen, gegrond is op de uitdrukkelijke bepalingen der Wet.” Belangrijk is ook dat de redactie ²⁾ van het Regtsgeleerd Bijblad hierbij nog aanteekent: „dat het Hof van Cassatie in Frankrijk op 11 Mei 1844 (W. v. R. n°. 518) besliste, dat de gehoudenheid van den advocaat, om het geheim te bewaren omtrent al hetgeen hij als zoodanig waarneemt van publieke orde is, en dat het aan

¹⁾ Regtsgeleerd Bijblad 1846, Dl. VIII. blz. 545.

²⁾ Redacteuren: Mr. C. A. DEN TEX en Mr. J. VAN HALL.

niemand, zelfs niet aan zijnen cliënt, kan vrijstaan, hem daarvan te ontslaan. Ook dient hier opgemerkt te worden, dat de heer v. R. in overeenstemming met de leer van den Hoogen Raad (W. v. R. n°. 634) zich niet gerechtigd achtte te weigeren *den eed af te leggen*, maar alleen omtrent de tot hem gerichte vragen het stilzwijgen te bewaren."

Den geneesheer is hier dus wel een verstrekkend recht, maar tevens eene groote verantwoordelijkheid opgelegd: want hij alleen moet zelf beslissen, en van zijn zwijgen of spreken kan veel afhangen. Hij handele hier dus naar beste weten, streng eerlijk, stipt en nauwgezet, en drage dan als man de verantwoordelijkheid.

BESLUIT.

Aan het einde van dit proefschrift wil ik mijne conclusies samenvatten.

Daar in het eerste hoofdstuk blijkt, dat de vele schrijvers over het onderwerp geheel uiteenlopende meeningen zijn toegedaan over de beteekenis van het woord geheim, is eene juiste definitie hoog noodzakelijk; zij wordt mij een sterk fundament om verdere betoogen op te bouwen.

In het tweede hoofdstuk tracht ik aan te toonen, hoe de plicht tot geheimhouden, die de geneesheer heeft, hem niet wordt opgelegd door den z.g. artsen-eed, maar geboren wordt uit zijn beroep, uit het vertrouwen tusschen patient en geneesheer.

Een volgend hoofdstuk wordt benut, om de grenzen van het beroepsgeheim te bestudeeren; en ik tracht erin aan te toonen, dat zij aldus zijn aan te geven: de dokter moet, zonder aanzien des persoons, van wat hij in zijn beroep ervaart, alles geheim houden, wat hij redelijkerwijs veronderstellen kan, dat de patient als geheim wil opgevat zien.

Wanneer nu gevonden is, wat beroepsgeheim is, waarop het steunt, en hoever het zich uitstrekt, moet ik ook aangeven, hoe ik mij de toepassing in de praktijk denk van deze theoretische gegevens; hiervoor zijn drie hoofdstukken, het grootste gedeelte van de beschikbare ruimte, noodig.

Als medicus zou ik echter bij de behandeling van het verschooningsrecht en de verhouding tusschen rechter en

dokter op een dwaalspoor moeten geraken, indien men mij niet van twee kanten ongevraagd de behulpzame hand had geboden. Eenige juridische schrijvers stellen vast, hoe een advokaat als vertrouwensman tegenover den rechter moet handelen; en het hoogste rechtscollege maakt uit, dat advokaten en dokters als vertrouwensmannen voor den rechter gelijk zijn.

Ziehier in 't kort weergegeven, wat ik in de vorige bladzijden besprak.

Het stipt bewaren van zijn beroepsgeheim is voor den geneesheer een zware plicht: het eenmaal uitgesproken woord is niet meer terug te vangen:

Et semel emissum volat irrevocabile verbum!

BIJLAGE.

De volgende formulieren heb ik persoonlijk ter invulling gekregen. Ik geef ze zonder commentaar, daar de aandachtige lezer wel ziet, dat zij slechts dienen in het belang der maatschappijen ter contrôle van den keurenden geneesheer en om zelfmoord op 't spoor te komen. Er is echter geen formulier bij, waarin beloofd wordt de opgave der doodsoorzaak aan den geneeskundigen adviseur gedaan — met behoud van het beroepsgeheim — alleen voor de statistiek te gebruiken.

Het behoeft geen betoog, dat deze formulieren *niet* ingevuld dienen te worden.

**Fonds voor geldelijke uitkeering bij overlijden,
„Hulp lenigt Nood”, te Rotterdam.**

Geneeskundige verklaring.

De ondergeteekende, Geneeskundige, verklaart, dat
oud jaren, wonende te onder zijn behandeling
is gekomen den , lijdende aan en overleden
den , tengevolge van

Gegeven te den

De Geneeskundige,

Verzekeringsbank „Het Sticht”, te Utrecht.

De ondergeteekende, Geneesheer, verklaart dat
oud jaar, is overleden op den 191 . .

Oorzaak van den dood

Onder behandeling gekomen den

. den 191 . .

Bij het volgend briefje ontbrak de naam der maatschappij:

De ondergeteekende, wonende te
 (naam en kwaliteit van den geneesheer)
, verklaart, dat geboren op den
 (naam van den patient)
 onder zijne behandeling is gekomen, lijdende aan een ^{acute ziekte 1)}
 chronische ziekte
 met name en op den tengevolge van een
^{acute ziekte 1)}
 chronische ziekte met name is overleden.
 den 191 .

1) Door te halen wat niet bedoeld wordt.

Levensverzekering-Maatschappij „Neerlandia”, te Utrecht.

De Directie van bovengenoemde Maatschappij heeft de eer
 U mede te deelen, dat ten haren kantore berust eene schriftelijke
 verklaring van den aanvrager der verzekering, waarbij deze
 alle geneesheeren machtigt alle inlichtingen te geven, die noodig
 zijn of door den verzekeraar gewenscht worden en daarvoor
 de vereischte schriftelijke verklaring af te geven. Wij noodigen
 U mitsdien beleefd uit onderstaand attest te willen invullen.

De Directie.

De ondergeteekende, geneeskundige te 1) verklaart
 dat 1) van af den 2) onder zijne behandeling
 is geweest, lijdende aan 2) en op den 2)
 aan 2) is overleden.

. den 19 .

1) In te vullen door den Agent.

(Handteekening van den geneesheer)

2) In te vullen door den Geneesheer.

Levensverzekering-Maatschappij „Piëtas”, gevestigd te Utrecht.

WelEdelZeergeleerde Heer,

Naar aanleiding van het overlijden van bij onze
 Maatschappij verzekerd, veroorloof ik mij UEd.Zeergel. de aan
 binnenzijde dezès voorkomende verklaring ter invulling aan
 te bieden.

De Maatschappij beoogt met de overlegging dezer verklaring

de noodige opgaven te verkrijgen voor hare statistiek en aldus mede in het belang der wetenschap werkzaam te zijn. Zij meent deze verklaring te mogen vragen, daar elke verzekerde voor het sluiten van zijn verzekerings-contract heeft onderteekend een stuk, waarbij hij „H.H. medici uitdrukkelijk machtigt het attest in te vullen, door de Maatschappij gevorderd, als de uitkeering opeischbaar is” en richt zich onmiddellijk tot UEd.Zeergel. teneinde belanghebbenden de taak zooveel mogelijk te vergemakkelijken; dezen hebben zich n.l. hiermede te belasten.

Zij noodigt U derhalve beleefd uit, de onderstaande vragen zóó te beantwoorden, dat daarmede eene beknopte ziektegeschiedenis wordt gegeven, waaruit duidelijk blijkt het verband tusschen ziekte en doodsoorzaak.

Bij voorbaat dankend, teekent

Hoogachtend,

De Directeur.

GENEESKUNDIGE VERKLARING BIJ OVERLIJDEN.

De ondergeteekende geneesheer te geeft omtrent het overlijden van de volgende inlichtingen:

10. Sedert hoelang kendet Gij bovengenoemde(n) overledene?
20. Sinds hoelang is $\frac{\text{hij}}{\text{zij}}$ wegens de laatste ziekte onder Uwe behandeling geweest?
30. Wanneer is $\frac{\text{hij}}{\text{zij}}$ gestorven?
40. Is het lijk ter constateering van den dood, door U gezien en verder onderzocht?
50. Bestaat er eenig vermoeden, dat de dood middelijk of onmiddelijk, op natuurlijke wijze enz. enz. is veroorzaakt, of is de oorzaak van den dood eene ziekte?
60. Welke was die ziekte?
70. Hoelang heeft die geduurd?
80. Wat is U bekend aangaande het ontstaan daarvan (onderzoek en datum)?
90. Welk verloop heeft die ziekte gehad?
100. Had de patient(e) buitendien een chronisch lijden of gebrek, waardoor het welzijn gestoord was, zoo ja, sinds hoelang?
110. Bestaat er verband hiertusschen en tusschen de oorzaak van den dood?

Aldus naar waarheid door mij ingevuld den

Van dezelfde Maatschappij kwam mij later nog een andere, kortere formule onder de oogen :

**Levensverzekering-Maatschappij „Piëtas”,
gevestigd te Utrecht.**

Geneeskundige verklaring bij overlijden.

De ondergeteekende, Geneesheer te verklaart, na gedaan onderzoek, dat in de gemeente op den 19 . . is overleden oud . . . jaren, aan de gevolgen van en aan welke ziekte de afgestorvene is lijdende geweest gedurende den tijd van
 den 19 . .

**Alg.Noord-Hollandsche Maatschappij van Levensverzekering,
te Haarlem.**

De ondergeteekende, Geneesheer, wonende te verklaart, dat hij heeft behandeld van den tot den lijdende aan en dat voornoemde persoon wonende te den is overleden aan

Zie art. 307 van het Wetboek van Koophandel.

. den 191 . .

NOTA. De Geneesheer gelieve te willen invullen of de overledene eenen natuurlijken of onnatuurlijken dood is gestorven.

Handteekening van den Geneesheer

Noord-Hollandsche Levensverzekering-Maatschappij.

De ondergeteekende, genees-, heel- of verloskundige, verklaart, dat den 19 . . een natuurlijken dood is gestorven. Laatste ziekte

. den 19 . .

N.B. Gelieve, indien daartegen geen bezwaar is, den Latijnschen ziektenaam *duidelijk* te schrijven, ter opmaking van statistieken.

**Noord-Hollandsche Levensverzekering-Maatschappij,
Alkmaar.**

Verklaring van Overlijden.

De ondergeteekende verklaart, *na persoonlijke waarneming*, dat op den 19 . . in de Gemeente in den ouderdom van is overleden: door hem behandeld is sinds en dat de oorzaak van den dood is geweest *. (No. der nomenclatuur).

Afgegeven den 19 . . , door den geneesheer, die den(de) overledene gedurende zijne(hare) laatste ziekte behandelde.

N.B. Indien de overledene niet geneeskundig is behandeld, dit s. v. p. aanduiden door de letters Z. G. achter den naam van de oorzaak van den dood.

* Duidelijk schrift wordt aanbevolen.

**Levensverzekering-Maatschappij „Holland”,
Amsterdam.**

De ondergeteekende, geneeskundige te ¹⁾ , hiertoe gemachtigd door eene ondertekende verklaring van den aanvrager namens de(n) verzekerde(n) persoon, bij de Verzekering-Maatschappij berustende, verklaart dat genoemde verzekerde ¹⁾ van af den ²⁾ onder zijne behandeling is geweest, lijdende aan ²⁾ en is overleden den

. den 19 . .

Handteekening van den aanvrager.

Handteekening van den Geneeskundige.

.

.

1) In te vullen door den Agent.

2) In te vullen door den Geneesheer.

**„Vesta”, Maatschappij van Levensverzekering,
Amsterdam.**

Geneeskundige verklaring over te leggen ter bekoming van
eene uitkeering bij Overlijden.

1. Naam van den overledene, datum van
geboorte, datum van overlijden,
datum van ingang der verzekering, dus oud
2. Sedert welken datum was de overledene onder geneeskundige
behandeling, voor de ziekte waaraan hij(zij) is overleden?
3. Mag worden aangenomen dat de overledene, ten tijde van
het aangaan der verzekering, niet lijdende was aan de ziekte,
waaraan hij(zij) is overleden?
4. Wat is de oorzaak van het overlijden?
Bijzondere aantekeningen.

. den 19 . .

1. In te vullen door den Agent.

2—4. In te vullen door den Geneesheer.

 Verzoeker beleeft deze verklaring in gesloten enveloppe
af te geven.

**Noord- en Zuid-Nederlandsche Levensverzekering-Bank,
gevestigd te 's-Gravenhage.**

De ondergeteekende, Dr., verklaart, dat op
den 19 . . onder zijne behandeling is gekomen
., oud, lijdende aan welke
overleden is op den tengevolge van

N.B. Voor levenloos geboren en in
te vullen of de vrucht al of niet levens-
vatbaarheid had.

Afgegeven te

den 19 . .

Handtekening.

**Algemeene Verzekering-Maatschappij „de Philantrop”,
Bolsward.**

De ondergeteekende, practiseerend geneesheer te
verklaart ten verzoeken van a) dat te
op den 19 . . te overleden is, dat hij met den
overledene persoonlijk bekend was, dat de dood veroorzaakt
is door, zijnde de overledene gedurende de geheele
periode der ziekte door hem behandeld. laatste

. den 19 . .

a) Naam van den belanghebbende.

Verzeekeringsbank „Victoria”, Amsterdam.**Afdeeling Levensverzekering.**

De ondergeteekende, Arts, verklaart, dat geboren
 te, van beroep wonende te
 na een ziekte van $\left\{ \begin{array}{c} \text{dagen} \\ \text{maanden} \\ \text{jaren} \end{array} \right\}$ is overleden aan de gevolgen
 van
 den 191 . .

**„Raadpensionaris Johan de Witt”, Algemeene Maatschappij
van Verzekering op het leven en bij ziekte. — Tiel.**

De ondergeteekende, Geneeskundige te, bericht
 dat 1) oud van beroep
 van den 2) tot den 2) onder zijne behandeling
 is geweest, lijdende aan en den 2)
 overleden is aan
 den

In te vullen:

- 1) Naam en voornamen van den overledene.
 2) Datum.

**Noord-Braband. Maatschappij van Verzekering
op het leven.**

De ondergeteekende bericht dat
 $\frac{\text{kind}}{\text{echtgenoot}}$ van geboren den dus
 $\frac{\text{weduwnaar of weduwe}}{\text{oud}}$, den te is overleden
 tengevolge van
 Duur der ziekte

. den 19 . .

Dit bericht in te vullen en te teekenen door
 een Ambtenaar van den Burgerlijken Stand,
 Gemeente-Secretaris, Doctor of ander officieel
 persoon.

STELLINGEN.

- I. Het is plicht van den dokter om van wat hij in zijn beroep ervaart, alles geheim te houden, wat hij redelijkerwijs veronderstellen kan, dat de patient als geheim wil opgevat zien.
- II. Dr. M. W. SCHELTEMA BZN. geeft blijk de basis van het beroepsgeheim niet juist te waardeeren, wanneer hij bij zijne promotie tot doctor in de geneeskunde op 15 Januari 1914 de XXIII^{ste} stelling aldus formuleert:
„Geheel in overeenstemming met het begrip van den ambtseed, dient de candidaat in de medicijnen, alvorens aan het ziekbed te verschijnen, een eed van geheimhouding te hebben afgelegd”.
- III. De opvatting van HIS over het ontstaan van de mediane hazenlip is onjuist.
- IV. Het corpus luteum (menstruationis) scheidt als een klier met inwendige secretie stoffen af, die het optreden van menstruatie remmen.
- V. De ooglidslag verhoogt den druk in den traanzak.
- VI. De wetten van MENDEL zijn op den mensch niet strikt van toepassing.
- VII. De meest aanbevelenswaardige behandeling van tetanus is die met serum antitetanicum, gecombineerd met magnesium-sulfaat.

- VIII. Tabes worde antiluetisch behandeld.
- IX. Bij spasmus en bij goedaardige stenose van den pylorus verrichtte men de operatie volgens FINNEY.
- X. Bij pyelitis in graviditate, welke niet wijkt voor algemeene therapie, katheteriseere men den ureter en spoele men zoo noodig het bekken.
- XI. Bij dacryo-cystitis chronica verrichtte men de operatie volgens WEST-POLYÁK.
- XII. Terwijl bij acuut glaucoom de iridectomie nog steeds het souvereine middel is, heeft men in de trepanatie volgens ELLIOT een aanbevelenswaardige operatie, zoowel bij glaucoma simplex en infantiel glaucoom als bij glaucoma chronicum.
- XIII. Pleocytose van den liquor cerebro-spinalis bij lues in het secundaire stadium, is geen indicatie voor intralumbale salversan-behandeling.
- XIV. De tegenwoordige geweerprojectielen, met name het Fransche *D*- en het Duitsche *S*-projectiel, worden ten onrechte door velen als humaan betiteld.

